

ΚΩΣΤΗ Α. ΧΑΡΙΤΑΚΗ

ΑΝΕΜΩΝΑΙ

ΕΡΓΑ ΠΕΖΑ ΚΑΙ ΕΜΜΕΤΡΑ

»Θεμέλιον τῆς νέας Ἑλληνικῆς ποιήσεως
»πρέπει νὰ εἶναι ἡ πιστὴ ἑξιστόρησις
»τῶν παθημάτων καὶ τῶν μαρτυριῶν
»τοῦ ἔθνους, ἡ διηκεῖς τοῦ Ἑλλη-
»νισμοῦ πρὸς τὸν ξενισμὸν πάλη».

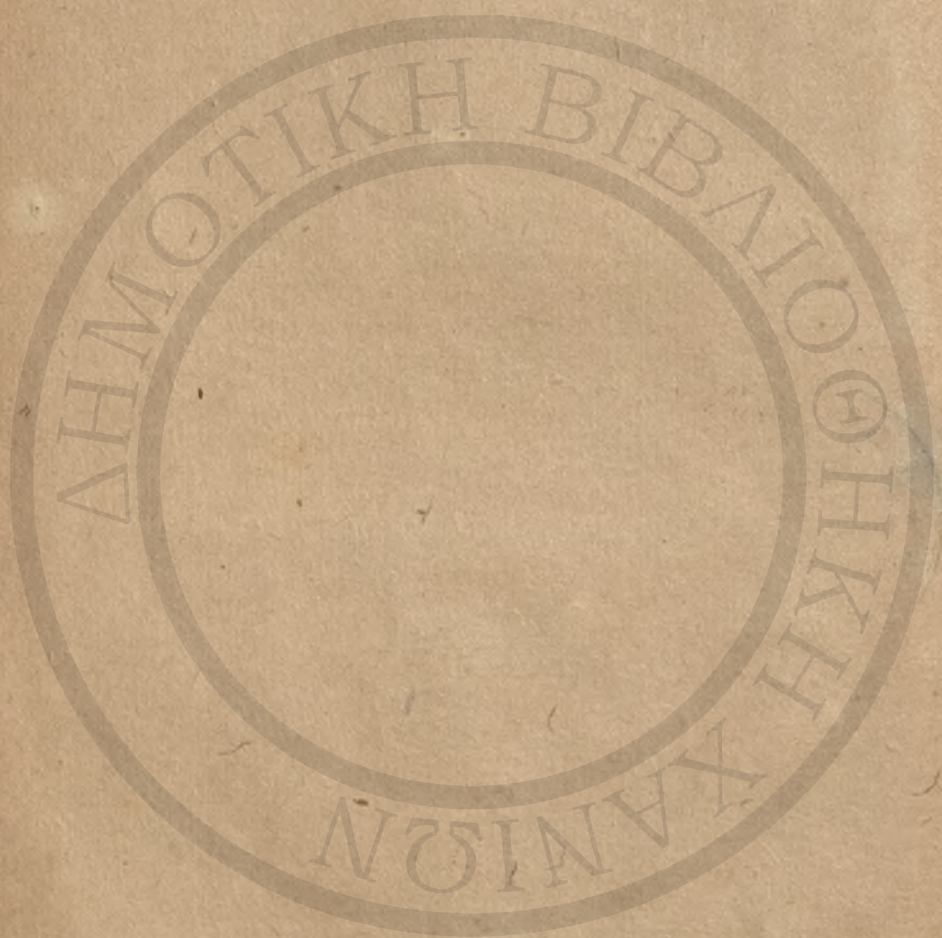
ΑΡ. ΒΑΛΑΩΡΙΤΗΣ

ΕΝ ΧΑΝΙΟΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΣΤ. Α. ΑΝΔΡΟΥΛΑΚΑΚΗ

1906

ΚΩΣΤΗ Α. ΧΑΡΙΤΑΞΗ

ΑΝΕΜΩΝΑΙ

ΕΡΓΑ ΠΕΖΑ ΚΑΙ ΕΜΜΕΤΡΑ

»Θεμέλιον τῆς νέας Ἑλληνικῆς ποιήσεως
»πρέπει νὰ εἶναι ἡ πιστὴ ἐξιστόρησις
»τῶν παθημάτων καὶ τῶν μαρτυριῶν
»τοῦ Ἑθνους, ἡ διηγετικὴ τοῦ Ἑλλη-
»νισμοῦ πρὸς τὸν ξενισμὸν πάλη».

ΑΡ. ΒΑΛΔΩΡΙΤΗΣ

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
— ΧΑΝΙΩΝ —
Αδξ. ἀριθ. 65.686
Χρονολ. Είσαγ. 25-9-2009
Ειδικότης 16οι Κρήτων Φιλολογίας
Αριθ. 889.59

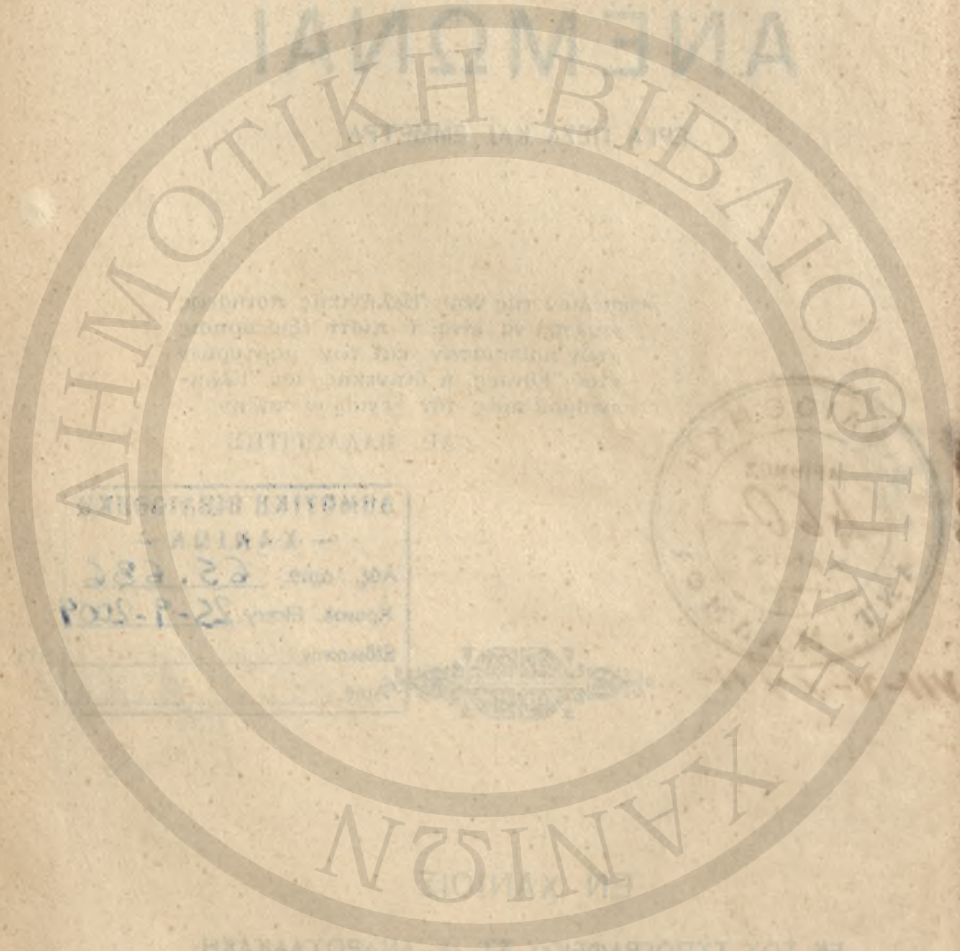
VII-V-XXII

ΕΝ ΧΑΝΙΟΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΣΤ. Α. ΑΝΔΡΟΥΛΑΚΑΚΗ

1906

LIBRARY OF THE UNIVERSITY OF TORONTO

АННОТИКХ БИВЛІО
— ГИЖИ —
№ 23.23
Копія з № 23-1-2001
2001

БІБЛІОТЕКА ТА ДОСЛІДЖЕННЯ

1906

ΤΗ:
ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΩ:

ΝΕΟΤΗΤΙ
ΑΝΑΤΙΘΗΜΙ

Ο ΠΟΝΗΣΑΣ

Νικόλαος Α. Χαρισάνης

1906.

ΥΠΕΝΘΥΜΙΣΙΣ

Οὐδέποτε εἶχα τὸ θάρρος νὰ δημοσιεύσω τὰς
"ANEMΩΝΑΣ,, καὶ δὴ ὑπὸ πρωτότυπον σχεδὸν
ὄψιν.

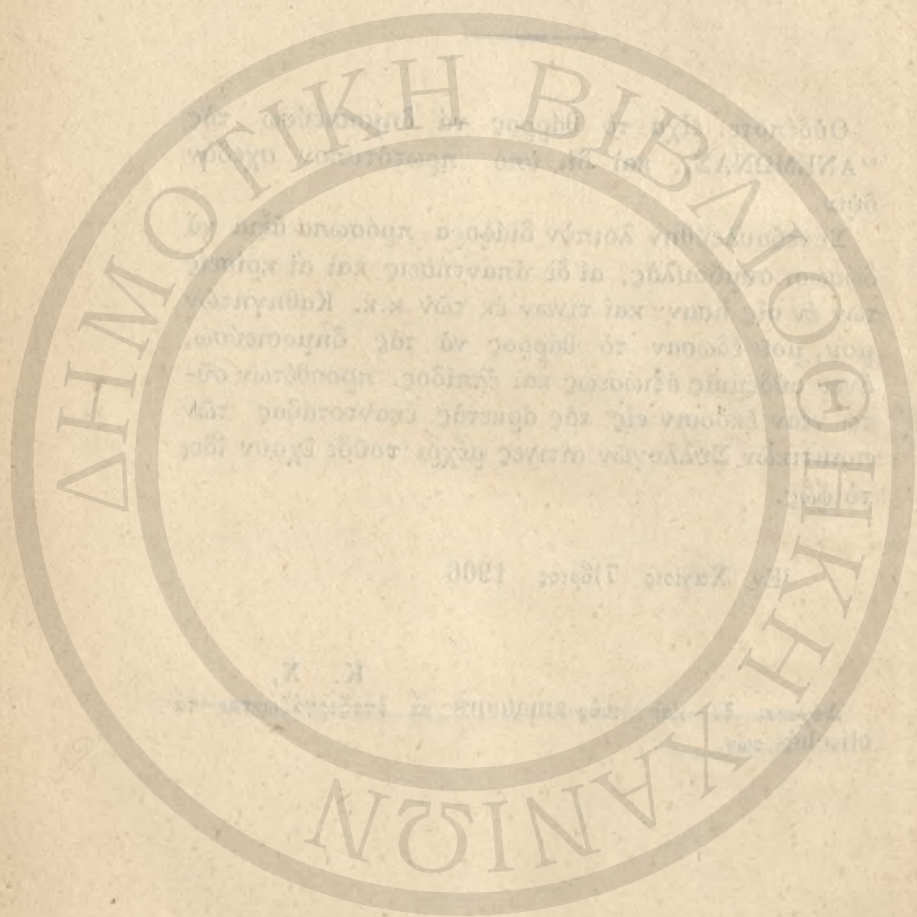
Συμβουλευθὴν λοιπὸν διάφορα πρόσωπα ἄξια νὰ
δώσωσι συμβουλὰς, αἱ δὲ ἀπαντήσεις καὶ αἱ κρίσεις
των ἐν αἷς ἦσαν καὶ τινων ἐκ τῶν κ.κ. Καθηγητῶν
μου, μοῦ ἔδωσαν τὸ θάρρος νὰ τὰς δημοσιεύσω,
ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀξιώσεως καὶ ἐλπίδος, προσθέτων οὐ-
τω νέαν ἐκδόσιν εἰς τὰς ἀρκετὰς ἐκानτοτάδας τῶν
ποιητικῶν Συλλογῶν αἵτινες μέχρι τοῦδε ἔχουν ἴδει
τὸ φῶς.

Ἐν Χανίοις 7)βριος 1906

Κ. Χ,

Δέχεται δὲ καὶ τοὺς amateurs νὰ ἐπεξεργάζωνται τὰ
cli.chés των.

ΥΠΕΝΘΥΜΙΣΙΣ

ΝΕΙΟΤΗ !

Νειότη, γλυκειά, ἀλυσμόνητη, Νειότη ὄνειροθεγμένη.
Νειότη, πολυτραγούδιστη, γέλοιο μικρό τοῦ χρόνου
Νειότη, κισσοστεφάνωτη, ἔς τὸ ἔλπίδες βαυτημένη
Τοῦ Ἔρωτα παρηγοριά, θῦμα τ' ἀσπλάχνου πόνου,
Εργάζου, μὴ μαραίνεσαι, τὸ ἔθνος περιμένει
Ἐργάζου ὁ χρόνος ἂν γελᾷ ποτὲ δὲν σταματᾷ,
Τὸ εἰκοδιένα τὸ στεγνὸ σὲ Σένα τώρα μένει
Τρέξε κι' ὁ κόσμος ἔμαθε συχνά του ν' ἀπατᾷ.

ИСТОРИЯ

ΑΝΤΙ ΠΡΟΛΟΓΟΥ

Βομβοῦν ἔτι εἰς τὰ ὄτα μας ἡ Ὀσμανίδων γλῶσσα
Κι' οἱ κρότοι τῶν ἀλύσεων τῆς μαύρης τυραννίας
'Ακόμη ἐξατμίζονται τὰ αἵματα τὰ τόσα
ἄτινα ἐχίναμεν ὡς χθές ὑπὲρ ἐλευθερίας

'Ακόμη οἱ ὀδόντες μας ἀλαγοῦσιν ἐκ τῶν πόνων
'Αφ' ὅτου ἐδάκναμεν σφιγκτὰ τὴν λόγχην τῶν ἐχθρῶν μας
Καὶ ἡ ἠχώ ἀντιλαλεῖ ἀκόμη ἐκ τῶν στόνων
Κατασφαγέντων συγγενῶν καὶ ἄλλων ἀδελφῶν μας.

*Ἄν ὅταν εἶν' ἐνίοτε νέφη εἰς τὸν αἰθέρα
Εἶν' οἱ καπνοὶ τῆς φοβερᾶς πομπῆς τοῦ 'Αρκαδίου
Κι' ἂν γρυλλισμοὶ ἀκούονται τὴν νύκτα εἰς τὸν ἀέρα
Εἶν' ἡ ἠχώ τόσων σφαιρῶν κατὰ τοῦ πολεμίου.

*Ἦδη ἀναλαμβάνοντες, μετὰ τινος ἐλπίδος
'Αφ' οὗ ἡ ὀμίχλη ἐπεσε τῆς τόσης καταγίδος
'Ἐκ τῆς καταστραφείσης γῆς θρέπομεν «ΑΝΕΜΩΝΑΣ»
'Αφ' οὗ τὸ πῦρ δὲν ἄφησε νὰ ἐχωμεν ροδῶνας.

*Ἐν 'Πρακλείῳ τέλει Αὐγούστου 1906.

ΚΩΣΤΗΣ Α, ΧΑΡΙΤΑΚΙΣ

ΜΕΡΟΣ Α'.

ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

ΚΡΗΤΙΚΑ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ

Ἐξημέρωναν τὰ Χριστούγεννα τοῦ 1897.

Θὰ ἦτο ἡ δευτέρα ὥρα μετὰ τὸ μεσονύκτιον. Οὐ-
δαμοῦ ἤκούοντο ὅπως πρότερα ἔτη κώδωνες. Διατὶ
τοῦτο;

Ἴδου:

Ὅταν ἐπετίθεντο οἱ Τούρκοι καὶ ἐν γενεῖ ὅταν ὑ-
πῆρχε κίνδυνος ἐκρούοντο οἱ κώδωνες πρὸς βοήθει-
αν. Ἐνεκα τούτου λοιπὸν δὲν ἐκρούοντο πρὸς ἀ-
ποφυγὴν παρεξηγήσεων.

Παντοῦ παντοῦ ἐπεκράτει ἡσυχία.

Ἐκ τοῦ χωρίου Π... τὸ ὁποῖον ἦτο πολὺ πλησί-
ον τῶν Τούρκων, ὅλα σχεδὸν τὰ γυναικόπαιδα καὶ
οἱ γέροντες εἶχον ἀποσυρθῆ εἰς ὑψηλότερα μέρη καὶ
μόνον ἡ οἰκογένεια τοῦ Καπετὰν Μανωλάκη καὶ τι-
νες ἄλλαι ἔμενον ἀκόμη.

Μπτέρα, ἔλεγε ἓνα ροδοκόκκινο παιδάκι, τρίβον
τοὺς ὠραίους ὀφθαλμοὺς του, γιατί σηκώθηκες τό-
σον γρήγορα ; Ἡρθανε κι' ὅλας τὰ Χριστούγεννα;
—Ναί, παιδίμου, πλησιάζουνε μὰ σὺ κοιμήσου καὶ
ὅταν θὰ ξυπνήσης θὰ εἶναι ἐρχομένα. Τώρα πηγαί-

νω ὅσῃν ἐκκλῆσία νὰ τὰ φέρω. Κοιμήσου, παιδάκι μου, θὰ σέ βλέπη ἡ χάρι τῆς Παναγίας, ποῦ εἶναι ποπάνω σου καὶ ὁ καλὸς σου πατέρας καὶ τὸ ἀδερφάκι σου ποῦ εἶναι ἀγγελάκι, καὶ ἐν' ᾧ ἔλεγεν αὐτὰ ἡ χλωμὴ ἀλλ' ὠραία ἐκείνη γυναῖκα, ἐκύλισεν ἀπὸ τὰ μεγάλα γαλανὰ μάτια τῆς ἓνα χονδρὸ χονδρὸ, δάκρυ ὅτ' ἀ μάγουλά τῆς.

Θεέ μου, ἦτο δάκρυ τῆς σκλαβιάς.

Κατόπιν ἀποτεινομένη πρὸς τὸν πλησίον τοῦ παιδιοῦ τῆς σύζυγον:

— Πῶς πάει ἡ πληγὴ σου, Μανωλάκι, σήμερα;

— Καλὰ ῥιγάκι, λιγάκι ἀπίντησεν ἐκεῖνος μὲ ἡμισβεσμένην φωνὴν λίγο ῥιγό, μὲ κόβει, ἀλλὰ δὲν εἶμαι δά καὶ ῥς τὴν χθεσινὴ κατάστασι. Πολύ γρήγορα σηκώθηκες γιὰ τὴν ἐκκλῆσία, εἶπε μετὰ μικρὰν σιγὴν παρατηρῶν τὸ ὠρολόγιον τὸ ἀντικρὺ του εἰς τὸν τοῖχον κρεμάμενον, ἐν ᾧ ὁ μικρὸς τὸν διέκοπτε.

— Μὰ ποῦ πονεῖς, καλέ μου πατέρα; ἔλεγεν.

— Νὰ! ἐδῶ παιδί μου, ἀπήντησεν ὁ Καπετὰν Μανωλάκης (διότι αὐτὸς ἦτο ὡς ἦδη τὸ ἐννοεῖτε) μετὰ προηγουμένου ἀναστεναγμὸν ἀνησυχίας μᾶλλον ἢ ἀνακουφίσεως, δεικνύων ἐν σημεῖον ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ μέρους σου στήθους του. Δὲν σοῦ εἶπα ἀπὸ προχθὲς πῶς μὲ ἐπλήγωσαν οἱ Τοῦρκοι παιδί μου; κι' ἂν μεγαλώσης νὰ τοὺς ἐκδικηθῆς, ναί;

— Σὰν εἶναι τόσο κακοὶ οἱ Τοῦρκοι, σὰν μεγαλώσω θὰ προσπαθίσω νὰ σκοτώσω μερικοὺς.

— Ναί πουλάκι μου, ἐξηκολούθησεν ὁ πληγωμένος μετὰ μικρὸν μειδίαμα, μᾶς πήρανε τὴν πατρίδα μας, μᾶς κλέφτουνε τὴν τιμὴν μας τὴν παρουσίαν μας

καὶ μᾶς σκοτώνουνε· κι' ἐγὼ θαρῶ πῶς θὰ πεθάνω.
— Δὲν πεθαίνεις πατέρα, δὲν πεθαίνεις, γιατί εἶσαι
καλὸς καὶ ὕστερα ποῦ θὰ ἀφήσης τὴν μπερούλα
μου, ἐμένα καὶ τὸ Μιμίκο; ἀπεκρίθη μετὰ ζωηρᾶς ἀ-
νησυχίας καὶ τοῦ ἀφελοῦς ἐκείνου παιδικοῦ πάθους.
— Ὁ θεὸς νὰ δώσει, παιδί μου, καὶ τὰ μάτια τοῦ Κα-
πετὰν Μανωλάκη ἐβούρκωσαν ἀφοῦ ἤστραψαν, ὄχι
ἀπὸ λύπην ἀλλὰ ἀπὸ ἓνα γλυκὸ πατριωτικὸ παράπο-
νο καὶ μία λύσσα· ἴσως δὲ ἐπίσης νὰ ἐνεθυμήθη ὅτι
παρομοία σκηνὴ εἶχε συμβῆ ἄλλοτε μεταξὺ αὐτοῦ καὶ
τοῦ πατρὸς του, ἴσως νὰ ἐνεθυμήθη ὅτι διὰ παρομοί-
ων σκηνῶν προπαρασκευάζετο τὸ μεγαλεῖον τῆς δυσ-
τυχοῦς πατρίδος.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ κυρὰ Μαριγῶ, ἔτσι ὠνομάζετο ἡ
σύζυγος τοῦ Μανωλάκη, ἠτοίμαζε τὰ διὰ τὴν ἐκ-
κλήσιαν.

Μετ' ὀλίγον ἐξεκίνησεν. Ὁ μικρὸς εἶχεν ἀποκοιμηθῆ.

Ποῦ καὶ ποῦ ἐβλεπέ τις εἰς τὸ σκότος μίαν μαύ-
ρην σκιὰν διωλισθαίνουσαν καὶ κατευθυνομένην εἰς
τὴν ἐκκλήσιαν.

Ἐξῶθεν τῆς ἐκκλησίας ἐρηνία· ἐν' ᾧ εἰς προη-
γουμένα ἔτη ὅλα τὰ παιδιά τοῦ χωρίου ἦσαν ἐκεῖ
συναθροισμένα, ὅπου δὲν ἐβρεχεν ἠναπτεν πυρᾶς καὶ
πέριξ αὐτῶν ἐπαίζον φωνασκοῦντα, τώρα τίποτε, τί-
ποτε.

Οὔτε «σημαντήρι», ὅπως τὸ ὀνομάζουν, τὸ ὁποῖον
συνορίζοντο ποῖος νὰ πρωτοπαίξῃ.

Ἐκ τῆς περιοχῆς τῆς ἐκκλησίας ἐφαίνοντο μα-
κρὰν πότε καὶ πότε φῶτα τρεμοσβύνοντα· ἦσαν ἀπὸ
μακρυνὰ χωρία.

Ἐντὸς τῆς ἐκκλησίας ἔδλεπέ τις σπανίως γυναῖ-
κας, παιδιά ἢ γέροντας. Ὅλοι ὅσοι ἦσαν ἄνδρες τοῦ
πολέμου (ἀπὸ 16 ἐτῶν δηλ. καὶ ἄνω) ἔφερον ὄπλα
τὰ ὁποῖα καὶ ἐντὸς ἀκόμῃ τῆς ἐκκλησίας ἐκράτουν
μὲ τοιοῦτον τρόπον, ὡς νὰ ἦσαν τὰ προσφιλέστερα
αὐτῶν πράγματα εἰς τὸν κόσμον.

Καὶ πράγματι, μήπως ὑπῆρξε ποτε λαὸς νὰ ἀγα-
πᾷ τόσον τὰ ὄπλα, ὅσον ὁ Κρητικὸς ;

Εἰς τὸ δεξιὸν μέρος παρετηροῦντο ἄνθρωποι δια-
φορετικῆς ὄψεως καὶ παραστατικοῦ καὶ μετ' Εὐρω-
παϊκῆς ἐνδυμασίας, σχολιάζοντες τὴν ἔλλειψιν τῶν
Ἀγίων Εἰκόνων, διότι πράγματι εἰκόνες δὲν ὑπῆρ-
χον ἐντὸς τῆς ἐκκλησίας πλὴν 3—4 τινῶν μικροῦ
μεγέθους. Τὰς εἶχον μετακομίσει εἰς ὑψηλότερα χω-
ρία χάριν ἀσφαλείας.

Ἦσαν Ἕλληνες εἰς οὓς διεκρίνοντο καὶ τινες
φοιτηταί. Εἶχον Ἐλθεῖ ὡς ἐθελονταὶ ὑπὲρ τοῦ ἱεροῦ
ἀγῶνος Εὐγενεῖς καρδίαι

Μετὰ τρεῖς περίπου ὥρας ἡ λειτουργία εἶχε τελει-
ώσει καὶ ὅλοι ἐπέστρεφον εἰς τὰς οἰκίας των, καλη-
μερίζοντες φαιδρῶς τοὺς ἀπαντωμένους καὶ εὐχόμε-
μενοι συγχρόνως:

— Καὶ τοῦ χρόνου μὲ τὴν ἔνωσι.

Ὅλιγον κατ' ὀλίγον ἡ ζεὴ ἐπανήρχετο μὲ τὴν ἡ-
μέραν ἥτις ἦτο ὀμίχλωδης ἀπὸ τοὺς πρωῖνοὺς δε-
κεμβριανοὺς ἀτμοὺς καὶ ἀπὸ τοὺς ἐκ τῶν καπνοδό-
χων τοῦ χωρίου ἐξερχομένους καπνοὺς.

Ἦδη εἶχε φθάσει καὶ ἡ Κυρὰ Μαριγῶ εἰς τὴν

οικίαν της. Ἦνοιξε τὴν θύραν βιαίως ὥσει ὑποπτευομένη ἐξαφνικόν τι. Σάν νὰ τῆς ἐσφίγγε κανεὶς τὴν καρδίαν της.

— Καὶ τοῦ χρόνου μὲ τὴν Ἐνωσιν Μανωλάκι μου, ἀνεφώνησεν εἰσερχομένη καὶ παρατηροῦσα μὲ ἀνυπομονησίαν τὴν μορφήν ἐκείνου.

Ἄλλὰ...οὔτε φωνὴ οὔτε ἀκρόασις... Ὁ μὲν μικρὸς εἶχεν ἰλοκοιμηθῆ ὁ δὲ Καπετὰν Μανωλάκις ἦτο νεκρός....

ΓΡΑΙΑ ΔΙΗΓΟΥΜΕΝΗ

[Ζητώ συγγνώμην ἀπὸ τοὺς εὐγενεῖς ἀναγνώστας ἂν τὸ κατωτέρω διήγημα ρέπει πρὸς τὴν πρωτοτυπίαν, τὸ ὁποῖον διόλου μὴ φαντασθῆ γέννημα καθ' ὀλοκληρίαν φαντασίας].

Τῷ φιλιάτῳ Στυλ. Τοράκη

Ἐκαθήμην μακαρίως εἰς τὴν αὐλὴν τῆς οἰκίας μας, ἀναγινώσκων βιβλίον τι, ὅτε βλέπω γραίαν νὰ παρατηρῆ ἐπανειλημμένως καὶ περιέργως, τὸ ἐσωτερικὸν τῆς οἰκίας. Ἐκαμην ἐν ἀκόμῃ βῆμα καὶ ἔπειτα παρετήρει ὅτε μὲν ἐμὲ ὅτε δὲ τὴν οἰκίαν μὲ ὑγροὺς ἐκ φανεράς συγκινήσεως ὀφθαλμούς, οἵτινες μοῦ ἐφάνησαν ἐν μιᾷ στιγμῇ ὡς δύο φωτεινοὶ ἀδάμαντες εἰς δύο ὑφάλους μικροὺς ἐμβαθυνθέντας ἀπὸ φερεράς θυέλλας.

— Τὶ θέλεις θειαδάκι ; τῆς εἶπα κάπως βαναύσως.

— Ἦθελα, παιδί μου, ἀπεκρίθη μετὰ φιλοσοφικοῦ ὕψους, νὰ ἰδῶ τὸ σπῆτι ποῦ ἀνατράφηκα.

Ὁ γλυκὺς τρόπος τῆς γραίας καθὼς καὶ ἡ ἡλικία τῆς μὲ ἔκαμαν νὰ τὴν καλέσω καὶ νὰ τῆς παραχωρήσω κάθισμα, εἰς ὃ ἀφ' οὗ ἐκάθισεν, ἐστῆριξε τὸ πλῆρες ρυτίδων μέτωπόν τῆς εἰς τὴν βακτηρίαν ἦν ἐκράτει, καὶ ἐν τῇ στάσει ἐκείνῃ ἔμεινεν ἕως δύο λεπτά· κατόπιν ἤγειρε τὴν κεφαλὴν τῆς καὶ ἔστρεψε τοὺς πλήρεις δακρύων ὀφθαλμούς τῆς πρὸς ἐμὲ ὅστις τὴν παρετήρουν ἀφ' ὅτου εἶχε καθίσει μὲ περιέργειαν καὶ παρηκολούθουν τὴν ψυχολογικὴν τῆς κατάστασιν.

— Τόσον καιρό ποῦ ἤμουνε παιδί μου, ἤρχισεν ἡ γραῖα, ἔς τὸ χωριό μου, ἔλεγα νὰ μὴ μὲ πεθάνῃ ὁ θεὸς παρὰ νὰ ἰδῶ τὸ σπῆτι ποῦ ἀνατράφηκα, ποῦ ἐχάρηκα, ποῦ ἐκλάψα κατὰ πρώτη φορῆ. ἔς τὸ σπῆτι τέλος ποῦ κατοικοῦσα αὐτοὶ ποῦ μ' ἐγλύτωσαν· καὶ τώρα ποῦ τὸ θωρῶ κι' ἂν εἶναι καινουργιοχτισμένο, ὁμωςθωρῶ νὰπερνοῦν τὰ παλῆά μου ἕνα ἕνα ἀπὸ μπροστά μου ὀλοζώντανα. Ἡ θωριά καὶ ἡ θύμησι τοῦ σπιτιοῦ μὲ γυρίζει 65—70 χρόνια πίσω. Μὲ μιᾶς γίνομαι παιδί καὶ παίζω ἐκεῖ ἔς τὴ γωνιά ὕστερα ἀπὸ μιὰ στιγμὴ γίνομαι μεγάλη νέα μὲ ταῖς ἱστορίαις μου, μὲ τὰ βάσανά μου καὶ τώρα σᾶν νὰ βλέπω τὸν πατέρα μου καὶ τὴ μητέρα μου, νὰ μὲ ξαναγνωρίζουνε καὶ νὰ μὲ πέρνουν ἔς τὸ χωριό.

— Πές μου, λοιπὸν τὴν ἱστορία σου, τῆς εἶπα, γιατί θωρῶ πῶς εἶναι πολὺ ἔμμορφη.

Ἡ γραῖα λαβοῦσα περισσότερον θάρρος, ἤρχισενὰ διηγεῖται μὲ ὀμηρικὸν ὕφος τὰ βάσανα τῶν συγχρόνων της τὰ βάσανα τῶν πατέρων μας.

«Ἐγὼ ἐγεννήθηκα παιδί μου ἔστα 22. Καὶ τὸν καιρὸ ποῦ ὁ Χασάν πασσᾶς ἤρθε ἔστο Μεραμπέλο (γιατὶ ἀπὸ ἐκεῖ εἶμαι) ἐγὼ ἤμουνε μικρὸ παιδάκι, τὸ πολὺ 11 μηνῶ. Τότες ὁ πατέρας μου ἐπολέμα ἔς τὴν Κριτσά, καὶ ἡ μητέρα μου μ' ἐμένα ἐπῆγε μαζί μὲ πολλαῖς ἄλλαις γυναῖκες στὴ Σπηλιά τοῦ Μεραμπέλου καὶ ἐκεῖ ἐμείναμε παραπάνω ἀπὸ 20-25 μέρες μὲ πολλοὺς ἄντρες γιατί μᾶς εἶχε περικλεισμένους, ὁ Χασάν πασσᾶς καὶ μᾶς ἐπολέμα νύχτα μέρα ὅλο μὲ κανόνι.

Ἐστὰ ὕστερὰ παραδοθήκαμε ὅλοι ἀπὸ τὴν πείνα

καὶ τὴ δίψα, μά... Τούρκου ποτέ σου μὴ πιστέψης
. . . Τὸ λοιπὸν ὅλους ποῦ ἦσαν ἀντρες τοὺς σφάξα-
νε ἢ τοὺς κάψανε καὶ τῆς γυναῖκες ἐπύρανε, καὶ
ἄλλαις ἐσκοτώσανε, ἄλλαις ἐχαλάσανε, καὶ ἄλλαις
πέθαιναν ἀπὸ φόβο ἢ ἀπὸ πείνα. Ὅσο τώρα γιὰ μι-
κρὰ παιδιὰ μὴν ἐρωτᾷς. Ἐδῶ κι' ἐκεῖ ἐβλεπες κατε-
σπαρμένα μικροῦτσικα νεκρὰ ἢ χερᾶκια κομμένα μέ-
σα ἴστα αἵματα βουτημένα, παρὰ πέρα μὰ μᾶνα πε-
θαμμένη καὶ τὸ μικρὸ νὰ γυρευῆ γάλα ἀπὸ τὰ κα-
τακομμαθιασμένα βιζιά της, ἀλλοῦ μὰ μᾶνα νὰ
θρηνητῆ μοῖρα της ἐν ᾧ τὸ παιδάκι τις γελᾷ καὶ
τριγύρω ἀγροικᾶς τοὺς τριγμοὺς τῆς φωθιᾶς ποῦ κά-
ψανε τοὺς παλπάδες ποῦ πέσαν ἴστα χέρια τους.

Ἐδῶ τὸ κλᾶμμα κι' ἐνεῖ ἡ χαρούμεναις φωναῖς
τῶν Τούρκων, ἀλλοῦ φοβέραις, ἀλοῦ κατάραις, ἀλ-
λοῦ. . . καὶ ὅτι ἄλλο κακὸ.

Ἡ μητέρα μου τότε μοῦ ἔκαμε σὲ κάθε χέρι ἐδῶ πά-
νω μιά πλῆγὴ μὲ τὸ γιαταγάκι ποῦ ἐβάστα, καὶ ἀφοῦ
μὲ ἔβαλε ἐκεῖ σ' ἓνα γύρο γιὰ νὰ μὴ μὲ πατήσουνε
ἔφυγε χωρὶς νὰ τὴ δῆ κανένας.

Τὴν ἴδια στιγμὴν ἐπέρα καὶ ἓνας Καστρινὸς τούρ-
κος, καθβαλάρης καὶ φαίνεται πῶς ἦταν καλὸς ἀν-
θρῶπος καὶ κατέβηκε καὶ μὲ πῆρε μαζί του καὶ μ' ἔ-
φερε σ' αὐτὸ τὸ ἴδιο σπῆρι ποῦ καθόμαστε τώρα. Αὐ-
τὸς ὁ ἀγᾶς ἦτο πάρα πολὺ πλούσιος.

Ἐδῶ μὲ ἀνέθρεψαν σὰν τουρκοπούλα καὶ ἔμαθα
καὶ τούρκικα γράμματα. Τὸ ὄνομά μου ἦτο Φατουμέ.

Ὅταν πλεῖα ἐμεγάλωσα μοῦ εἶπαν τὰ γενόμενα καὶ
τότε ὁ ἀγᾶς ποῦ μὲ ἐγλύτωσε μοῦ ἔλεγε:

—Τὴν ἴδια ὥρα ποῦ γύριζα ἴστο Κάστρο, εἶδα νὰ

τρῶνε οἱ σκύλοι ἓνα παιδάκι ζωντανὸ μέσα 'στὸ δρόμο.

Θὰ ἤμουνα 8—10 χρονῶν παιδάκι ὅταν μιὰ μέρα ἐκεῖ ποῦ ἐγύριζα ἀπὸ τὸ σχολεῖο τὸ Τούρκικο εἶδα ἓνα χριστιανὸ 18-20 χρονῶν δεμμένο πιστάγκωνα νὰ κάθεται ἐδῶ πλεῖο πάνω συλλογισμένος, κατακίτρινος, μὲ μάτια πρισιμένα καὶ κατακόκκινα καὶ γύρω, γύρω ἦσαν μικρά παιδιά σὰν ἐμένα κι' ἐφώναζαν.

—Νά ἓνα ρωμνὸ, ἓνα ρωμνὸ.

“Ὅταν ἐγύρισα 'στὸ σπίτι τῶπα στὴ χανούμη ποῦ τὴν ἔλεγα νενέ.

—Αἱ νενέ, ἔλα νὰ δῆς ἓνα ρωμνὸ, ἓνα ἀγριο ρωμνὸ. Τρῶνε οἱ ρωμνοὶ, τρῶνε;

—“Ὅχι, παιδί μου, μοῦ εἶπεν ἡ καλὴ χανούμιστα, αὐτοὶ εἶναι σὰν καὶ μᾶς.

Ἵστερα ἐκούνησε τὴν κεφαλὴ τῆς ἡ χανούμη καὶ ἤρχισε νὰ κλαίῃ, καὶ νὰ μοιρολογᾶται τὸν κακόμοιρον ἐκεῖνο χριστιανὸ.

—Ποῖος ξέρει, Φατουμέ, μοῦ ἔλεγε, ποῦ θὰ καταπνίξουνε τὸ ρωμνὸ ποῦ εἶδες· ποῖος ξέρει τὰ βάσανα ποῦ θὰ τοῦ κάμουν.

“Ὅταν πλεῖα ἐμεγάλωσα καὶ ἀρχίζα νὰ καταλοβαίνω τὸν κόσμον αὐτὸ τὸν ψεύτη ἐξήτησα νὰ πάω κι' ἐγὼ πλεῖα στὸ χωριό μου, νὰ μάθω γιὰ τοὺς γονεῖς μου, γιὰ τοὺς συγγενεῖς μου, μὰ ἡ χανούμη δὲν μ' ἄφινε μὲ κανένα τρόπο.

Μιὰ μέρα ποῦ ἔλειπε ἀπὸ τὸ σπίτι, εἶδα δύο χριστιανοὺς χωριάταις νὰ περνοῦν ἀπὸ τὸ σπίτι μας ἀπὸ

κάτω. Ἐμένα μου φάνηκε παράξενο πῶς νά περνοῦνε χριστιανοί ἀπὸ τέτοιους δρόμους ποῦ ἂν τοὺς ἔβλεπε κάνεις θά τοὺς ἐτσάκιζε ἴστὸ ξύλο ἢ θά τοὺς ἐσκότῳνε σὲ καμμία γωνιά. Κατὰ καλή μου τύχη ἐγὼ κατέβηκα κάτω, ἄνοιξα τὴν πόρτα λίγο, λίγο καὶ τοὺς ἐρώτησα ἀπὸ ποῦ εἶναι.

— Εἶμεθα ἀπὸ τὸ Μεραμπέλο μου ἀπύνητσε ὁ πλειὸ γέρος καὶ γυρεύομε τὸ Τούρκικο ἐκεῖνο σπίτι ποῦ ἀνάβρεψαν ἓνα χριστιανάκι ἀπὸ μικρὸ ποῦ τὸ βρῖκανε ἔς τὸ δρόμο τὴν ἡμέρα ποῦ παραδοθήκανε οἱ Χριστιανοὶ ποῦ ἦσαν ἴστη Σηπλιά.

Τά ἄλλα τώρα μὴν τὰ ρωτᾶτε μετὰ μισῆ ὥρα βρισκόμουν μαζί τους ἀπ' ἐξω ἀπὸ τὸ Κάστρο. Ἀπὸ τοὺς δυὸ αὐτοὺς ὁ ἓνας ἦτο ὁ πατέρας μου καὶ ὁ ἄλλος ὁ ἀδελφός μου. Ὅταν ἐφθάσαμε ἴστὸ χωριό, ἡ μάνα μου ἔτρεξε καὶ πορατήρησε τὰ χέρια μου καὶ σὰν εἶδε τὰ σημάδια ποῦ μοῦχε κάμει μ' ἀγκάλιασε κι' ἐκεῖ ποῦ μὲ φίλιε ἀπέθανε.

Μεθαύριο ἀμέσως τὴν ὥρα ποῦ τὴν ἐβάζαμε τὴ μακαριτίσση στὸ μνήμα... νά... καὶ φθάνει ὁ τοῦρκος ποῦ μὲ εἶχε ἀναθρέψει.

Ἐγὼ τότε μὲ τὰ μαλλιά ξεπλεγμένα καὶ μὲ πικρὰ δάκρυα στὰ μάτια ἔτρεξα κι' ἔπεσα στὰ πόδια του.

— Ἐμένα, δὲν μὲ λένε Φατουμὲ, ἐμένα μὲ λένε Μαρία, τοῦ εἶπα' καὶ ἂν ἔχεις καὶ σὺ θρησκεία καὶ αἴσθημα ἄφησέ με.

Οἱ λόγοι μου αὐτοὶ καὶ ἡ αἰτία τοῦ θανάτου τῆς μητέρας μου τὸν ἔκαμαν νά μ' ἀφήσῃ ἡσυχῆ καὶ νά ζήσω σὰν χριστιανὴ ποῦ ἤμουνα.»

Οἱ λόγοι οὗτοι τῆς πολυπαθοῦς γραιίας μὲ συνε-

κίνησαν καὶ τὴν παρεκάλεσα νὰ μοῦ διηγηθῆ μερικά περιστατικά.

«Μιά μέρα, ἐξηκολούθησεν, ποῦ ἐγουρίζαμε μὲ τὴν χανούμη ἀπὸ ἓνα ἐξοχικὸν περίπατο ἀπ' τὰ περβόλια τὰ ὠραῖα ποῦ εἶχαμε ἐδῶ ἀπ' ἐξῆς, εἶδαμε 5-6 χριστιανούς μέσα στὴ σκόνη νεκρούς, ἐδῶ ἀπ' ἐξῆς ἀπὸ τῶν Χανίων τὴν πόρτα, μὲ τὰ μάτια γουρλωμένα καὶ γεμᾶτα σκόνες καὶ μὲ χεῖλην καίμαυρα.

Ὅταν κατόπιν ἐρωτήσαμε, ἐμάθαμε πῶς αὐτοὶ ἦσαν ἐπαναστάταις καὶ τοὺς εἶχαν κρεμασμένους.

Ἐνα πρωὶ πάλι ποῦ σπικωθήκαμε, βλέπομε στὴν πόρτα μας δεμένο ἓνα κομμάτι κόκκινη τσόχα καὶ στὴν παρακάτω καὶ τὴν ἀντικρυνὴν ποῦ ἐκάθητο ὁ Ντελῆ-Χουσεῖνης χωρὶς τσόχα.

Τὶ ἐσήμανε αὐτὸ;

Τότε καὶ ἐξ μῆνες ὁ Ντελῆ Χουσεῖνης εἶχε σκοτωμένο ἓνα χριστιανὸ ψωμᾶ. Ἐπῆγε δηλαδὴ καὶ ἐζήτησε ἓνα ψωμί καὶ ὕστερα ἐβγαλε νὰ τὸν πληρώσῃ μὲ ψεύτικους παράδες· ὁ ψωμῆς τοῦ εἶπε πῶς ἦταν ψεύτικοι καὶ τότε ὁ Ντελῆ-Χουσεῖνης δὲν ἔχασε καιρὸν ἀλλὰ ἔσυρε τὴν πιστόλα του καὶ τὸν σκότωσε.

Ὁ Μουσταφᾶ-πασσᾶς τότε διὰ νὰ μὴ γίνῃ κανένα κακὸ ἀφήκε νὰ περάσουνε ἔξ μῆνες καὶ κατόπιν ἐκάλεσε στο παλάτι του (ἐκεῖ ποῦνε σήμερον ἡ Νομαρχία) ὄλους τοὺς γενιτσαρούς νὰ τοὺς κάμῃ τραπέζι, μὲ τὸ σκοπὸ νὰ τοὺς σκοτώσῃ ὄλους μὲ δόλο, γιὰτί 'ς τὴνΚρήτη ἦσαν ἀκόμη πολλοὶ γενίτσαροι.

Ἐστὲ τραπέζι πραγματικῶς τὸ μεσημέρι εὐρίσκοντο ὄλοι οἱ γενίτσαροι καὶ μάλιστα βγήκανε στὴν πλειο

μεγάλη σάλα καί ἀπ' ἐκεῖ ἐν ᾧ ἐδιασκεδάζανε ἐπυροβολούσανε στὸν ἀέρα.

Ἵστερα ἀπὸ ἀρκετὴ ὥρα ὁ πασσᾶς ἐδιέταξε τοὺς Ἀρβανίταις νὰ πιάσουν τοὺς καλεσμένους καί νὰ τοὺς σκοτώσουνε, ἀλλὰ αὐτοὶ φαίνεναὶ τὸ μυριστήκανε καί πρὶν νὰ καλοκλείσουν οἱ Ἀρβανίταις τὴν ἐξω πόρτα, οἱ γενίτσαροι ἦσαν κατεδασμένοι. Ὁ πασσᾶς ἐδιέταξε νὰ τοὺς πυροβολήσουν κι' ἐσκοτώθηκαν ἐκεῖ μερικοί. Οἱ ἄλλοι ὅμως καθὼς καί ὁ Χουσεϊνης ἐσπάσινε τὴν πόρτα κι' ἐφύγανε. Καί τότε ἐδγάλανε καί τραγοῦδι καί θυμοῦμε μόνο:

«Δὲν ἐφτεγεν ἄλλος κανεῖς μόνο τ' Ἀλεξανδράκι!

»Ποῦ σκότώσενε τὸν παππᾶ ἀπάνω ἴστὸ τεζιάκι».

Τότε οἱ ἀρβανίταις ἐσπάσανε κι' ἐδιαγοῦμήσανε ὅλα τὰ σπιτία τῶν γενιτσάρων καί γιαυτὸ ἐβάλανε τὴν τσόχα.

Ἵστερα δὰ παιδί μου ἄμα εἶδανε οἱ Χριστιανοί, λέγει, ἰνακούψισι, τοὺς ἐβλεπες νᾶρχωνται ἀπὸ τὰ νησιά ποῦ εἶχαν φύγει μὲ σαλβάρια τῆς μόδας, μὲ τσόχα καφφεδιά καί μὲ κόκκινα στιβάνια καί τσαρδίνια καί ἐλέγανε τότε καί ἔμμορφους σκοποῦς.

Τώρα παιδί μου ὅλα ἀλλάξανε, τὰ παλιὰ μας λησμονηθήκανε.

Τότε ὑπῆρχε πλεῖο πολλὴ τιμὴ καί πλεῖο μεγάλο αἶσθημα στὴ θρησκεία καί στὴν πατρίδα, μὰ τώρα τὰ βάσανά μας τὰ λησμονήσαμε πῶς εἶδιμε λίγη ἐλευθερία.

(1) Ὁ Ντελῆ-Χουσεϊνης. (2) Τὸν Χριστιανὸν ὀνομάζει παππᾶν διότι ἐφοροῦσαν τότε οἱ πλείστοι κχλομερικοὺς σκούφους ἐκτὸς ὀλιγίστων ἤδη χωρικῶν οἵτινες ἐφόρουσαν φέσια μὲ σαρκία.

Τότε παιδί μου, ὡς κι' οἱ σκοποὶ ἦσαν πλειὸ ἀρχοντικοὶ καὶ πλειὸ ἐμμορφῶι. Ἐμύριζον ἓνα πάθος, μιὰ πίκρα, ἓνα γλυκὺ παράπονο, ἓνα ἀναστεναγμὸ τῆς πατρίδας μας πῶς εὐρίσκετο ς'τὴν τυραννία.

«Τώρα τίποτε. Καὶ οἱ χοροὶ εἶναι ἀνοστοὶ καὶ οἱ σκοποὶ καὶ ὄλα».

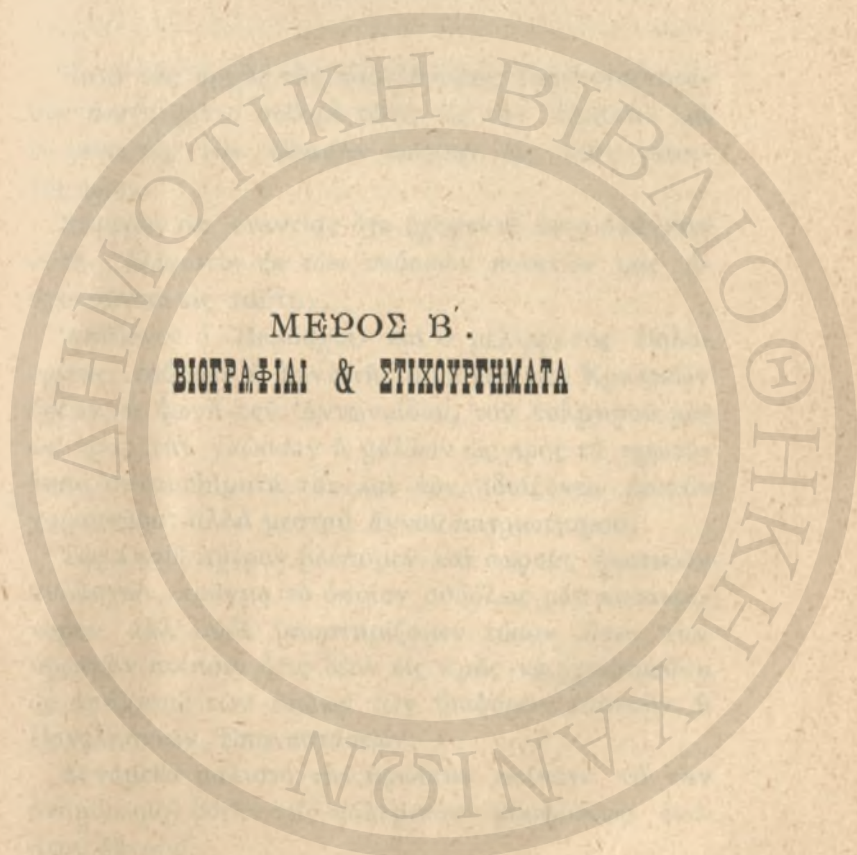
Αὐτὰ μοῦ διηγῆθη ἡ γραῖα ἐκείνη τὴν ὁποίαν καὶ παρεκάλεσα νὰ ἔρχεται νὰ μὲ εὐρίσκη τακτικῶς εἰς τὴν οἰκίαν μου διὰ νὰ μοῦ διηγῆται τὰ θάσανα τῶν πατέρων μας, τὰ ὁποῖα περιφρονοῦμεν τώρα οἱ πλειστοὶ καὶ παραμελοῦμεν τὴν εἰς ἀπώτερας γενναίᾳς οὐχὶ (νομίζομεν) ἄσκοπον ἐξιστόρησιν τῶν.

Σημειωτέον δὲ ὅτι εἰς τὰς παραδόσεις εὐρίσκομεν πλεόν σπαρταριστὴν τὴν διήγησιν τῶν βασάνων μας παρά εἰς τὴν λεπτομερεστέραν ἱστορίαν.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

ΜΕΡΟΣ Β΄.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΑΙ & ΣΤΙΧΟΥΡΓΗΜΑΤΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς παρελθούσης ἑκαντοταετηρίδος παρετηρεῖτο σοβαρὰ τάσις εἰς τὴν ἠρωϊκὴν καὶ ἐν γένει εἰς τὴν ἐθνικὴν ποίησιν εἰς τοὺς ποιητὰς μας.

Σήμερον ἀπ' ἐναντίας ὅτε ἔχομεν ἐξ ἴσου ἀνάγκην αὐτῆς, ὀλίγιστοι ἐκ τῶν σοβαρῶν ποιητῶν μας ἀσχολοῦνται εἰς ταύτην.

Ἀπέθανεν ὁ Παράσχος καὶ ὁ μελίρρυτος Βαλαορίτης, ἔσβυσεν ἡ φωνὴ τῆς ἀηδόνης τῶν Κρητικῶν ὀρέων, ἡ φωνὴ τοῦ Ἀντωνιάδου, τοῦ τολμηροῦ μὲν ὡς πρὸς τὴν γλῶσσαν ἢ μᾶλλον ὡς πρὸς τὰ πρωτότυπα συναισθήματά του καὶ τὸν ἰδιάζοντα ἐπικὸν χαρακτῆρα, ἀλλὰ μεστοῦ ἀγνοῦ πατριωτισμοῦ.

Τώρα καθ' ἡμέραν βλέπομεν καὶ σωροὺς ἐρωτικῶν συλλογῶν, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον οὐδόλως μὲν κατακρίνομεν, ἀλλ' οὐδὲ ὑποστηρίζομεν τόσον ὅσον τὴν ἠρωϊκὴν ποίησιν ἥτις δεόν εἰς ἡμᾶς νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἀπήχησις τῶν ὀπλῶν τῶν διαφόρων τοπικῶν ἢ Πανελληνίων Ἐπαναστάσεων.

Δυνάμεθα μάλιστα τὴν ἠρωϊκὴν ποίησιν νὰ τὴν ὀνομάσωμεν βάσιν τῆς πολεμικῆς μορφώσεως ἐκάστου ἔθνους.

Ἦδη ἡμεῖς παρουσιάζοντες ἠρωϊκὰ τινα στιχοιργήματα ποιούμεθα ἀρχὴν τῆς Κρητικῆς ἠρωϊκῆς ποιήσεως μὲ ἐν παράπονον καὶ ἓνα πόθον.

Διατί οἱ ἀγῶνες τῆς Κρήτης δὲν ἔχουν τόσον δι-
αλευκανθῆ ὅσον τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος, φθάνει ὅτι
τὰ δίκαια τῆς Κρήτης παρεγνωρίσθησαν ὑπὸ τῶν
δῆθεν προστατῶν μας. Ἄς δοθῆ λοιπὸν νέα ὄψις
εἰς τὸν διευκρινισμὸν τῆς Κρητικῆς ἱστορίας.

Μέχρι τοῦδε ἡμεῖς κατωρθώσαμεν νὰ συλλέξωμεν
πληροφθορίας ἱκανὰς καὶ πρώτην φορὰν ἰδούσας τὸ
φῶς, τοῦ βίου τοῦ ἔθνομάρτυρος Καπετὰν Νικόλα
Μαλικούτη ὑπὸ τοῦ ἐγγόνου του ἱατροῦ κ. Κ. Μα-
λικούτη ὄν καὶ εὐχαριστοῦμεν διὰ τὰς ἐκτενεῖς πλῆ-
ροφθορίας, ὅσον ἀφορᾷ τὴν παράδοσιν.

Ἐπίσης ἡμῶν ἐδόθησαν πολλὰ ἱστορικά συγγρά-
ματα καὶ Συλλογαὶ δημοτῶν Κρητικῶν ἀσμάτων (1)
καὶ τινες ἄλλαι παραδόσεις.

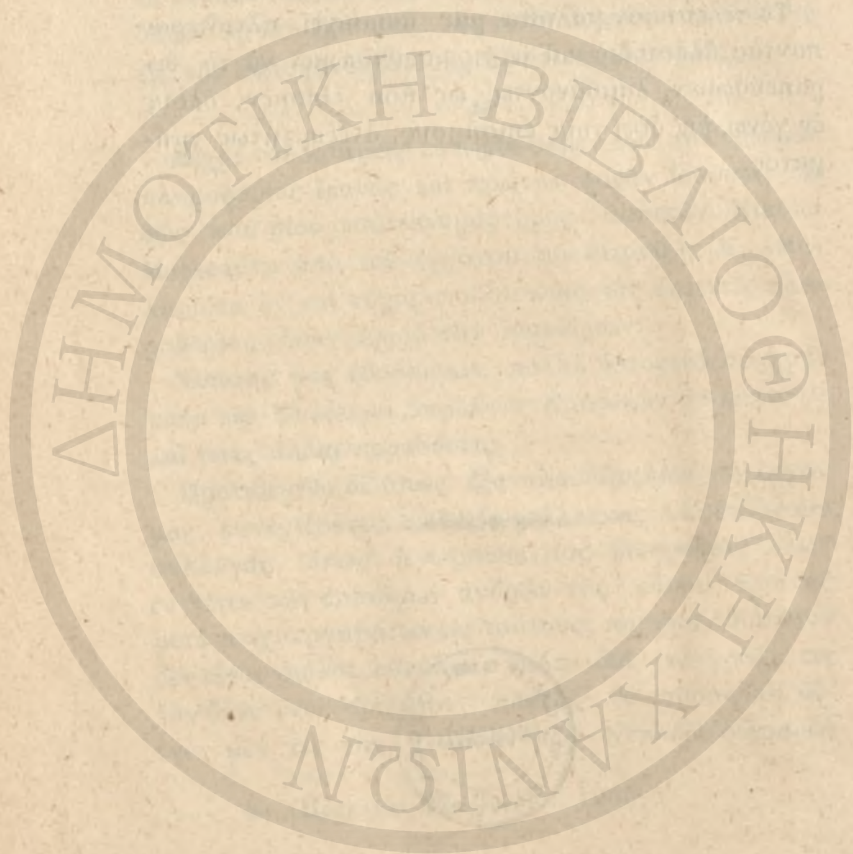
Προτιθέμεθα δὲ ὅπως ἐξακολουθήσωμεν τὸ ἔργον
μας, συνεχίζοντες καὶ εἰς μελλούσας νὰ ἐκδοθῶν
συλλογὰς, ὅπως ἡ παρούσα, τὰς βιογραφίας ὄλων
ἐν γένει τῶν ἐπισημῶν ἀνδρῶν τῆς νήσου Κρήτης
μετὰ στιχορρηγιμάτων εἰς τούτους, πράγμα τὸ ὁποῖον
δὲν εἶναι διόλου εὐκόλον, διότι διὰ νὰ γράψῃ τις
τὸν βίον ἐνός τριούτου, πάντως θὰ προσκόψῃ ἀφ'
ἐνός μὲν εἰς τὴν γνωστὴν τῶν Κρητῶν φιλοπρω-

Ἐν Ἡρακλείῳ 22 Ἰουλίου 1906

(1) Τοιαῦται συλλογαὶ εἶναι ἡ τοῦ κ. Ἀντ. Γιανναράκη, Π. Γ. Βλαστοῦ καὶ ἡ τοῦ κ. Παυλ. Γ. Φαρουτάκη, συλλογαὶ αὗται μὲν πλήρεις ἀλλ' ἀξίαι μεγάλων ἐπαίνων καὶ συγχαρητηρίων διὰ τὴν εὐσυνειδησίαν τῶν ἐργασθέντων.

τείαν (ἀλήθειαν πικράν) καὶ ἀφ' ἑτέρου εἰς τὰς ἀτε-
λειῆς τῶν ἰστορικῶν εἰδήσεις καὶ εἰς τὰς ἀντιφατικὰς
παραδόσεις καθὼς καὶ εἰς τοπικὰ ζητήματα,

Τὸ τελευταῖον μάλιστα μᾶς ἀνησυχεῖ πλειότερον
παντὸς ἄλλου διὸ καὶ θὰ προσπαθήσωμεν νὰ τὸ θε-
ραπεύσωμεν, λαμβάνοντες ὡς ἦδη εἶπομεν, ὅλους
ἐν γένει ὑπ' ὄψει τοὺς ἐπισήμους, ἀνεξαρτήτως τυψι-
ματος.

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΧΑΝΙΩΝ

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΜΑΛΙΞΟΥΤΗΣ

ΤΟΙΣ ΑΓΑΠΗΤΟΙΣ ΚΑΘΗΓΗΤΑΙΣ ΜΟΥ

ΑΦΙΕΡΟΥΝΤΑΙ

«Μὰ κι' ἂν μὲ κόψετε γουλιές γουλιές 'εἰς τὴν τάβλα
«Τὰ μπαϊράκια δὲν χαλοῦν μόνο θαρβοῦνε κι' ἄλλα»

(Συλλογὴ Φαφουτάκη I. II. Σελ. 70 στίχ. 40)

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΜΑΛΙΖΙΟΥΤΗΣ
Στρατηγός ἐξ Ἡρακλείου (Κρήτης)

ΒΙΟΣ ΑΥΤΟΥ

Ὁ Νικόλαος Μαλικούτης ἐγεννήθη εἰς Ἀγ. Δέκα ἢ Γορτύνη Καινουρίου κατὰ τὸ 1782. (1)

Τὸ ἐπώνυμόν του ἦτο Κοζυράκης ἢ Φονιαδάκης (ἐκ τοῦ ὅτι ὁ πάππος του ἐφόνευσε Τοῦρκον τινα) κατ' ἀρχάς.

Ὁ πατήρ του, ὅστις ἦτο πλουσιώτατος ἔσχεν αὐτὸν καὶ τέσσαρας ἀκόμη υἱοὺς καθὼς καὶ μίαν θυγατέρα, Ἑλένην ὀνομαζομένην καὶ περίφημον διὰ τὰ κάλλη της.

Τότε ὅτε ὁ Γενιτσαρισμός ἦτο εἰς τὴν ἀκμὴν του ἔτι ἐν Κρήτῃ, εὐνόητον ἦτο ὅτι ὁ πατήρ τοῦ Νικόλα ἀνψύχει πολὺ διὰ τὴν ὡραίαν θυγατέρα του.

Πράγματι οἱ φόβοι τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου ἐπραγματοποιήθησαν μετ' ὀλίγον· ἐκεῖ που κατῴκει Γενίτσαρος τις, Ἀγιᾶν-ἀγᾶς καλούμενος, ὅστις, θέλων νά διασκεδάσῃ, ἐκάλεσε τὰς ὡραιωτέρας παρθένους ὅπως χορεύσωσιν ἐνώπιόν του, μεταξύ τῶν ὁποίων ἦτο καὶ ἡ ὡραία Ἑλένη.

Ὁ Νικόλαος θά ἦτο, κατὰ τὴν παράδοσιν, 14-15 ἐτῶν καὶ ὅμως μεθ' ὅλην τὴν παιδικὴν του ἡλικίαν, γνωρίζων τὴν ἀσεμνότητα τῶν χορῶν τῶν Γενιτσάρων, ἀντίστη ὅπως ὑπάγῃ ἡ ἀδελφή του.

Τέλος ὁ πατήρ του φόβούμενος τὰ ἀντίποινα

(1) Ἐὰν πιστεύσωμεν τὸν Κριτοβουλίδην ὅστις λέγει ὅτι ἐφονεύθη ἐν ἡλικίᾳ 48 ἐτῶν (κατὰ τὸ 1829).

τῶν Γενιτσάρων καὶ ἐπὶ τῆς οἰκογενείας του καὶ ἐφ' ὀλοκλήρου τοῦ χωρίου του, ἀντιπαρετάχθη κατὰ τῆς ἠρωϊκῆς μὲν ἀλλ' ἀνωφελοῦς στάσεως τοῦ υἱοῦ του καὶ τέλος ἐνίκησε.

Ὁ Νικόλαος ὅμως διόλου δὲν ἠνέχθη τό τοιοῦτο· καίτοι παῖς ὢν, συννοσθάνετο ἐν τῇ καρδίᾳ του τό μέγεθος τῆς τιμῆς ἥτις εἶναι ἡ βάση τῆς εὐτυχίας ἐκάστου, λαβὼν λοιπὸν ἐσκωριασμένην τινὰ πιστόλαν, ἐζήτει εὐκαιρίαν νὰ φονεύσῃ τὸν Ἁγιάν ἀγᾶ. Ὁ Νικόλαος εἶχεν ἐμφυτον τὴν τόλμην ἣν τοῦ ὑψηλότερου ἐπίσης ἐμφυτῶν ἀνδρείου καὶ ἐν γένει ἦτο εἰς ἄνθρωπος ἀπὸ τὴν γενεάν ἐκείνην ἥτις ἀνέλαβε τό γιγαντῶδες ἐκεῖνο ἐπιχείρημα, τό τῆς Ἑλλήνων Ἐπαναστάσεως.

Οἱ συγγενεῖς του, γνωρίζοντες τὶ δυστυχήματα θὰ τοῖς ἐπέφερον ὁ φόνος τοῦ Γενιτσάρου ἐκείνου, ἀπεφάσισαν ὅπως τὸν στείλωσιν εἰς τινὰ θεῖον του εἰς Συρίαν, σώζοντες αὐτὸν συγχρόνως ἀπὸ τοῦ Τούρκου, ὡς ὀπλισθέντα καθ' ὁμοφύλου των.

Ἡ Συρία τότε εἶχε καταντήσει τό καταφύγιον τῶν ἐχόντων κακουργήματα ραγιαδῶν (;) Ὁ Νικόλαος εὗρεν ἐκεῖ πολλοὺς συντρόφους ἐξ ὧν πολλοὶ βραδύτερον ἀνεφάνησαν εἰς τὸν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνα. Μεταξὺ τούτων ἦτο καὶ ὁ Παναγ. Ζερβουδάκης ὁ βραδύτερον καταστάς διάσημος εἰς τὴν ἐπανάστασιν καὶ ἔπειτα συνταγματάρχης ἐν Ἑλλάδι.

Ὁ Νικόλαος ἔνεκα τῶν πολεμικῶν του προτερημάτων κατέστη διασημότερος πολεμιστῆς, γυμνασθεὶς ἐν Συρίᾳ εἰς τὰ ὄπλα προπάντων κατὰ τὸν Τουρκο-Δίγυπτιακὸν πόλεμον.

Ἴσως νὰ ἐπολέμησε καὶ ὅτε ὁ Μεχμέτ-'Αλῆς ἐπολέμει τοὺς Κιολιμενίδας.

Ὅταν εὐρίσκετο ἐν Συρία ὠνομάσθη Μαλικούτης ἢ Μαλιχούτης· τὸ ἐπώνυμον τοῦτο δύναται νὰ παράγεται ἀπὸ τὰς Ἀραβικὰς λέξεις **μαλ-χὼτ ἢ μαλ-κούτ ἢ μελικούτ**.

Ἡ πρώτη οὔσα σύνθετος ἐκ τοῦ **μαλ** (=κάτι τι ἢ θησαυρός) καὶ τοῦ **χὼτ** (=δοτὴρ ἢτοι θησαυροδότης ἴσως νὰ προσανετέθη αὐτῷ διὰ τὰ σωματικά αὐτοῦ καὶ ψυχικά προτερήματα. (1) Ἡ παράδοσις ἀναφέρει ὅτι ἦτο κατὰ τὴν νεότητά του ἐξαισίας καλλονῆς, οἱ ὀφθαλμοὶ του ἦσαν ἐκφραστικοὶ καὶ ὠραῖοι· ἡ κόμη του καὶ οἱ μύστακές του μέλανες, τὸ δὲ δέρμα του μεθ' ὅλην τὴν σκληραγωγίαν τοῦ πολέμου, μετὰξινον, τὸ δὲ σῶμα του ἦτο ἀρειμάνιον καὶ τὸ σύνολον ἀπέπνεεν ἐπιβλητικότητα ἐκ τῆς ἀνδρείας καὶ τοῦ εὐμελοῦς.

Ἡ παρουσία του λοιπὸν κατέθελγέ τινα καὶ ἐπεβάλ-λετο καὶ τοῦτο εἰς τὴν Ἀραβικὴν ἐκφράζεται διὰ τοῦ **μαλ-χὼτ** (ὁ σκορπίζων θησαυρούς). Καθίσταται δὲ μᾶλλον πιστευτὸν ὅταν ἀναλογισθῶμεν τὸ ἰδιάζον τῆς Ἀραβικῆς ὡς πρὸς τὰ κοσμητικὰ ἐπίθετα καὶ ἐν γένει ὅτον ἐνθυμηθῶμεν τὴν Ἀραβικὴν ποίησιν.

Ἡ δευτέρα λέξις **μαλ-κούτ** σημαίνει **θησαυ-ὸν ὀυνάμεως** καὶ δύναται κάλλιστα καὶ ἐκ ταύτης νὰ ἐτυμολογηθῇ τὸ ἐπώνυμον τοῦ Μαλικούτη,

(1) Ὁ Κριτοβουλίδης λέγει, «εἶχε σοβαρὸν καὶ ἀνδρεῖον χαρακτῆρα».

ὡς ἀνθρώπου ἀποκτίσαντος ἐκ τῆς πείρας τῶν πολέμων καὶ τῶν κακουχιῶν δύναμιν.

Ἡ τρίτη λέξις μελικούτ σημαίνει βρέφος ἐκθετον, ἀλλὰ ἡ ἐτυμολογία αὕτη δὲν ἔχει ἰκανὰς βάσεις. (1)

Ὡστε εἴτε Μαλικούτην τὸν ὀνομάζομεν, εἴτε Μαλικούτην δὲν ἔχομεν λάθος, ἀλλὰ τὸ πρῶτον εἶναι εὐηχότερον τοῦ δευτέρου καὶ αὐτὸ κατασχύει. (2)

«Φωνὴ καὶ κλάυμα ἤκουσαν 'στ' Ἀσκήφου στ' Ἀμουδάρι
ἠρωτῶ ποῦ τῶπεν ἡ φωνὴ ποῦ τῶπενε τὸ κλάυμα ;

ἢ ἢ στ' Ἀμουδάρι τῶπενε τοῦ Μαλικούτῳ ἡ Μάνα ;

ἢ κλαίει τσοὶ πολεμάρχους τση Σταυρὴ μου καὶ Μανούσο!»

Ὁ Μαλικούτης εὐρισκόμενος ἐν Συρία ἐγγιγνάσθη ἄριστα εἰς τὰ ὄπλα καὶ εἰς τὴν ἵππασίαν καταστάς τέλειος **Χιαμιλῆς**.

Εἶναι δὲ γνωστὴ ἡ μανία τῶν Ἀνατολιτῶν εἰς τὴν ἵππασίαν.

Χιαμιλῆδες ὀνομάζοντο ὅσοι μετέβαινον εἰς τὸ Χιάμι (Συρίαν). Οὗτοι διεκρίνοντο ἐπὶ ἰκανότητι εἰς τὰ ὄπλα καὶ εἰς τὴν ἵππασίαν καθὼς καὶ εἰς πᾶσαν πολεμικὴν κακουχίαν, ὅπως ἀναφέρει ἡ παράδοσις. Δυνάμεθα λοιπὸν τοὺς Ἕλληνας οἵτινες μετέβαινον εἰς Συρίαν καὶ εἰς ἄλλα μέρη τῆς Ἀσίας νὰ τοὺς παραβάλλωμεν μὲ τοὺς κλέφτας τῶν Ἑλληνικῶν ὄρεων καθ' ὅλα.

Αὐτοὶ ὑπῆρξαν οἱ μόνοι οἵτινες διέσωσαν τὸ πῦρ τῆς ἀποτυχούσης ἐπαναστάσεως τοῦ 1770.

(1) Τὰς τρεῖς αὐτὰς λέξεις τὰς ἐμάθομεν παρ' Ἀραβομαθούς τινος.

(2) Ἐκτός τοῦ Ν. Μαλικούτ, ὑπῆρχον καὶ 3 ἄλλοι, εἰς Ἰωάν. Μαλικούτης ἐκ τῶν Περβολιῶν τῆς Κυθωνίας καὶ 2 ἄλλοι ἀδελφοὶ ἐξ Ἀσκήφου ὁ Μανούσο, καὶ Σταυρὸς Μαλικούτσηδες περὶ πάντες ἀμφοτέρω ἐν τῇ ἐν Κατρε μάχῃ τοῦ 1866 (Ἀναφέρει δὲ τὸ ἐξῆς περὶ τῆς ἐπαναστάσεως ὁ κ. Π. Φαρουτάκης ἴδε Σελ. 94).

Ἐκεῖ κατέφυγεν ὁ Λόγιος, ἐκεῖ ὁ Ζερβονικόλας, ἐκεῖ ὁ Μελαδόνης, ἐκεῖ ὁ Σύφακας, ὁ Μπουζουμάρκος, ὁ Τσελεπῆς καὶ ἄλλοι.

Καὶ τοῦτο γίνεται καταφανέστερον ἐκ τινος διστίχου ἀπὸ τῶ δημῶδες ποίημα τοῦ Σύφακα.

Εἰς τὴν Ἀνατολ' ἴσανε μὲ τὸ Ζερβονικόλα
κ' ἐκεῖα ἐγνωριστίκανε κ' ἰφιλευτῆκαν κιόλα, (1)

Μόνον ἢ κλέφτικη ποίησις ἔλειπεν ἀλλὰ καὶ αὐτὴ βραδύτερον προσετέθη εἰς τὰ ἐν Κρήτῃ ἢ ἀλλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος ἀνδραγαθήματά των, ἐφάμιλλος καθ' ὅλα πρὸς τὴν κλέφτικην, τὴν τοσάκις θαυμασθεῖσαν (2)

Ἄλλοι δὲ οὗτοι ἀνεβάνησαν μετ' ὀλίγον εἰς τὴν ἐπαναστάσιν ἄριστοι ὅπως καὶ εἰς τὰς μετέπειτα ἐπαναστάσεις, ἐξ ὧν διασημότερος κατέστη ὁ Μιχ. Κόρακας.

Κατὰ δὲ τὸ 1828 ἐχρησίμευσε καὶ ἀρχηγὸς ἱππικοῦ σώματος ἐκ τριάκοντα κατ' ἀρχὰς καὶ ἐκ 40 βραδύτερον. (3) Εἰς τὸ σῶμα τοῦτο ἐξεῖχον ὁ Κωνσταντῆς Λέκκας, ὁ Γεώργ. Ρωμάνος, ὁ Μιχ. Κόρακας, ὁ Στυλ. Χατζιδάκης, ὁ Ἀποστόλης Ψωμαδάκης καὶ ἄλλοι.

Ἄλλοι δὲ οὗτοι ἀνεβάνησαν μετ' ὀλίγον εἰς τὴν ἐπαναστάσιν ἄριστοι ὅπως καὶ εἰς τὰς μετέπειτα ἐπαναστάσεις, ἐξ ὧν διασημότερος κατέστη ὁ Μιχ. Κόρακας.

(1) Ἴδε Κρητικούς Γάμους Π. Ι. Βλακίτου Σελ. 118.

(2) Ὁ Πακπαρηγόπουλος λ. χ. λέγει ὅτι ἡ Δημῶδες (Τόμ. Ε'. Σελ. 51) τοῦ νέου Ἑλληνικοῦ ὑπῆρξεν ἀσυγκρίτως κρίσιον τῆς λογίας.

(3) Ἴδε ἀπομνημονεύματα Κριτοβουλίδου Σελ. 444.

Εἰς τὸν χορὸν ἐὰν πιστεύσωμεν τὴν παράδοσιν ὁ Μαλικούτης ἦτο πρώτης τάξεως· ἡ χάρις καὶ ἡ εὐκαμψία καὶ ἡ ἐπιτηδειότης προσέδιδον περισσοτέραν μεγαλοπρεπῆ ὠραιότητα εἰς τὸ εὐγραμμον σῶμα του οὗ ἡ ὀσφύς περιεκασμείτο ἀπὸ τὰ ἀργυρᾶ ὄπλα του καὶ ἐν' ᾧ ἐχώρευε τὸν πυρρίχιον, ἔρριπτε πρὸς τὸ ἄνω τὴν μάχαιράν του καὶ μετὰ ἐπιτηδείους στροφὰς τὴν ἐλάμβανεν ἐκ τῆς λαβῆς εἰς τὸν ἀέρα ὡς τέλειος ἀπόγονος τῶν ἀρχαίων.

Ὅταν ἤρχισεν ἡ ἐπανάστασις, ἦν ὡς γνωστόν ἀνήγγειλεν εἰς τοὺς ἐν Ἀσίᾳ Ἑλλήνες ὁ Α. Μελιδόνης, ὁ Παν. Ζερβουδάκης στρατολογήσας ἐκείθεν ἀρκετοὺς Κρητὰς (ἐν οἷς καὶ ὁ Μαλικούτης), καταγομένους ἐκ τῶν Ἀνατολ. Ἐπαρχιῶν τῆς νήσου, ἔσπευσεν ὅπως βοηθήσῃ τὴν ἐπαναστήσασαν πατρίδα του. Οὗτοι διερχόμενοι διὰ τῆς Κύπρου παρέλαβον μεθ' ἑαυτῶν τὸν Κύπριον Ζωρζὴν μετὰ πολλῶν Κυπρίων καὶ ἄλλων νησιωτῶν τῆς Μ. Ἀσίας καὶ κατόπιν ἀπεδιδάσθησαν εἰς Σάμον, ἐκεῖσε δὲ ἀφ' οὗ ἐλλαβον καὶ ἄλλους συντρόφους, Κρητὰς πρὸ πάντων, οἵτινες εἶχον καταφύγει ἐκεῖ κατὰ χαλεποὺς καιροὺς, διμυθύνθησαν εἰς Κρήτην.

Περὶ τούτων ἐξ ὄλων τῶν ἱστορικῶν μόνος ὁ Κροτοβουλίδης (1) ὀμιλεῖ ἐκτεταμένως πῶς χωρὶς ὅμως νὰ ἀναφέρῃ τὸν Μαλικούτην, καθόσον τότε ἦτο ἄπλοῦς τοῦ Π. Ζερβουδάκη στρατιώτης, ἀρκεῖ ὅμως ἡμεῖς νὰ γνωρίζωμεν ὅτι ἠκολούθησε τὸν Ζερβουδάκην.

(1) Ἴδε Κροτοβουλίδου Σελ. 69—70.

Πότε τώρα επιβιάσθησαν εἰς Κρήτην καὶ ποῦ, δὲν γνωρίζομεν· δυνατὸν κατὰ τὸν 7)βριον ἢ 8)βριον (τοῦ 1821) καὶ εἰς μίαν τῶν δυτικῶν ἐπαρχιῶν, αἴτινες, ὡς γνωστὸν, πρῶται καὶ τότε ἐπανεστάτησαν. (2)

Ἀναφέρεται ὅτι ὁ Μαλικούτης ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἄλωσιν τῆς Τριπόλεως (23 7)βρίου 1821). Τοῦτο δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀληθεύῃ διότι τότε κατὰ πιθανότητα εὐρίσκετο εἰς Σάμον, ἢ ἂν δὲν εὐρίσκετο ἐκεῖ θὰ ἦτο εἰς Συρίαν ἢ εἰς ἄλλο μέρος, πάντοτε ἐν τῇ μικρᾷ Ἀσίᾳ.

Ἴσως νὰ παρευρέθη εἰς Σάμον τὸν Ἰούνιον, ὅποτε οἱ Σάμιοι τῇ βοήθειᾳ πολλῶν Κρητῶν, ἐξ ὧν ἐπροτοστάτησεν ὁ Χ' Γεώργ. Μουριώτης, ἐνίκησαν τὸν Τουρκικὸν Στόλον ὅστις ἀπεπειράθη ν' ἀποιδιάσῃ στρατεύματα Ἀσιατικά, ἀλλὰ καὶ τοῦτο δὲν ἐξακριβοῦται διότι δὲν γνωρίζομεν πότε ἐφυγεν ἐκ Συρίας ὅπου ἴσως νὰ εὐρίσκετο τὸν Ἰούνιον.

Εἴμεθα βέβαιοι ὅτι ἔλαβε μέρος εἰς τὴν κατὰ τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1821 εἰς θέσιν «Βαρούπετρο» τῆς Κυδωνίας συναφθεῖσαν ἀξίαν λόγον μάχην καθὼς καὶ εἰς τὴν ἐν Ἀμορίῳ τῇ 10 Φεβρουαρίου 1822 συναφθεῖσαν μάχην ὅτε ἐφονεύθησαν 300 Τούρκοι, ἐπίσης παρευρίσκετο καὶ εἰς τὴν μάχην καθ' ἣν ὁ δυστυχῆς Βαλέστρας ἐφονεύθη κατὰ τὴν 14 Ἀπριλίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους.

Εἶναι γνωστὴ ἡ ἐν Κρουσῶν καταστροφὴ τῶν Ἀλβανῶν κατὰ τὴν νύκτα τῆς 18 Ἰουλίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους. Καὶ ἐκεῖ ἦτο ὁ Μαλικούτης.

Ἐλαβε τέλος πάντων εἰς πλείστας μάχας μέρος κα-

(2) Ἴσως ἀπεβιάσθησαν εἰς Λουτρον Σφακίων.

θώς καὶ εἰς τὴν ἄλωσιν τῆς Γραμβούσης τὴν ἐπισυμβάσαν κατὰ τὴν 2αν Αὐγούστου τοῦ 1825 ὅπου ἦτο ὑπὸ τῆν σημαίαν τοῦ Δ. Καλλέργη (1) μεθ' οὗ ἤλθεν ἐξ Ἑλλάδος ὅπου εἶχε μεταβῆ κατὰ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1824 μετὰ τοῦ γέροντος Μ. Κουρμούλη ὑπὸ τὴν σημαίαν τοῦ ὁποίου ἠγωνίζετο ὅτε εὕρισκετο εἰς Κρήτην.

Ὁ Κουρμούλης τότε, ὡς γνωστὸν, ἔφυγε μετὰ τοῦ Τομπάζη τοῦ παραλαβόντος τοῦτον ἐκ τῶν Καλῶν Λιμένων. Ὁ Τομπάζης ἀφίχθεις εἰς Ἰόδραν, ὅπου διηκνύνητο, ἀφῆκε ἐκεῖ τὸν Κουρμούλην, ὅστις ἀπέθανεν ἐκεῖ μετ' ὀλίγον, κατόπιν δὲ παραλαβὼν τοὺς Κρητὰς, μεθ' ὧν συνέπλεεν, ἀπεδιβάσθη εἰς Μονεμβασίαν καὶ εἰς τὸν λιμένα τοῦ Ναυπλίου ὅπου ἠκμαζε τότε ὁ ἐμφύλιος πόλεμος.

Οἱ Κρητῆς, ἐν οἷς ἦτο καὶ ὁ Ν. Μαλικούτης, ἐζήτησαν ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴ Κυβέρνησιν βοήθειαν διὰ τὴν αἱματοκυλισμένην πατρίδα των, ἀλλὰ δυστυχῶς ἡ Κυβέρνησις ἀδυνατοῦσα ἔνεκα τῶν ἐμφυλίων σπαραγμῶν, εἰς οὓς εἶχε περιπλακῆ, ἐζήτησεν ἀπεναντίας ἀπὸ τοὺς Κρητὰς βοήθειαν ὑπὸ τὸν ὄρον ὅτι ἐὰν ἐνίκα θὰ ἐβοήθει τὸν ἀγῶνα τῆς πατρίδος των.

Οἱ Κρητῆς ἐβουήθησαν τὴν Κυβέρνησιν ἵτις ὡς γνωστὸν ὑπερίσχυσε καὶ κατόπιν ἔλαβεν μέρος εἰς πολλὰς κατὰ τῶν Τούρκων συναφθείσας μάχας. Τὸν ἐπόμενον ὅμως καὶ πάλιν χερσιῶνα νέος ἐμφύλιος πόλεμος ἐκπρόχθη καὶ πάλιν, οἱ Κρητῆς ἐκόντες ἄκοντες ἐπολέμησαν ὑπὲρ τῆς Κυβερνήσεως καὶ τό-

(1) Ὁ Κουρμούλης ἦτο τότε γενικὸς ἀρχηγὸς τῆς ἐκστρατείας.

τε, αἱ δὲ παρακλήσεις των, μεθ' ὅλας των τὰς βο-
θειάς, ἀπέβησαν μάταιαι, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἠκιστα
τιμᾷ τοὺς τότε Ἑλληνας Κυβερνήτας ὅπως ἀπαράλ-
λακτα ἔκαμαν καὶ εἰς τοὺς Σουλιώτας (1)

Τὶς οἶδεν ἂν ἡ Κυβέρνησις ἐβόηθει τότε καὶ βρα-
δύτερον τὴν Κρήτην ἂν θὰ ὑφίστατο σήμερον Κρη-
τικὸν ζήτημα.

Τότε δὲ κατὰ πρῶτον ἀναφέρεται ὁ Ν. Μαλικού-
της ὡς Σωματάρχης, ἔκτοτε δὲ ἐξήσκει μεγαλυτέραν
ἐπιρροήν.

Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Γραμβούσης ὁ Μαλικούτης
φαίνεται ὅτι ἔμεινεν ἐκεῖ ἐπὶ τινα καιρὸν καὶ ἔπειτα
διευθύνθη εἰς τὴν ἐπαρχίαν του ὅπου ὡς τέλειος
Γραμβουσιανὸς μετὰ τοῦ ἐξαδέλφου του Ἰωσήφ Ξω-
πατέρα, τοῦ Δημ. Κουρμουλάκη (υἱοῦ τοῦ Μιχαήλ)
τοῦ Μιχ. Κόρακα, Ἀστρινουῦ Χατζιδάκη, Λέκκα καὶ
ἄλλων, ἐφορμῶν ἐκ τῆς Ἰδης ἐπέβηεν ὄχι καὶ μι-
κρὸς ζημίας εἰς τοὺς πρὸς τὴν πεδιάδα Τούρκους.
Λέγω ὅτι ὁ Ξεπατέρας ἦτο ἐξαδέλφος τοῦ Μαλικού-
τη διότι οὕτως ἐξάγεται ἀπὸ στίχους τινὰς τοῦ δι-
μῶδου ἄσματος πρὸς τὸν Ξωπατέρα:

Ἄρχηγός τοῦ διπλοπαραγγέει.

«Γιὰ τὸ Θεὸ ἐξάδερφε ἔς τὸν Πύργο μὴν ξωμένης.

«Γιὰ τὸ Θεὸ ἐξάδερφε ἔς τὸν Πύργο μὴ πλανᾶσαι

«Γιὰ θὰ σέ φάη ἡ Τουρκιά καὶ θὰ παραπονᾶσαι»

Ὅστε ἐκ τῶν στίχων αὐτῶν ἐξάγεται ἡ συγγένεια
τοῦ Μαλικούτη μετὰ τοῦ Ξωπατέρα καὶ ὅτι ὁ πρῶ-
τος ἦτο ἀρχηγός. Παρατηρεῖται καὶ κᾶτι τι ἄλλο

(1) Τόμ. Ε'. Σελ. 815 ἱστορ. Κ. Παπαρηγοπούλου.

αὶ συμβουλαὶ ἄς ἀπευθύνει ὁ Μαλικούτης εἰς τὸν Ἐωπατέρα. Ὅλοι οἱ γέροντες ὁμολογοῦν ὅτι ὁ Μαλικούτης ἦτο ἄνθρωπος πεπρωκισμένος ὑπὸ μεγάλης φρονήσεως καὶ σοβαρότητος, ἀρετὰς ἄς ἐπλήξισεν ἢ πολυετῆς πείρα τῶν πολέμων.

Εὗρισκόμενος ὁ Μαλικούτης μετὰ τινα καιρὸν εἰς Νάξον μετὰ πολλῶν συμπατριωτῶν του μετέβη μετὰ τούτων εἰς Ἀθήνας κατὰ πρόσκλησιν τῆς Κυβερνήσεως.

Μετ' ὀλίγον συνάπτεται ἐν Φαλήρῳ ἡ γνωστὴ ἐκείνη μάχη τῆς 23ης Ἀπριλίου, ὅποτε ἐφονεύθησαν ἐκτὸς τοῦ Καραϊσκάκη καὶ ἄλλων Σουλιωτῶν καὶ Στερεοελλαδιτῶν καὶ 177 Κρήτες. Τὴν πανωλεθρίαν ταύτην ἀναφέρει δημῶδες Κρητικὸν ποίημα μὲ τὰ ὀνόματα τῶν ἐπισήμων φονευθέντων.

Σκοτῶσαν τὸ Ρουσικιανό, Κουρμούλη, (1) Κυκιάκη
Τὸν Πλεύρη, τὸν Καλαμαρᾶ μὲ τὸ Νικηφοράκη
Κι' ὁ Καραϊσκάκης ἀρχηγός κι' ἐκεῖνος ἐσκοτώθη
Καὶ τοῦ Καλλέργη κόψανε τ' αὐτὶ σὰν ἐσκλαβώθη(2)

Ἐτραυματίσθησαν ἐπίσης καὶ πλείστοι ὅσοι ἐν οἷς καὶ ὁ Μαλικούτης εἰς τὸν μηρόν, τὸ δὲ τραῦμα του ἐπεδέθη ἐντὸς τοῦ πλοίου τοῦ Φαβιέρου εἰς ὃ μετεφέρθησαν πλείστοι ὅσοι τραυματῖαι.

Μετὰ τὴν ἴασιν τοῦ τραύματός του ὁ Μαλικούτης κατῆλθε καὶ πάλιν εἰς Κρήτην εἰς Ἀγ. Νικόλαον διὰ τῆς Καρπάθου. Ἐκτοτε τὸν ἀνευρίσκομεν ἐν τῇ Ἱστορίᾳ ὡς ἀρχηγὸν τῆς ἐπαρχίας του, ὁ δὲ Κριτο-

(1) Δημήτριος Κουρμούλης.

(2) Ἰδὲ Κρητ. Γάμους Βλαστοῦ Σελ. 121.

βουλίδης τὸν ἀναφέρει εἰς τὸν ἐπίσημον κατάλογον
νῶν ὀπλαρχηγῶν τῆς Κρήτης ὡς ὀπλαρχηγὸν τοῦ
Καινουρίου, εἰς τι δὲ ἐγγραφοῦν τὸ ὅποιον θὰ ἀναφέ-
ρωμεν ἄλλοῦ καλεῖται στρατηγός.

Τοιοῦτος ὢν ὁ Μαλικούτης ἔλαβε μέρος εἰς πολ-
λὰς ἐπιτυχούσας ἢ ἀποτυχούσας μάχας καθὼς καὶ
εἰς τὴν μάχην τοῦ Μοχοῦ καθ' ἣν οἱ Ἕλληνες ἂν
καὶ ἦσαν ἰσάριθμοι μὲ τούς πολεμίους, ἂν καὶ κατέ-
χοντες ὀχυρώτερα καὶ καταληπτότερα μέρη, ὅμως
ἠττήθησαν.

Αἴτιος τῆς ἠττις ταύτης φρονεῖ ὁ Κριτοβουλίδης
ὅτι εἶναι αὐτὸς ὁ Μαλικούτης, ὡς ὑποχωρήσας χω-
ρὶς νὰ ὑπερασπίσῃ τούς ὑποχωροῦντας.

Ἡμεῖς τοῦλάχιστον ἀδυνατοῦμεν νὰ ἐννοήσωμεν
πῶς εἰς τόσον πολύπειρος εἰς τὰ πολεμικά, τόσον
τολμηρὸς ἀλλὰ καὶ φρόνιμος, ὑπεχώρησεν καὶ μά-
λιστα διὰ λόγους φιλοπρωτείας ὅπως καὶ ἄλλοῦ ἀνα-
φέρει ὁ ἴδιος ἱστορικός.

Οἱ Κρητες γενικῶς σχεδὸν εἶναι φιλόπρωτοι, ἀλλ'
ὄχι καὶ τόσον ὑπὸ ἐγκληματικὴν ἔποψιν. Εἶναι μὲν
πικρὰ ἢ ἀλήθεια ὅτι πολλὰ ἐπισόδεια ἔλαβον χώραν
χάριν φιλοπρωτείας, ἐν τούτοις δὲν ἀναφέρει ἐκτε-
ταμένως τὰ αἷτια διὰ τὰ ὅποια ὀνομάζει τὸν Μαλι-
κούτην φιλόπρωτον. Ὁ Μαλικούτης, ὡς Κρης, ἦτο
φιλόπρωτος, ἠθελε δηλ. καὶ αὐτὸς νὰ πρωτεύσῃ εἰς
τὴν δόξαν τῆς πατρίδος του. Ἐπεται λοιπὸν ἐκ
τούτου ὅτι δὲν θὰ κατέστρεφεν ὅτι ἐπόθει δηλ. τὴν
δόξαν αὐτοῦ καὶ τῆς πατρίδος του, διὰ νὰ ἀπο-
κτήσῃ πρωτεία.

Δὲν πιστεύομεν δὲ ἄλλως τε τὰ πρότερα του ἐν-

δραγαθήματα καὶ ἡ μεγάλη του φιλοπατρία καὶ ἐν γένει τὸ σῶφρον καὶ τὸ σοβαρὸν τοῦ χαρακτῆρος του νὰ συμβιβάζωνται μὲ τὴν ἐκ προμελέτης ὑποχώρησίν του.

Ὁ Μαλικούτης ἔλαβε μέρος καὶ εἰς τὴν μάχην τοῦ Φραγγοκαστέλλου καὶ εἰς τὴν μετέπειτα περιώνυμον καταδίωξιν κατὰ τοῦ Μουσταφᾶ-Πασσᾶ τοῦ παθόντος τότε ὅτι ἔπαθεν ὁ Δράμαλης ἐν Πελοποννήσῳ.

Ἄλλὰ τὸ κυριώτερον κατώρθωμα τούτου ὑπῆρξεν ὁ φόνος τοῦ Ἀγριολίδου.

Κατὰ τὴν 15—16 ὀκτ. Αὐγούστου τοῦ 1828 παραλαβὼν μεθ' ἑαυτοῦ 60 ἄνδρας καὶ ἐνεδρεύσας εἰς τὸ χωρίον Ἅγιον Ἰωάννην (1) τοῦ Καινουρίου, ἐφόρευσεν ἕως 10 Τούρκους ἐν οἷς καὶ τὸν διάσημον Ἀγριολίδην γενικὸν ἀρχηγὸν τῶν Ἡρακλειωτῶν Τούρκων. Οὗτοι ἐκμανέντες ἔκαμον φοβεράν σφαγὴν ἐν Ἡρακλείῳ καὶ εἰς τὰ περιχώρα καθὼς καὶ ἐν Ρεθύμνῃ. Ἡ σφαγὴ δὲ αὕτη ἦτο αἰτία ὅπως οἱ ἀπεσταλμένοι τῶν τριῶν Συμμάχων Δυνάμεων, οἵτινες εὐρίσκοντο τότε ἐν Πόρῳ νὰ φανῶσιν εὐνοϊκοὶ διὰ τὴν Κρήτην. Δυστυχῶς τὸ Ἀγγλικὸν Ὑπουργεῖον ἠλλάξε καὶ ἡ εὐνοία ἐξέλλαιπε διὰ τὸν μισελληνισμόν τῶν νέων ὑπουργῶν.

Δὲν παρήλθον ἔκτοτε πολλοὶ μῆνες καὶ ὁ Μαλικούτης ἐφονεύθη ὑπὸ τὰς ἐξῆς περιστάσεις.

Τὴν 18ην Ἀπριλίου Παρασκευὴν τῆς Διακαινησίμου ἑβδομάδος τοῦ ἔτους 1829 ἵππεύσαντες οἱ ἐν

(1) Ὁ Ἀγριολίδης κατῴκει εἰς πόρον ὄχυρόν ὅστις ἔκειτο ἀκριβῶς ἐλεῖ ὅπου γίνονται αἱ ἀνασκευαὶ τῆς ἀρχαίας Φαιστοῦ.

τῆ Μονῆ Βροντησίου σταθμεύοντες ριζάρχαι (1) τῆς ἄνω ρίζης Καινουρίου, Ν. Μαλακούτης. Κ. Λέκκας καὶ Γ. Ρωμᾶνος ἐκ Βορριζίων καὶ συνοδευόμενοι ὑφ' ὄλων τῶν ἐκεῖ Ἑλλήνων ἐπικούρων, διηυθύνθησαν εἰς τὰς εὐρείας ἐκτάσεις τῆς Μεσσαρᾶς ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ κατοπεύσωσι τὰς κινήσεις τῶν Τούρκων.

Εἶναι γνωστὸν ὅτι πολλάκις οἱ Τούρκοι, ἐπωφελιθῆντες τῶν κατὰ καιροὺς ἐορτῶν τῶν ἡμετέρων, ἐπέπεσαν πολλάκις κατὰ τούτων.

Ἄλλὰ καὶ οἱ ἡμέτεροι ἔχοντες πείραν τούτου ἐφυλλάσσοντο κάλλιον κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας, διὸ καὶ οὐδέποτε ἔπαθον φθορὰς.

Αὐτὸ τοῦτο λοιπὸν σκεπτόμενοι καὶ οἱ ἀνωτέρω ριζάρχαι διηυθύνθησαν εἰς τὰ ρηθέντα μέρη καὶ μετὰ δίωρον πορείαν, ἐστάθμευσαν ἐπὶ τῆς θέσεως Ταράτσας καὶ εἰς τὰ περὶ αὐτῆς ἐφ' ὧν κεῖται σήμερον ὁ ναὸς τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς ὁ ἐπικαλούμενος «Παναγία ἢ Καλυβιανή». Παρετήρησαν δὲ τότε ἀπ' αὐτῆς ὅτι σῶμα ἰππέων ἐχθρικὸν, ἐξεληθὸν ἀπὸ τοῦ ἐν τῷ μέσῳ τῆς πεδιάδος κειμένου χωρίου Πλατάνου ἤρχετο ἐναντίον τῶν χωρίων τῆς Κάτω Ῥίζης. Ἐπειδὴ δὲ οἱ ἀνωριζῖται ἐξέλαβον τοὺς ἀνδρας τοῦ ἐχθρικοῦ τούτου σώματος ὡς λαφυραγωγούς ἀνισχύρους ἐπετέθησαν ἀμέσως κατ' αὐτῶν διελθόντες διὰ μέσου Μοιρῶν καὶ Καισαργιανῶν καὶ ἐπλησιαζόν ἤδη αὐτοὺς εἰς τὴν ὑπὸ τὸ χωρίον Πέρι ἀπλουμένην πεδιάδα.

(1) Ἡ λέξις Ριζάρχης ἐνταῦθα δὲν σημαίνει ὅτι ἐστῆσαν ἐπὶ Ἐνετοκρατίας, ἀλλὰ τὸν ἀρχηγὸν τῆς ρίζης τοπικῶς. Εἰς τὴν Μεσσαρᾶν ἔχωμεν ἄνω Ρίζα καὶ Κάτω Ρίζα, εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Ψηλορείτου.

Οἱ Τοῦρκοι ὅμως ὑποκρινόμενοι ἀδυναμίαν ἀπὸ σκοποῦ ὑποχωροῦν δρομαῖοι εἰς Πλάτανον ἔνθα εἶχον κρυβῆ ἄνω τῶν 300 ἰππέων Τούρκων εἰς τὰ πυκνὰ τοῦ χωρίου ἐλαιόφυτα καὶ εἶχον καταλάβει ὅλα τὰ ἐπίκαιρα σημεῖα καὶ τὰς διόδους τοῦ χωρίου χωρὶς νὰ γίνωνται κἄν ἀντιληπτοὶ ὑπὸ τῶν ἡμετέρων.

Ἐν τῷ μεταξὺ καὶ οἱ εἰς Πόμπλια σταθμεύοντες ριζάρχει τῆς Κάτω Ρίζης, Μιχαὴλ Κόρακας, Τσακίρης καὶ πάντες οἱ σὺν αὐτοῖς, ἀντιληφθέντες τὰ πάντα, ἔσπευδον εἰς βοήθειαν τῶν ἐμπεσόντων εἰς τόσον φοβερὰν ἐνέδραν. Ἄλλὰ δυστυχῶς ὅτε οὗτοι ἔκαμπτον τὴν κάτωθι τοῦ ἱερί πεδιάδα καὶ ἀνήρχοντο εἰς Πλάτανον διὰ τῆς ἀτραποῦ τῆς κειμένης ἐν μέσῳ τοῦ Νέου Μετοχίου καὶ τῆς πηγῆς «φουντάνας», ἀπεκρούσθησαν ὑπὸ τῶν Τούρκων ἰππέων οἵτινες εἶχον ἐξέλθει ὡς σμῖνη μελισσῶν καὶ τοὺς ἠνάγκασαν νὰ καταλάβωσι τὰς κλιτύας τῆς ΒΑ λοφοσειρᾶς τοῦ Πέρι Πάντες οἱ εἰς τὸ κέρασ τοῦτο (τὸ ἀριστερὸν) τῆς παρατάξεως ταχθέντες ἔπεσαν μέχρις ἐνός, ἠρωϊκώτατα μαχόμενοι.

Μετά τὴν παντελῆ καταστροφὴν τῆς ἐπικούρου ἐκείνης ομάδος ἔστρεψαν ὅλην αὐτῶν τὴν προσοχὴν εἰς τὸ κέντρον ὅπου ἐμάχετο ὁ Μαλικούτης καὶ οἱ σὺν αὐτῷ καὶ ἀπέκρουον δεκατιζόμενοι μέχρις ὅτου κατέλαβον τὴν πρὸς μεσημβρίαν θέσιν τῆς περιοχῆς τοῦ Πλατάνου «Ἀμυγδαλοκέφαλον» καὶ τὰ ἐπίκαιρα σημεῖα αὐτῆς ἀφ' ὧν ἐμάχοντο ἐρρωμένως.

Συγχερόνως ὅμως:

Οἱ Τοῦρκοι ἐσκότωσαν τὸν Λέκκα μὲ τριάντα.

Ὁ Λέκκας ἐν ᾧ ἐμάχετο εἰς τὴν δεξιὰν πτέρυγα

ἐπλήγη εἰς τὸν μηρὸν ὅτε ὑπερέβαιεν ἐν καλπασμῶ τάφρον τινὰ, ἥτις ἐτόγχανε νὰ ἦναι πρὸς τὴν Ἐνατ' πλευρὰν τῆς θέσεως «Ἀμυγδαλοκέφαλον» καὶ κατέπεσεν ἐκ τοῦ συγκλονισμοῦ τῆς πλήξεως ἐντὸς τῆς τάφρου, κατεκρεουργήθη ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν, ἀναγνωρισθεὶς ἀφ' οὗ προηγουμένως ἐξεδικήθη τὸν θάνατόν του φονεύσας 3 ἐκ τῶν κατ' αὐτοῦ ἐπιδραμόντων. Ἡ τάφος ἐκείνη ἀπὸ τοῦ γεγονότος τούτου ὠνομάσθη «τοῦ Λέκκα» καὶ τὸ ἐνδοξον ἐκεῖνο ὄνομα φέρει μέχρι τῆς σήμερον.

Μετὰ τὴν καταστροφὴν καὶ τῆς δεξιᾶς πτέρυγος ὧν τινες ἐσώθησαν εἰς Πλεύραν, οἱ Τοῦρκοι ὅλως ἀνενόχλητοι ἦδη, ἐπέπεσαν κατὰ τῶν ἀποτελούντων τὸ κέντρον καὶ ἠνάγκασαν τούτους νὰ ὑποχωρήσουν εἰς τὰ Τρυπητὰ, μετόχιον τῆς ἱερᾶς μονῆς τῶν Ἀπεζανῶν καὶ ἀπέχον ἐν τέταρτον τοῦ Πλατάνου καὶ πρὸς Ν. αὐτοῦ.

Τοὺς δυστυχεῖς ὑποχωροῦντας ἐξηντλημένους ἀπὸ τὸν φοβερόν ἡμερήσιον κάματον τῆς μάχης, κατέφθανον οἱ ἔφιπποι Τοῦρκοι καὶ κατέκοπτον αὐτοὺς πεζοὺς ἦδη ἀφ' οὗ οἱ ἵπποι τῶν εἶχον φονευθῆ ἢ ἐξαντληθῆ.

Μόνος ὁ Μαλικούτης ἔμεινεν ἔφιππος καίτοι βαλλόμενος πανταχόθεν ὑπὸ πυκνοῦ ἐχθρικοῦ πυρός, ὅμως ἠδυνήθη νὰ ὀδηγήσῃ εἰς Τρυπητὰ 9 ἄνδρας, Ἑλλήνας ἐπικούρους, οἵτινες πάραυτα κατέφυγον εἰς τὸν ναῖσκον τοῦ μετοχίου τοῦ εἰς τιμὴν τοῦ Σωτήρος, διότι δὲν ἠδύναντο νὰ συνεχίσωσι τὴν ὑπὲρ αὐτοῦ ἀμυναν.

Πάντες δ' οὗτοι τότε μιᾷ φωνῇ ἐπεκαλέσθησαν τὴν

ἀρωγὴν τοῦ Μαλικούτη, ἐξορκίζοντες αὐτὸν νὰ μὴ τοὺς ἐγκαταλείψῃ ἐπὶ τῇ τιμῇ καὶ ἀνδρείᾳ του, ἀλλὰ νὰ παραμείνῃ μέχρις οὗ ἔλθῃ ἡ περιμενομένη ἐπικουρία ἐξ Ἀπεζανῶν.

Οὗτος τότε καίτοι ἠδύνατο νὰ σωθῇ διὰ τῆς φυγῆς ὅπως καὶ ἄλλοι ἐπραξαν, ἀπερχόμενος εἰς τὴν Μοῆν τῶν Ἀπεζανῶν διὰ ταχέως καλπασμοῦ, προετίμησε νὰ ἀποθάνῃ μετ' ἐκείνων οἵτινες χάριν τῆς πατρίδος του εἶχον ἐγκαταλίπει τὰ πάντα.

Ἐκτὸς τούτου φαίνεται ὅτι προετράπη ὑπὸ τοῦ Κόρακα, ἵνα φύγῃ διότι κινδυνεύει ὡς ἐξάγεται ἐκ τοῦ Δημόδου ἀσματος τοῦ Κόρακα.

«Ἐκεῖ τον καὶ εἰς τὰ Τρυπητὰ εἶπε τοῦ Μαλικούτη
«Ἢμ' ἀρχηγὲ νὰ φύγωμε νὰ μὴ μᾶς φῶν οἱ Τούρ-
[κοι]» (1)

Ἐμείνε λοιπὸν ἐκεῖ ἐντὸς τῆς ἐκκλησίας ὅπου ἐμάχετο μετὰ τῶν συντρόφων του ἀπεγνωσμένως ἐπὶ 3 ὥρας χωρὶς κατὰ τὴν διάρκειαν ταύτην νὰ ἔλθῃ οὐδαμῶθεν βοήθειαν.

Καὶ ἡ ἀτυχὴς αὕτη προσδοκία φαίνεται ὅτι τοὺς κατέστρεψε διότι δὲν ἐσέβοντο τὰ πυρομαχικά των, ὅποτε :

Σωθῆκαν τὰ φουσέκια τους, ζητοῦν τὸ Χουσεῖν
Καὶ ὁ Χουσεῖνης ὁ Ντελῆς ὑπόσχεσι τοὺς δίνει (2)

Ἄρα ὁ Ντελῆ-Χουσεῖν ὁ Ἀξεντιανὸς ἦτο περιόδοτος διὰ τὴν ἀνδρείαν τὴν αὐτῆν καὶ ὁ Μαλικούτης ἀπελπισθεὶς ἀφ' ἐνὸς ἐκ τῆς ἀνεξηγήτου διαγωγῆς τῶν

(1) Ἰδε Συλλογὴν Φαρουζάκη Σελ. 109 στοιχ. 51.

(2) Ἰδε συλλ. Φαρουζάκη Σελ. 69 στοιχ. 15.

ἡμετέρων ὡς μὴ βοηθησάντων τοὺς κινδυνεύοντας καὶ ἐλπίζων ἀφ' ἑτέρου εἰς τὴν ἀνδρείαν τοῦ Χουσεῖν καὶ μὴ ἔχων ἐκτὸς τούτου πυρομαχικὰ, ἤρχισε νὰ σκέπτεται περὶ παραδόσεως ὅτε οἱ τοῦρκοὶ ἤρχισαν νὰ ἀνοίγουν ὀπὴν ἐκ τῆς στέγης τοῦ ναοῦ ὑπὸ εἰν πρόθεσιν νὰ κατακαύσωσι τοὺς πολιορκηθέντας.

Ἡ στιγμή ἦτο κρίσιμος, ἐν ᾧ οἱ τοῦρκοὶ προέβαινον πάντοτε εἰς ἐνόρκους διαβεβαιώσεις διὰ τοῦ ἀρχηγοῦ των Χουσεῖν.

Τέλος ἐνέδωσαν οἱ πολιορκούμενοι νὰ παραδοθῶσιν ἀφ' οὗ ἐνόρκως οἱ πολιορκοῦντες ὑπεσχέθησαν ὅτι θὰ ἐσέβοντο τὴν ζωὴν αὐτῶν.

Ἀλλὰ μόλις παρεδόθησαν, (1) πάραυτα ἐδείχθησαν ἐπίορκοι οἱ πολέμιοι καὶ ποράσπονδοι. Γυμνώσαντες πάραυτα τὸν εὐσταλῆ στρατηγὸν των οὗ ἡ θεὰ ἐνέπνεεν εἰς αὐτοὺς τρόπον περιέβαλεν αὐτὸν μὲ εὐτελῆ ἱματισμὸν πρὸς ταπείνωσιν καὶ πλείονα ἐμπαιγμὸν αὐτοῦ καὶ δέσαντες αὐτὸν διὰ χεῖροπέδων ἔφερον τὴν ἐπομένην εἰς Ἡράκλειον μετὰ τῶν 9 συναγωνιστῶν του καὶ ὄχι μόνον, κατὰ τὴν Κριτοβουλίδην ὅστις τὰς πληροφορίας τῶν Ἀνατολ. ἐπαρχιῶν φαίνεται ὅτι τὰς ἐστήριξε καὶ εἰς τὰ Δημόδη ἄσματα:

Τσοὶ Λιάπιδες ἀμόλαρε μ' αὐτὸν τὸν Μαλικούτη

Σ τὸ Κάστρο τὸν ἔφεραν ἔμπιστάγκονα οἱ Τοῦρκοὶ
Τὴν νύκα τῆς Παρασκευῆς πρὸς τὸ Σάββατον ἐστάθμευσαν εἰς Καγκάλας, χωρίον τουρκικὸν τῆς ἐπαρχίας Καινουρίου ἐμπαίζοντες αὐτὸν ἀγενῶς, καὶ

(1) Παρεδόθησαν πρὸ τῆς ἐσπέρας τῆς Παρασκευῆς.

τὴν μεθαύριον εἰσήγαγον τοὺς αἰχμαλώτους εἰς Ἡ-
ράκλειον θριαβευτικῶς, τοῦ Ντελῆ Χουσεῖν περιβε-
βλημένου τὴν ἐνδυμασίαν καὶ τὰ ὄπλα (1) τοῦ Μαλι-
κούτη καὶ τοὺς ἐφυλάκισαν εἰς τὸν μέγαν Πύργον
τοῦ Λιμένος.

Ὁ Πύργος οὗτος ἔχων βάσις Ἀραβικὰς, ἀλλὰ
κτισθεὶς ὑπὸ τῶν Ἐνετῶν κατὰ τὸν 13 ἢ 14ον αἰῶ-
να ἐχρησίμευσεν ὡς φυλακὴ μεγάλων ἐγκληματιῶν
καὶ ἐπὶ Ἐνατοκρατίας ἢ ἐπὶ Τουρκοκρατίας.

Ἐκεῖ ὑποτίθεται ὅτι ἐφυλακίσθη κατὰ πρῶτον ὁ
Λέων Καλλέργης εἶναι δὲ βέβαιον ὅτι ἐκεῖ ἐρρί-
φθη ὁ Δασκαλογιάννης μὲ πολλοὺς ἄλλους Σφακι-
ανούς, ἄλλοι μάρτυρες καὶ οὗτοι τῆς Ἑλληνικῆς
Ἐλευθερίας.

Ὅταν εἰσέλθῃ τις ἐκεῖ, ἐντὸς τοῦ πύργου κατα-
λαμβάνεται πάραυτα ὑπὸ ἀορίστου τινός συναισθήμα-
τος τρόμου καὶ φρίκης, βλέπων ἄλλοῦ μὲν αἰθούσας
στενοτάτας καὶ σκοτεινοτάτας ὧν τὸ δάπεδον ὑγραί-
νεται διαρκῶς ὑπὸ τοῦ κύματος τοῦ εἰσερχομένου
ὑπὸ τὰ διάτρυτα θεμέλια τοῦ Πύργου, ἄλλοῦ δὲ
αἰθούσας ἐπιμήκεις μόλις Φωτιζόμενας εἰς ὧν τὸν
θόλον ἐπικρέμανται σταλακτίται ἄλατος. Διαρκῶς δὲ
ἀκούεται ὑπόκωφος βόμβος, ὃν ἀενάως ἐπανελαμβάνει
καὶ εἰς τὰς σκοτεινὰς καὶ θαθείας αἰθούσας τοῦ
Πύργου, κεκρυμμένη πύχῳ.

(1) Τὰ ὄπλα τοῦ Μαλικούτη τὰ κατεῖχεν ὁ Ντελῆ-Χουσεῖν
ἅτινα βραδύτερον ἔπεσον εἰς χεῖρας τοῦ γέροντος ζωγράφου κ. Στ.
Νικολαΐδου, ἀλλὰ δυστυχῶς κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1897 ἀ-
πωλέτησαν ἐμπροσθέντα πάλιν εἰς χεῖρας Τούρκων. Ἦσαν δὲ μία
ἀσπμῆνια πιστόλα καὶ μία μάχαιρα μὲ κολοῦν καὶ λαβὴν ὡσαύ-
τως ἀσπμῆνια.

Τό σύνολον τούτων εάν δὲν ἀποτελεῖ μικρόν τινα πύργον τῆς Βαστίλλης, τούλάχιστον ἐνθουμίζει παρελθόντας βαρβάρους αἰῶνας, ἐνθουμίζει τὸ σκληρὸν διὰ τοὺς Κρητ. μεγαλειὸν τῆς θαλασσοκράτειρος Ἑνετίας.

Νομίζει δέ τις ὅτι ἐν τῷ σκότει ἐκείνου τοῦ πύργου θὰ ἴδῃ τὸν Λέοντα καὶ θὰ ἀκούσῃ τὸν θεῖον του Ἀλέξιον ἐπιπλήττοντα τοῦτον.

Τώρα πόσας ἡμέρας ἔμεινεν ἐγκλειστος ὁ Μαλικούτης καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ἐντὸς τοῦ Πύργου τούτου; Λέγουν ὀκτώ, ἔλλά καὶ τοῦτο εἶναι ἄδηλον ἐπειδὴ δὲν ἠδυνήθημεν νὰ τὸ ἐξακριβώσωμεν δυστυχῶς.

Κατὰ τὸ διάστημα τέλος πάντων καθ' ὃ εὐρίσκετο εἰς τὴν φυλακὴν, ὁ Γάλλος πρόξενος ἔκαμε παρατηρήσεις εἰς τὸν Διοικητὴν τῆς πόλεως, ὅτι ἔπρεπε νὰ μὴ παραβῇ τὸ Διεθνὲς Δίκαιον φονεῦν ἀνθρώπους ἐν μάχῃ παραδοθέντας, καὶ συγχρόνως Γαλλικὴ φρεγάτα καταπλεύσασα εἰς Ἡράκλειον ἐζήτησε νὰ παραλάβῃ τὸν αἰχμάλωτον.

Ὁ Διοικητὴς ὅμως οὐδὲν ἐκ τούτων λαμβάνων ἔπρεπε καὶ θέλων συνάμα νὰ μὴν ἐπιβαρύνεται ἡ θέσις τοῦ ἐξῆλθεν δῆθεν εἰς περίπατον εἰς Πεδιάδα, ἀφίνων εἰς τὸν λυσιπῶντα ὄχλον τὸν δυστυχῆ Μαλικούτην καὶ τοὺς συντρόφους του κεκλεισμένους εἰς ἄλλα διαμερίσματα τοῦ πύργου, γυμνοὺς ἐπίσης καὶ ἀνυποδήτους.

Ὁ ὄχλος τότε μεταβάς εἰς τὰς φυλακὰς, παρέλαβε τὸν αἰχμάλωτον ὅπως ἦτο γυμνὸς καὶ δέσας τοῦτον διὰ σχοινίου ἀπὸ τοὺς πόδας, τὸν ἔσυρον χαμαὶ εἰς τὸ λιθόστρωτον κατὰ μῆκος τῆς ὁδοῦ Βεζύρ Τσαρσί ἐν μέσῳ γιουχαῖσμων.

Κάποιος γέρον ὁμοχώριος τοῦ Μαλικούτη καὶ συγγενῆς, Καπετὰν Ἡλίας ὀνομαζόμενος, διηγεῖτο ὅτι ἤκουσε φίλον του οὗ ἢ οἰκογένεια κατώκει τότε ἐν Ἡρακλείῳ ἀφηγούμενον πῶς τὸν ἐδασάνισαν.

— Ἦτο, λέγει, μικρὸς καὶ ἀναμιχθεὶς μετὰ τῶν τουρκοπαίδων οἵτινες ἀπετέλουν, ὡς συμβαίνει πάντοτε τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ ὄχλου συμμεθεῖξε καὶ αὐτὸς τῆς γενικῆς χαρᾶς, συγχρόνως δὲ ἔλαβε καιρὸν νὰ τὸν ἴδῃ συρόμενον μετὰ περιφρονήσεως ὑπὸ τῶν δημίων του. Ὅταν ἔφθασαν πρὸ τῆς Πλατάνου τῆς κτισμένης πρὸ τῆς Νομαρχίας (σωζομένης εἰσέτι) διὰ νὰ τὸν ἀπαγχονήσωσιν, ὁ μάρτυς εἶχεν ἀποθάνει.

Ἡ κεφαλὴ του συρομένη ἐπὶ τοῦ λιθοστρώτου τοῦ Βεζήρ-Τσαροῦ εἶχε καταθρυμματισθῆ καὶ τὸ σῶμα του εἶχε σοβαρῶς μωλοπισθῆ· οὕτω δὲ ὄθεν διήρχετο ἄφινε κυανῆν ταινίαν κατὰ μῆκος τῆς ὁδοῦ τὸ ἰκρὸν αἷμα.

Εἰς τόσον δὲ βαθμὸν ἔφθασεν ἡ θηριωδία τοῦ τουρκικοῦ ὄχλου ὥστε οὕτω τεθνεῶτα τὸν ἀνεβίβασαν εἰς τὴν ἀγχόνην· πρὶν δὲ ἐκπνεύσῃ ἐκεῖνος ἀνεφώνει ὡς ἄλλος Ἀθανάσιος Διάκος.

Μὰ μένα κι' ἂν μὲ κόψετε γουλιὰ, γουλιὰς τὴν τάβλα
Τὰ μπαϊράκια δὲν χαλοῦν μόνο θαρβοῦνε κι' ἄλλα.

Ἀναφέρεται ὅτι τὸν κατετεμάχισαν ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶναι πιστευτὸν, μάλιστα δὲ οἱ πληρεξούσιοι τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Κρήτης συνελθόντες ἐν Καλύβαις κατὰ τὴν 17ην Αὐγούστου 1830 ὑπέβαλαν εἰς τὸν Κ. Ρενιέρην ἐγγραφὸν, (1) τοῦ ὁποίου τὸ ἐνδιαφέρον μέρος δημοσιεύομεν καὶ τὸ ὁποῖον διελάμβανεν ὅτι κατέκοψαν ἐκεῖνον «ἀπίστως μελιδόν».

(1) Ἴδε ἀπομνημονεύματα Κριτοβουλίδου Σελ. 517-19.

Πρὸς Σεβασμιον Πρόεδρον τοῦ

Κρητικοῦ Συμβουλίου Κ. Ρενιέρου

«Οἱ ὑποζαινόμενοι ἐπαρχιακοὶ πληρεξούσιοι, δημογέροντες καὶ καπεταναῖοι οἱ κατὰ πρόσκλησίν σας συναχθέντες κ. λ. π.

Βεβαιμῆναι εἶναι ἀκόμη αἱ ἀγυαὶ τῶν Φρουρίων Κυδωνίας, Ρεθύμνης καὶ Ἡρακλείου ἀπὸ τὰ αἵματα τῶν ἀδελφῶν, τῶν πατέρων, τῶν οἰκείων καὶ φιλιτάτων μας, τοὺς ὁποίους κατέσφαζαν συχνὰ ὡς πρόβατα.

Γεμάτα εἶναι ἀκόμη τὰ φρέατα, ἀπὸ τὰ κόκκαλα τῶν Χριστιανῶν, οἱ ὅποιοι κατὰ δυστυχίαν δὲν ἠμπόρεσαν νὰ διαφύγουν τὴν θηριωδίαν τῶν Τούρκων, καὶ οἱ ὅποιοι καθημερινῶς ὀλιγοστεύουσι διὰ δολίου τρόπου κατὰ τὸν ἀριθμὸν.

Μὲ οἰκερὰς φωνὰς δὲν ἔπαυσαν ἀκόμη τοῦ νὰ δοοῦν πρὸς Θεὸν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Ἄφεντάκη τὰ αἵματα 300 περίπου χριστιανῶν, τοὺς ὁποίους κλείσας ὡς πρόβατα, εἰς μάνδραν κατέσφαξε μὲ τὴν ἀπανθρωποτέραν θηριωδίαν.

Εἰς τὰς πλατείας τοῦ Ἡρακλείου ἀχνίζει ἀκόμη τὸ αἷμα τοῦ μακαρίτου στρατηγοῦ Ν. Μαλικούτη, τὸν ὁποῖον κατέκοψαν ἀπίστως μεληδόν, παραδοθέντα ἐν καιρῷ μάχης εἰς αὐτοὺς.... κτλ.

Ἐν Κελύβαις Ἀπεκρωῶνου 17 Αὐγούστου 1830

Οἱ εὐπειθεῖς πολῖται

Ἀναφέρει λοιπόν τὸ ἔγγραφο αὐτὸ ὅτι κατεκόπη ἀπίστως μεληδὼν.

Ἴσως. Διότι τὰ καννιβαλικά ἔργα δὲν ἔλειπον τότε ἀπὸ τὰς πράξεις τῶν Τούρκων καθὼς βλέπετε καὶ ἀλλαχοῦ εἰς τὸ ἔγγραφο αὐτὸ τὸ ὁποῖον ἂν παρεθέταμεν ὅλον θὰ ἔλεγε καὶ χειρότερα παρακάτω.

Κατ' ἄλλην ὁμως παράδοσιν ἥτις εἶναι ἡ πλέον πιστευτὴ ἀνεπιβίασθη ὅπως καὶ προηγουμένως ἀνεφέραμεν τεθνεὼς εἰς τὴν ἀγχόνην ὅπου ἔμεινεν ἐπὶ τινος ἡμέρας πρὸς παραδειγματισμὸν τῶν ἀποστατῶν ραγιαδῶν (;) !

Κατόπιν τὸν παρέδωσαν εἰς ὄχλον Ἑβραίων ὅστις ἀφ' οὗ τὸν περιέφερε καὶ πάλιν ἐξευτελιστικῶς ἀνά τ.ς ἀγυῖας, τὸν ἔρριψεν κάτωθεν ἐκ τῶν ἐπάλλεων τοῦ φρουρίου περιφρονητικώτατα βορρὰ τῶν κυνῶν καὶ τῶν ὀρνέων.

Τὸ μέρος ἐξ οὗ τὸν ἔρριψαν ἦτο πλησίον τῆς Ἑκκλησίας τοῦ Ἁγίου Φραγγίσκου (τῆς νῦν Χουγγιὰρ Τζαμι) ὅπου ἀνετράφη ὁ Πάππας Ἀλέξανδρος ὁ Ε'. τὸ βαρειανατολικὸν δηλ. ἄκρον τοῦ Μπαξέ τοῦ κατακρημνισθέντος πρό τινας.

Τὴν ἐπαύριον τῆς ἡμέρας ἐκείνης. οἱ Χριστιανοὶ κάτοικοι τῆς Μεσκιναῖς (περιχώρου τῆς πόλεως) παραλαβόντες τὸ πτώμα τοῦ Μάρτυρος ἐκείνου τὸ ἔθαψαν ἀλλὰ ποῦ; Ἄγνωστον.

Αὐτὸς ἦτο ὁ Μαλικούτης τὸν ὁποῖον ἐθρόνησε τότε ὅλη ἡ Κρήτη ἕνεκα τῶν ὑπηρεσιῶν ἃς εἶχε προσφέρει εἰς αὐτήν, ὁ δὲ λαὸς τὸν ἐξύμνησε διὰ πολλῶν ποιημάτων, ὑπάρχουν δὲ καὶ πολλὰ μέρη Φέροντα τὸ ὄνομα του ὅπως Λ. Χ. εἶναι νῆσος τις μι

κρὰ κειμένη πρό τοῦ στομίου τῶν (Καλῶν Λιμένων)
ὀνομασθεῖσα οὕτω διότι ἐκεῖ κατέφυγεν ἡ οἰκογένειά του κατὰ χαλεπούς καιρούς.

Γραμματεὺς (1) τοῦ Μαλικούτη ἦτο Δαμβέργης
τις Ρεθύμιος οὗ τό ὄνομα δὲν ἠδυνήθημεν νὰ μα-
θῶμεν, ὅπως δῦποτε τούτου οἱ ἐν Ἀθήνας συγγενεῖς
ἴσως κατέχουν ἔγγραφα περὶ τοῦ Μαλικούτη ἅτινα
πολὺ θὰ βαρύνουν εἰς τό κύρος τῶν γραφομένων μας.

Στιχουργῶν τό πρός τόν μάρτυρα τοῦτον ἔργον
μου, προσεπάθησα ὅπως ἀπομακρυνθῶ ἀπό ἐπιβλαβῆ
Ρωμαντισμόν περὶ τοῦ ὁποίου ἰδοῦν τι λέγει ὁ Βα-
λαωρίτης ὃν ἰδιαιτέρως ἐκτιμῶ ἀπό ὅλους τοὺς νε-
ωτέρους ἀπαθανόντας ποιητάς μας.

» Ἐπὶ τῷ Ρωμαντισμῷ ἀγάλλονται πολλάκις καὶ ἐ-
» νασμενίζουσι φαντασιοσκόποι τινες, μιμηταὶ ξένων
» ἐθίμων, ξένων παραδόσεων, ψευδαπόστολοι καὶ εἰ-
» σσηγηταὶ ἀλλοτρίων δογμάτων.... Τοιαῦται νεολο-
» γαίαι πρέπει νὰ καταδικάζωνται ὡς ἀναχρονισμοὶ καὶ
» νὰ ἐκλαμβάνωνται ὡς μιάσματα ἰκανά, διὰ τῆς ἐ-
» πιδράσεως, αὐτῶν ἐπικινδύνως νὰ νοθεύσωσι καὶ
» διαφθεύρωσι τὸν ἀληθῆ ὄργανισμὸν τῆς ἰθαγενοῦς
» γραματολογίας (ἴδε καὶ ὑποσημείωσιν)».

Ὡς πρός τό μέτρον μετεχειρίσθην τό ἔθνικόν ὅ-
πως καὶ τὴν γλῶσσαν ἀδιαφορῶν καθ' ὅλα

Ἐὰν ἐς τὴν ὁ μακαρίτης Ζαλοκώστας θὰ με ἀπέτρε-
πεν ἀπό τοῦ νὰ μεταχειρίζωμαι τοιοῦτο μέτρον.

Ἐχει ἄραγε ὀπαδοὺς; Ἄν ἔχει ζητῶ προκαταβο-
λικὴν συγγνώμην.

(1) Δὲν ἠδυνήθημεν νὰ ἐξακριβώσωμεν ἂν ὁ Μαλικούτης ἦτο
ἐγγράμματος.

Α'.

- » Ὡς πότε θὰ χορτάσετε κύματ' ἀγριεμένα
» Ὁ Πύργος λέει στὰ κύματα τ' ἀφροστεφανομένα.
» Ὡς πότε θὲ νὰ πάψετε ἄγρια νὰ μὲ χτυπᾶτε
» Στὰ στοιχειωμένα μου πλευρὰ; Ποτέ του δὲν κοι-
[μάται
» Στοὺς μουχλιασμένους θόλους μου καὶ στοὺς σκο-
[τινιασμένους
» Τὸ βουητὸ τοῦ ἄγριου θαρρεῖς καὶ ὄλο κλαίει
» Μὲ πίκρα αὐτοὺς ποῦ μ' ἔχτισαν τοὺς κοσμοξα-
[κουσμένους
» Καὶ μοιρολόγια νεκρικά μου φαίνεται νὰ λέη.
» Σταθῆτε τώρα μιὰ στιγμή, πάψετε τὸ θυμὸ σας
» Καὶ στὸ θαλασσοσάλεμμα ἄς σβύσῃ ὁ ψιθυρὸς σας.
» Σταθῆτε νὰ προσευχηθῇ ὁ Γέρω Μαλικούτης
» Ν' ἀκούσῃ ἡ Δόξα τῆ στερνῆ ἐπιθυμιὰ τοῦ γιουί της
Μὲ μιᾶς τὸ κύμα ἐστάθηκε καὶ γέρνει μ' ἡμεράδα
Το' ἀφροῦς του χάρις ψιθυρο χύνει σὲ χαραμάδα.
Καὶ οἱ ἀφροὶ χαρούμενοι στὸ Μαλικούτη τρέχουν
Τὰ πόδια του μὲ σεβασμὸ καὶ μὲ γλυκάδα βρέχουν
Σέρνει τῆς ἀλυσίδες του μὲ κόπο γονατίζει
Καὶ μὲς στοῦ πύργου τῆ σιγῇ σιγανοψιθυρίζει.

ΠΡΟΣΕΥΧΗ

Θεέ μου συλλογίζομαι
Τὰ ἔχω παθόμενα,
Τῆς ψεύτικης τῆς νειότης μου
Τὰ τόσα περασμένα
Κι' ὅλα αὐτὰ γιὰ τὴ γλυκεῖα
Μὰ ἄτυχη πατρίδα
Γιὰ μιὰ γλυκεῖα ἐλπίδα
Ποῦ εἶχα στή καρδιά.
'Αψ' ὅτου ἐπρωτόπιασα
Στὰ χέρι μου τουφέκι
'Ενώμιζα πῶς ἔρριχνα
Φωτιά κι' ἀστροπελέκι
Σὲ τέτοια ἄδικα κάτεργα
Σὲ ἀτιμία τόση
Π' ἔρχεται νὰ πλακώσῃ
Τὰ μαῦρα μας παιδιὰ,
Στ' Ἀμάρι στὸ Βαρύπετρο
Καὶ στὸ Μωρηνά ἐκεῖ πέρα
Κ' ἐκεῖ στὸ ἔρμο Φάληρο
Μιὰ βουλισμένη μέρα
Πολέμισο ὅλο γι' αὐτὰ
Καὶ τόσοι ἄλλοι ἀκόμα
Ποῦ ἔχουν τώρα στρῶμα
Τὴ ματωμένη γῆ.
Πατρίδα μου τώρα γιὰ σὲ
Σ' αὐτὸ τὸν ἔρμο σπύλιο
Εἶμαι κλεισμένος μοναχὰ

Χώρις φῶς χώρις ἥλιο,
Κ' ἀκόμη πόσοι σάν ἐμέ
Πέρασαν τὴ ζωὴ μου
Στὴν ἴδια φυλακὴ μου
Μέσ στὴν ἀπελπισιά.

Πόσοι ἐσαπιθήκανε
Στῆς φυλακαῖς γιὰ σένα
Πόσοι πεθάναν ὀρφανοὶ
Καὶ ἔρημοι στὰ ξένα
Κι' ἀκόμη αὐτὰ τὰ κύματα
Ποῦ τῶρα μὲ φιλοῦνε
Πόσους θὰ καταπιοῦνε
Γιὰ τὴν ἐλευθεριά.

.....
Ποιὸς ξέρει ποιὸ κατάδικο
Νὰ εἶχανε δεμένο
Μ' αὐταῖς τῆς ἀλυσίδες μου
Ποῦ μ' ἔχουν φορτωμένο
Κι' ὅμως γιὰ σὲ κατάδικο,
Πατρίδα, μὲ θαρροῦνε
Γιὰ σὲ μὲ τυρανοῦνε
Πατρίδα μου γλυκιά.

Θεέ μου τὴν πατρίδα μου
'Στὰ βάσανα λυπήσου
Μέσα σ' αὐτὴ τὴ φυλακὴ
Ποιοὺς εἶχανε θυμήσου.
Θυμήσου αὐτὸ ποῦ ἐπνίξανε
Μιά νύχτα ἐδῶ πειὸ πέρα
Γιὰ μιὰ γλυκιά μητέρα
Νὰ δῆ ἐλευθεριά.

Θυμήσου αὐτὸ ποῦ ζωντανὸ ξεγδάρανε ἐδῶ πέρα
Θυμήσου καὶ τὸν Ἄστρινὸ, τὸ Γέρω Ξωπατέρα.
Θυμήσου τοὺς Κουρμούλιδες, θυμήσου καὶ τὸ Χάλη
Τὸ Λέκκα τὸν παλληκαρᾶ καὶ τὸ Χατζῆ-Μιχάλη.
Θεὲ κι' ἂν εἶναι μπορετὸ ἢ χάρι Σου νά κάμη
Γι' αὐτοὺς τὸ σῶμα μου ἄς καῆ εἰς τὴ χάρι Σου λιβάني
.....
Εἶναι γλυκὴ νὰ πολεμᾷ κανεὶς γιὰ τὴν πατρίδα
Μ' ἀκόμη πλεὶὸ γλυκύτερο νά μαρτυρᾷ μ' ἐλπίδα.

Β'.

Δὲν εἶχε πῆ καλὰ, καλὰ τὸν ὑστερνὸ του λόγου.
Τὸ κῦμα πάλι ἄρχισε γιὰ νά ξεσπᾷ μὲ λύσσα,
Κι' ἓνας τριγμὸς βαρὺς-βαρὺς π' ἐμύριζε λιβάनि
Ἄντήχησε ἔτι σιγαλιὰ τοῦ στοιχειωμένου πύργου.
«—Ποῖος εἶν' αὐτὸς ὅπου ζητᾷ νάρθη νά μοῦ χα-
[λάση
»Τὴν ἡσυχία πῶρρηκα στὴν προσευχή μου πάλι;»
»—Σῶπα, Γκιαούρη, κι' ἐφταξεν ἡ ὑστερνὴ στιγμή σου
»Τώρα θά μάθης πῶς μπορεῖς γιὰ νά σηκώνης χέρι
»Στὸ Βασιλῆα μας τὸ χρυσό, τὸν πολυχρονημένό.
»—Κι' ὅμως σκυλιά, στά βάσανα ἡ Κρήτη θεριεῖ
»Κι' ἄρθη μέρα ποῦ μαζί μὲ τὴ γλυκεῖά της μάνα
»Θά σᾶς πατήσῃ ἔστὸ λαιμὸ καὶ θά σᾶς πάρῃ ὀπίσω
»Τὸ αἷμα ποῦ ἐχύσαμε γιὰ τὴν ἐλευθερίαν της
»Τὰ δάκρυα καὶ τὰ αἵματα ποῦ ἔχομε χυμένα
»Θά κάμουν θάλασσα πλατειὰ κι' ἐκεῖ θὲ νά πνι-
[γῆτε».
»—Σῶπα, Γκιαούρη, μὴ μιλῆς, τοῦ λέει πάλι ὁ
[Τοῦρκος

Διπλώνει τὸ χονδρὸ σκοινὶ π' ἐβάστανε 'στὰ χέρια
Κι' ἀρχίζει νά χτυπᾷ μ' ὀρμὴ τοῦ μάρτυρα τὸ σῶμα.

«—Χτυπάτε με παληόσκυλα, μὰ ὁ σπόρος πειὰ φν-
[τρώνει
»Μὲ δάκρυα τὸν ποτίζουμε καὶ μὲ τὰ αἱματὰ μας.»

Ἄφ' οὔ καλά ἐχώρτασε γιὰ νά χτυπᾷ ὁ Τούρκος
Στὸ σῶμα τὸ ὀλόγδυμο τοῦ Γέρω—Μαλικούτι

Δένει τὰ πόδια του σφιχτά κι' ἀπ' ἔξω τονε σέρνει
Ἵπου τὸν ἐπερίμενε ὅλη ἡ Τουρκιά τοῦ Κάστρου.
Μόλις τὸν εἶδαν μὲ βοή ἀρχισαν νά τον σέρνουν.
Ἄλλοι τοῦ φτοῦν στὸ πρόσωπο κι' ἄλλοι τονε χτυ-
[ποῦνε
Κι' ἄλλοι τοῦ λένε τὶ ἔκαμε τὸ φίλο του τὸ Λέκκα.

—Σήκω τοῦ, λενε, γέμισε τῆς ἀσημομιστόλαις
Τὸ γιαταγάνι ἀκόνισε, πῆδηξε 'στ' ἀλογό σου
Πᾶρε λεβέντες διαλεχτοὺς λιάμπδες παινεμένους
Κι' ἀπ' ἔξω ἐκεῖ στὸν πλάτανο σὲ περιμένουν Τούρκοι

—Ἡ κεφαλὴ του, βρέ παιδιά, λέγει ὁ Χουσεΐνης,
Νά σέρνεται γοργά, γοργά ἀπὸ τὰς πέτρες μέσα
Σὰν φτάξετε στὸν πλάτανο κι' ἂν εἶν' ἀποθαμένος
Κρεμάσετέ τον γιὰ νά δοῦν παράδειγμα οἱ ραγιάδες
Καὶ δώστε του παραγγελιά νά μᾶς σὲ χαιρετίσῃ
Τὸ γέρω-Ἀγριολίδη μας ὅταν τὸν δῆ στὸν Ἄδη.
Ἔτσι ἡ Ἀγριολίδαινα μοῦ διπλοπαραγγέρνει.

Γ'.

Σέρνεται ἀκόμη τό κορμὶ τοῦ μάρτυρα στοὺς δρό-
[μους.

Ἡ κεφαλὴ τοῦ λιόσπαρτα (1) γίνεται μὲς εἰς τῆς πέτρες
Κι' ἡ ὄψις τοῦ π' ἐσκόρπιζε τό φόβο, τὴν τρομάρα
Δὲν φαίνεται' ἀπ' τὰ αἵματα ποῦ εἶν' ἐκεῖ πημένα.
Μένει τό στόμα τοῦ κλειστό, γιά πάντα βουβαμμένο.

.....
.....
Ἄς κλαῖν τὰ γυροτρίγυρα, ἡ θρύσες ἄς ποφρίζουν
Τοῦ Ψειλορείτη π' ἔκανε 'στά νειᾶτα τοῦ λιμέρι.
Κλάψετε κάμποι καὶ βουνά καὶ δάση καὶ λαγκάδια
Καὶ σεις πουλιά πενήσητε τόν καπετάν Νικόλα
Ποῦ μὲ τό ποδοβολητό τ' ἀλόγου τ' ἐξυπνᾶτε
Κάθε πρωὶ μὲ τὴ δροσιά τραγοῦδια νὰ τοῦ πῆτε
Κλάψετε τώρα τόν κρεμοῦν εἰς τὸν πλάτανο εἰς τὴ χώρα
Καὶ σεις λουλούδια ποῦ γι' αὐτό εἰς τὴ Μεσσαρᾶ ἀνθῆτε
Μαθήσητε εἰς τὸν ἄνεμο κλάψετε, μαρανθῆτε,
Κρέμεται ἐκεῖ 'εἰς τὸν πλάτανο ὁ Καπετᾶν-Νικόλας

Δ'.

Ἔχει τὴν κεφαλὴν γερτῆ, χαρούμενη τὴν ὄψιν
Κι' ἀόραταις πολλαῖς ψυχαῖς τόν γλυκοχαιρετοῦνε.
Κι' ὁ Πατριάρχης εἶν' ἐκεῖ π' ἀκόμας εἰς τὸ λαιμὸ τοῦ
Εἶνε δεμένο τό σκοινὶ ποῦ τό γλυκοφυλοῦνε
Ἡ Σαμουήλης τοῦ Σουλίου καὶ ὁ Καραϊσκάκης.
Ἡ Γέρω Ἀνδροῦτσος ἔρχεται μὲ ὁ λόχρυσος στεφάνι.

(1) Λιόσπαρτα=θύρματα. Ἴσως κατὰ συρκοπήν ἀπὸ τὸ χιλι-
όσπαρτα.

Τώρα ἔρχεται κι' ὁ Δάσκαλος κρατῶντας στῶνα χέρι
Δαφνομερτένιο στέφανο κι' ἔστ' ἄλλο τὸν καθρέφτη
Ποῦ τοῦβαλαν γιὰ νὰ θωρῇ στὰ γόνατά του ἐπάνω
"Όταν τὸν ἐξεγδέρνανε μέσα ἔστο Κάστρο οἱ Τοῦρκοι.
Ἔρχεται καὶ στὰ ὑστερνὰ τῆς Κρήτης τὸ Λειοντάρι
Μὲ τὸ μακρὸ του τὸ σπαθί, μὲ περικεφαλαῖα
Μὲ σιδερένιο θώρακα π' ἐπάνω ἦταν γραμμένα
»Δέσποτα καὶ Πρωτοπαπῶ βάλε τὸ πετραχῆλι
»Νὰ ψάλλωμε τὸ νεκρικό τοῦ Λειονταριοῦ τῆς
[Κρήτης].

Κι' ἐν ᾧ ὁ Ρήγας ἔψαλλε: Ὡς πότε παλληκάρια...»
Κι' ὁ Διάκος τὴν ἅγια τέφρα του ἔδειχνε στὸ Νικόλα
Ἡ Δόξα ἄπλωσε σιγὰ τὰ δόλοχρυσά φτερά της
Κι' ἐκεῖ ξαπλώνεται ἡ ψυχὴ τοῦ Γέρου Μιλικούτη
Πάει μὲ τσ' ἄλλους συντροφιά ἐκεῖ ψηλά στὸν Πλάστη
Πάνε ψηλά στὸν Οὐρανὸ γιὰ νὰ παρακαλέσουν
Νὰ γοργολευθερωθῇ ἡ δόλησ μας πατρίδα

ΙΩΣΗΦ ΚΩΝΣΤΑΝΤΟΥΔΑΚΗΣ ἢ ΣΗΦΑΚΑΣ

Ὁ Ἰωσήφ Κωνσταντουδάκης ἢ Σήφακας, ὀνομασθεὶς οὕτω διὰ τὸ Ἡρακλείων διαστάσεων σώμα του, ἐγεννήθη πιθανώτατα κατὰ τὸ 1767 εἰς τὸ χωριὸν Μελιδόνι Ἀποκορώνου ὅπου εἶχε ἀποκατασταθῆ ἢ ἐκ Σφακίων καταγομένη οἰκογένειά του.

Φονεύσας ποτε κατὰ τὴν νεανικὴν του ἡλικίαν αἰθιοπά τινα, ἄτε φθονοῦντα τοῦτον καὶ σχεδιάζοντα τὸν ὀλεθρόν του, κατέφυγεν εἰς τὰ ὄρη ὅπου ἕκατοντάδες ὁμοφύλων του εἶχον καταφύγει ὡς αὐτός. Ἐκτοτε ἄρχεται τὸ πολεμικὸν στάδιον τοῦ Σήφακα. Ἡ θεία πρόνοια, ἥτις οὐδέποτε ἐγκαταλίπει τὸν ἐλπίζοντα καὶ τὸν ἔχοντα αὐτοπεποίθησιν, ἤρχισεν ἀπὸ τότε νὰ παρασκευάζῃ καταλλήλως τὴν ἔθνεγερσίαν μας. Ὁ τραχὺς βίος καὶ ὁ ὄρεσίβιος ἤρχισαν καὶ πάλιν νὰ ἀποδιδῆ εἰς τὸ ἔθνος μας τὸ σφῆριγος ἐκείνο τὸ ὁποῖον χρειάζεται εἰς τὰς ἀναστάσεις τῶν ἔθνων.

Ἐκτοτε καὶ ὁ Σήφακας καθὼς καὶ τόσοι ἄλλοι ὅμοιοί του ἤρχισε νὰ παρασκευάζεται διὰ τὸν ἀγῶνα εἰς ὃν ἔμελλε ν' ἀπαθανατισθῆ, μυθεῖς, καθὼς φαίνεται καὶ βραδύτερον, εἰς τὰ τῆς φιλικῆς Ἑταιρείας. Εἶναι δὲ πλεόν ἢ βέβαιον ὅτι κατὰ τὸ διάστημα καθ' ὃ ἦτο φυγῆς μετέβη καὶ εἰς Ἀσίαν μετὰ πολλῶν ἄλλων ὅπου τότε εὐρίσκετο, ὡς καὶ ἀλλοῦ ἀναγράφουμεν, τὸ κυριώτερον ὀρμητήριον τοῦ Κρητικοῦ Κλεφτισμοῦ.

Ἴσως δὲ μετέβη ἐκεῖ καὶ δις διότι καὶ προηγουμένως τὸν ἀπαντῶμεν (τὸ 1812-15) εἰς Κρήτην, κα-

λούμενον ὑπὸ τοῦ τότε Ὀσμᾶν Πασσᾶ ἵνα κοινῶς καταπολεμήσωσι τοὺς Γιαννισάρους. Πράγματι δὲ ἐβοήθησε τὸν Ὀσμᾶν εἰς τὸ ἔργον του ἐκεῖνο. Ὅταν ὁμως καὶ πάλιν ἐπεθύμει νὰ ἀναπνεύσῃ ἐλεύθερον ἀέρα ἀνήρχετο εἰς τὰ ὄρη ἐξ ὧν συχνὰ ἐπιπίπτων ἐπέφερε φοβερὰς ζημίας εἰς τοὺς ἐχθρούς.

Δὲν παρῆλθεν πολὺς καιρὸς καὶ ἡ ἐπανάστασις ἐκπυρρῆθη. Τὰ μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης κατωρθώματά του τοῦ ἔδοσαν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῆς ἐπαναστάσεως ἀρκετὰ διακριτικὴν θέσιν. Σημειωτέον ὅτι ἂν καὶ ἦτο διαστάσεων Ἑρακλείων ὁμως ἦτο ὠκυποδέστατος καὶ ὁσάκις ὠμίλει εἶχε τι τό ἐπιβλητικόν καὶ μεγαλοπρεπὲς διὰ τὸ βροντῶδες τῆς φωνῆς του.

Ἡ ἀγαθότης δὲ ἀφ' ἑτέρου, ἡ ἀνδρεία του, ἡ τόλμη του καὶ τὸ ἐξωτερικόν του ἐκεῖνο περιβάλλον, ἀνέδειξαν αὐτὸν ἐνωρίτατα πεντακοσίαρχον, ἀπολαύοντα συγχρόνως παγκρητίου φήμης.

»Τόσον δέος ἐνέπνεεν ἡ μεγάλη καὶ παταγώδης φωνή του, λέγει τῆς κᾶπου, (1) ὥστε μόνον δι' αὐτῆς ἔτρεπεν εἰς φυγὴν ὡς ἀγέλας τοὺς Γιαννισάρους καὶ συνήλαυε καὶ ἐνέκλειεν αὐτοὺς εἰς Χανία ἠακουόμενος ἐκεῖ ἀπὸ τῶν μυχῶν τοῦ κόλλου τῆς ἠΣούδας, ἀπὸ Τσικαλαριῶν καὶ Νεροκούρου.»

Ὁ Σήφακας ὡς τοιοῦτος ἔλαβε μέρος καὶ ἠρίστευσεν εἰς πλείστας μάχας καὶ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ του καὶ παντοῦ τῆς Κρήτης ὅπου τὸν ἐκάλει ἡ φωνὴ τῆς πατρίδος του.

(1) Ἐκ τῆς «ἐβδομάδος» I. Μ. Δαμβέργη — 1821 Ἄριθ. 22 ἀρόμενα Β. Ψιλᾶκη.

Ἐν τούτοις δὲν ἐπρόφθασε νὰ λάβῃ μέρος εἰς ὅ-
λας τὰς μάχας μέχρι τέλους τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος διότι
ἐπιστρέφων καθιδρῶς ἔκ τινος μάχης (περιγραφόμε-
νης ἐκτενῶς ὑπὸ τοῦ Κριτοβουλίδου) (1) καὶ μὴ
προφυλαχθεὶς προσεβλήθη ὑπὸ περιπνευμονίας καὶ
τὴν 13 ἡμέραν τῆς ἀσθενείας του ἀπέθανεν, κατὰ
τὴν 17 Μαρτίου ἡμέραν Σάββατον τοῦ ἔτους 1823
εἰς Ἐννέα Χωρία.

Τώρα ὡς πρὸς τὸν θάνατόν του τὸν αἰφνίδιον,
ὑπάρχουν πολλοὶ οἱ ἀμφιβάλλοντες ἂν προήρχετο ἐκ
τῆς ἀσθενείας, ἔχοντες πολλὰ τεκμήρια ὅτι ἐδηλητι-
ριάσθη παρὰ τινος φθονοῦντος αὐτόν. Ἡμεῖς ἀπλῶς ἐκ
χρονογραφικοῦ καθήκοντος ἀναγράφομεν τοῦτο ἀφί-
νοντες εἰς μεταγενεστέρους νὰ διευκρινίσωσι τὸ πρᾶγ-
μα καθόσον αἱ περιστάσεις δὲν μᾶς τὸ ἐπιτρέπουσι.

Ὁ νεκρὸς μετακομισθεὶς εἰς Γωνιά Κισσάμου ἐ-
τάφη μεγαλοπρεπέστατα. Ἐξεφωνήθησαν δὲ κατὰ
τὴν κηδεῖαν δύο λόγοι, ὁ τοῦ Κριτοβουλίδου καὶ ὁ
τοῦ Π. Νικολαΐδου.

Ἡ δὲ Κρητικὴ δημοδῆς Μοῦσα τὸν ἐξύμνησε
πολλάκις καὶ τὰ ᾄσματα ἐκεῖνα ἔχουσι διασωθῆ κατ'
εὐτυχίαν ὑπὸ τοῦ κ. Α. Γιανναράκη καὶ Π. Βλα-
στοῦ. Ἐκτὸς ὁμῶς ἐκείνων ὑπάρχουσι καὶ δύο ἄλλα
μικρὰ μὲν ἀλλὰ πλήρη χαριτος· ἴσως εἶναι ἀποσπά-
σματα μεγαλειτέρων διὸ καὶ λαμβάνομεν τὴν τιμὴν
νὰ τὰ δημοσιεύσωμεν εἰδοποιοῦντες πάντα ὅστις
γνωρίζει νὰ τὰ συμπληρώσῃ, ὅτι δύναται νὰ στείλῃ
τὸ συμπλήρωμα εἴτε εἰς ἐμὲ εἴτε εἰς τὴν διεύθυνσιν
τῆς «Κρητ. Ἠοῦς».

(1) Ἴδε ἀπομνημονεύματα Σελ. 496-497 [ἐκδ. 1. Κονδυλάκη].

1

Προβάλετε φωνιάξετε τοῦ Σήφακα ἔτὸν Ἄδῃ
Νὰ πρεμαζώξ' ὠμορφονειούς κι' ὠμορφα παλληκάρια
Κι' οἱ Τοῦρκοι ξεμπαρκέροννε εἰσὴ Σούδας τὸ
[Λιμάνι
—Μ' ἄς τσοι κι' ἄς ξεμπαρκέροννε. ,

2

Χαίρουντ' οἱ Τεῦρκοι εἰς τὰ Χανιά, χαίρονται κι' εἰς τὸ
[Κάστρο
Χαίρονται κι' εἰς τὸ Ρέθυμνο κι' εἰς ὅλα τὰ μετόχια
Καὶ μάθαν πῶς ἀπόθανεν ὁ Καπετάνι Σήφης.
Τοιοῦτος ἦτο ὁ Σήφακας.

Αἱ ποιητικαὶ δὲ παραδόσεις περὶ τούτου καὶ ἡ μυ-
θώδης αἶγλη ἥτις τὸν περιβάλλει καθὼς καὶ τὰ ἐξω-
τερικὰ του πλεονεκτήματα ἅτινα καθιστῶσιν ἐκθαυ-
θὸν τινὰ ἔστω καὶ ἀναγινώσκοντα ταῦτα, μὲ ἐπεισαν
ἵνα τολμύσω νὰ γράψω στίχους τινὰς εἰς τὸν γί-
γαντα τοῦτον τῆς Ἑλλήν. Ἐπαναστάσεως οὗ ἡ μυ-
θώδης καὶ αἰγλίεσσα εἰκὼν περιγύζουσα εἰς τὴν
φαντασίαν μου. μὲ κάμνει νὰ δακρύζω ἀναμνη-
σμούμενος τὴν σημερινὴν ἐποχὴν.

ΗΡΑΚΛΗΣ ΚΟΚΚΙΝΙΔΗΣ

Ὁ Καπετὰν Ἡράκλῃς ἐγεννήθη κατὰ τὴν ἐποχὴν τὴν λεγομένην τοῦ Βασιλαχογεώργη εἰς τὸ χωρίον Κεραμοῦτσι Μαλεβουζίου (1842).

Ὁ πατὴρ του κατήγετο ἀπὸ τὸ χωρίον Κράνα Μυλοποτάμου ὧν ἐκ τῶν πλουσιωτέρων τῆς νήσου.

Τὸ Κεραμοῦτσι ἦτο τότε κατωκημένον μόνον ἀπὸ Τουρκικὰς οἰκογενείας καὶ μόνον ἡ οἰκογένεια τοῦ Ἡρακλῆ εὐρίσκετο ἐκεῖ. Φαντάζεσθε λοιπὸν εἰς τὶ θέσιν εὐρίσκετο ἡ οἰκογένεια ἐκείνη ὅταν μάλιστα ἀναμνησθῶμεν τὴν ἐποχὴν ὅποτε ὁ χειρότερος Τούρκος ἐφέρετο αὐθαδῶς πρὸς τὸν ἀνώτερον Χριστιανόν. Πολλάκις μεθύοντες εἰσῆρχοντο εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Νικολάκη (οὕτω ὀνομάζετο κοινῶς ὁ πατὴρ τοῦ Ἡρακλῆ) καὶ ἀπῆτουν μὲ τὸν ἀναιδέστερον τρόπον ὅπως τοῖς χορηγήσωσιν οἶνον. Καθήμενοι δὲ περὶ τὴν φιλόξενον τράπεζαν τῆς οἰκογενείας ἔσυρον τὰς μαχαίρας των καὶ τὰς ἐπήγνυον ἐπὶ τῆς τραπέζης εἰς σημεῖον προκλήσεως ἔριδος.

Κατ' ἐκείνας δὲ πρώτην φοράν τὰς περιστάσεις καίτοι μικρὸς ὁ Ἡρακλῆς, ἔδειξεν ὅμως ὅτι ἡμέραν τινὰ θὰ καθίστατο τὸ φόβητρον τῶν ἐχθρῶν καὶ εἰς τῶν γενναιοτέρων προμάχων τῆς πατρίδος μας.

Ὁ Νικολάκης ἂν καὶ εὐμισκόμενος μεταξὺ τόσων Τούρκων κατόρθωσε νὰ δώσῃ τὴν πρέπουσαν ἀνατροφήν εἰς τὰ τέκνα του καὶ αἰώνιον μῖσος νὰ ἐμπνεύσῃ εἰς αὐτὰ κατὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς πατρίδος μας βοηθούμενος ἀφ' ἐτέρου ὑπὸ τοῦ αὐθαιρέτου

καὶ τυραννικοῦ χαρακτῆρος τῶν ὁμοχωρίων του ἐκείνων. Τὰ τέκνα του δὲ ἀμέσως αἰσθανόμενα τὸν τυραννικὸν ζυγὸν καὶ γαλουχούμενα εἰς τὰς μεγαλοπρεπεῖς καὶ ποιητικὰς ἐθνικὰς μας παραδόσεις, κατώρθωθι νὰ ἐμπνευσθῶσι ὑπὸ τῶν ὑψηλετεστέρων καὶ εὐγενεστέρων ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς πατρίδος μας καὶ νὰ ὄνειροπολήσωσι τὰ αἰώνια τῶν Κρητῶν ὄνειρα διὰ τὰ ὅποια τόσα αἵματα ἔχουν χυθῆ.

Ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας λοιπὸν ἀνατραφεῖς ὁ Ἡρακλῆς καὶ φῦσει ὢν γενναῖον καὶ ἱπποτικῶν χαρακτῆρος κατέστη εἰς ἕξ ἐκείνων οἵτινες δύνανται νὰ ὀνομασθῶσι δικαιοτάτα ἦρωες.

Ἐκτὸς δὲ τῶν ψυχικῶν τούτων προτερημάτων ἐκκτητο ὁ Ἡρακλῆς ἕξ ἴσων μεγάλα σωματικὰ προτερήματα, ὧν εἰς τῶν ὠραιότερων τῆς ἐποχῆς του νέων.

Πρῶτον διεκρίθη κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1858 τὴν λήξασαν ἀνευ ἀποτελέσματος διὰ τὴν ἑλλησιν ὀπλων καὶ πολεμοφοδίων. Δὲν παρῆλθον ὅμως ἕκτοτε 8 ἔτη καὶ νέα ἐπανάστασις ἐξερράγη μὲ τὰς συνήθεις ἐκείνας ἐλπίδας αἵτινες κάμνουν τοὺς λαοὺς παιδιά. Εὐτυχῶς τότε αἱ ἐλπίδες ἐκείναι ἐδικαιολογοῦντο κἄπως καθόσον ἡ ἐπανάστασις εἶχε σοβαρὰς βάσεις.

Ἡ τάσις ἦν ὁ Ἡρακλῆς ἀπὸ μικρὸς ἐδείκνυε καὶ τὰ φυσικὰ προτερήματα, τοῦ ἔδωσαν ἀμέσως ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῆς ἐπαναστάσεως ἀρμόζουσας θέσιν. Ὀλίγο δὲ κατ' ὀλίγον συνδέσας σχέσεις μετὰ τῶν ἐπισημοτέρων συμπατριωτῶν του, κατώρθωσε νὰ γείνη καὶ ἀνώτερος σχεδὸν ἐκείνων ἀποκτήσας τὴν εὐνοίαν τοῦ κοινοῦ ἐνωρίτατα.

Ὅτε δὲ βραδύτερον ἐπληρώθη ὁ Παῦλος Ντεδιδάκης καιρίως καὶ αἰσθανόμενος προσεγγίζοντα τὸν θάνατόν του ἐκάλεσε τοὺς ἐπισημοτέρους ἀρχηγοὺς οἷον τὸν Κόρακα, τὸν Ρωμάνον τὸν Ἀδαμάκη, τὸν Μαστραλά καὶ ἄλλους, ἐκήρυξε παρουσίᾳ τούτων τὸν Ἡράκλην ὡς νόμιμον διαδοχόν του ἅτε ἔχοντα ὅλα τὰ προσόντα ὡς ἀρχηγοῦ.

Οὕτω λοιπὸν ἐκηρύχθη ἀρχηγὸς Μαλεβυζίου καὶ Τεμένους ἐν ἡλικίᾳ μόλις 24 ἐτῶν, ἀναδειχθεὶς καθ' ὅλα ἀντίξιος τῶν προσδοκῶν τοῦ γενναίου προκατόχου του διότι ἐκτός τῆς εὐνοίας τῶν συμπατριωτῶν του, ἐφείλκυσε καὶ τὴν ἀγάπην τῶν κατερχομένων ξένων ὁ μόνος σχεδὸν περιποιούμενος καὶ ξενίζων εἰς τὸ τμῆμα του τούτους, ἀφιερῶν οὕτω ζωὴν καὶ περιουσίαν ὑπὲρ τῆς πατρίδος του.

Ὁ Ἡρακλῆς ἔλαβε μέρος εἰς μάχας γενομένας ὅχι μόνον ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ του ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλας ὅπως εἰς Ρεθύμνην κατὰ τὴν μάχην τῶν «Ἀμπελακίων» ὅπου ἀριστεύσας προσέλκυσε τὴν ἐκτίμησιν τοῦ Κορωναίου ὅστις τότε εὕρισκετο εἰς Ρέθυμνον.

Ὅτε δὲ κατὰ τὸν 8)βριον τοῦ 1866 ὁ Ρεσίτ ἐξεστράτευσε κατὰ τῶν Ἀνατολ. ἐπαρχιῶν, ὁ Ἡρακλῆς συνενωθεὶς μετὰ τοῦ Κόρακα, Κορωναίου καὶ ἄλλων μετέβη εἰς Λασιθί ὅπου διαρκούσης τῆς μάχης ἡμέραν τινὰ συνηντήθη ἀπροόπτως καὶ τυχαίως, ὡς λέγεται, μετὰ τοῦ Ρεσίτ χωρὶς νὰ τολμήσῃ ὁ εἰς ἓκ τῶν δύο ἐκείνων ἀντιπάλων νὰ βλάψῃ τὸν ἄλλον.

Ἐκτός τῶν μαχῶν τούτων καὶ ἄλλων ἔλαβε μέρος καὶ εἰς τὰς κατὰ σειρὰν συμβάσας μάχας εἰς Δαμάσταν, Ἀγιον Ἰωάννην καὶ Μοῦσι ὅτε ὁ Ρεσίτ ἐπι-

στρέφων ἐκ Λασηθίου διπυθύνθη εἰς τὰ Δυτικά μέρη μετ' ἀρκετῶν χιλιάδων στρατοῦ μετὸν σκοπὸν νὰ συνενωθῆ μετὰ τοῦ συναδέλφου του Ὁμέρ Πασσᾶ τῆς Ρεθύμνης καὶ νὰ καταβάλλωσι τὴν ἀνὰ τὰ μέρη ἐκεῖνα ἀκμάζουσαν τότε ἐπανάστασιν. Εἰς Μυλοπόταμον ὅμως εὔρεν μεγίστην ἀντίστασιν ὁ ὀρμητικὸς Ρεσιτ ὑποστὰς μεγάλας φθοράς εἰς τὸν κατήφορον τοῦ Μοῦσι.

Ἀλλὰ κατὰ τὰ μέσα τοῦ Δεκεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους 1866 μαχόμενος ὁ Ἡρακλῆς εἰς Πύργον Μαλεβυζίου ἐπληρώθη σοβαρώτατα. (1) Ἡ σφαῖρα κἀτωθεν τῆς δικλίδος ἐμπνηγεῖσα ἐσταμάτησεν εἰς τὴν ὠμοπλάτην καὶ μόλις ἐκρατεῖτο ἀπὸ τὸ δέρμα χωρὶς νὰ βλάψῃ τὸ ὄστουν.

Ὁ παρ' αὐτῷ πολεμῶν ἀδελφὸς του Μανώλης τοῦ ἐκόμισε πάραυτα κατὰ παραγγελίαν τὸν ἵππον τοῦ ὅπου ἀφ' οὗ ἵππευσεν ἔμεινεν ἀπαθὴς ἐπὶ πολὺ χωρὶς νὰ τὸν ἐννοήσωσιν οἱ πέριξ καὶ ἀφ' οὗ κατώρθωσε νὰ συγκρατήσῃ τοὺς μαχομένους εἰς τὰς θέσεις τῶν μετέβη τῇ συνοδείᾳ πολλῶν εἰς Σάρχον ὅπου πρῶτον τὸν περιποιήθη ὁ ἰατρὸς Οἰκονομίδης ἀφαιρέσας ὡς εἶπομεν ὑπὸ τοῦ δέρματος συγκρατουμένην σφαῖραν. Ἐκεῖθεν μετεφέρθη εἰς Ἀγ. Παντελεήμονα (Μονὴν κειμένην πρὸς τὰ Β. παράλια τῆς Κρήτης ὀλίγον ἀπέχουσα πρὸς Δ. τοῦ Ἡρακλείου) καὶ ἐκεῖθεν εἰς Σύρον ἐξ ἧς μετὰ 10 ἡμέρας μετέβη εἰς Ἀθήνας. Τὸ δημῶδες ποίημα δι' οὗ τὸν ἐτίμησεν ἡ Μοῦσα τῆς πατρίδος τοῦ λέγει:

(1) Λέγεται ὅτι ἐφόρει φυλαχτὰρι (χαῖμαλί) δυνάμει τοῦ ὁποίου πολλάκις ἐσώθη ἀπὸ σφαίρας πεισοῦσας ἐπὶ πολλῶν μερῶν τοῦ σώματός του. Τὸ αὐτὸ ψάλλεται καὶ περὶ τοῦ Κόρακα καὶ ἄλλων.

Γιὰ τὴν τιμὴν ποῦ εἶχενε, γιὰ τὸ πολὺ χατῆρι
Χίλοι τὸν πᾶνε σπκωτό εἰς ἓνα μοναστήρι.
Εἰς τὸν Παντελεήμονα κάνει μίαν ἐβδομάδα
Κι' ἀπόκεια βαρκαρίζεται καὶ πάει εἰς τὴν Ἑλλάδα.
Ἡῦρε χατῆρι καὶ τιμὴ πολλὴ σὲ τόπο ξένο
Ὅλοι το' Ἀθήνας οἱ γιανοὶ ἦρθαν εἰς τὸν πληγω-
[μένο.

Ἐν τούτοις μεθ' ὅλας τὰς περιποιήσεις δὲν ἐπό-
θει τίποτε ἄλλο παρὰ πότε νὰ δυννηθῆ νὰ ἐπαναλάβῃ
τὰς ἡδονικὰς του μάχας καὶ τοῦτο ζωγραφίζεται ἄ-
ριστα εἰς τοὺς ἐξῆς στίχους τοῦ ἄσματος του.
μ' αὐτός δὲν θέλει πλεῖα γιανρό, καὶ εἰς τὴν πλη-
[γὴν του φτύλι
μόνο τῆς μάχης τὴν χαρὰ, τῆς νίκης τὸ στεφάνι
Εἶχε εἰς τὸν ὕπνο του ὄνειρο ξύπνου εἰς τὸν νοῦν του
[βάνει.

πόλεμος πῶς ἐγένηκε σὰν ἤθελεν ἀκούσει
ντελόγως ἐκοκκίνιζε, τὰ δάκρυα τὸν κινουῦσι.(1)

Νομίζει τις ὅτι ἀκούει τὸν Ὅμηρον ψάλλοντα τὸν
πόθον τοῦ πολέμου ἐκ μέρους τοῦ ἀπομακρυνομένου
'Αχιλλέως.

., ἀλλὰ ἠθινύθισε φίλον κῆρ
αὔθι μένων, ποθέεσκε δ' αὐτὴν τι πτόλεμόντε (Ἰλ.
Α. 492-3)

Πρὶν κατέλθῃ ὁ Ἡρακλῆς εἰς Κρήτην ἐπισκέφθη
τὸν Βασιλέα ὅστις τὸν ὑπεδέχθη φιλοφρονέστατα καὶ
τέλος ἐπανῆλθεν εἰς τὴν περιπόθητόν του πατρίδα
σκορπῶν νέαν ζωὴν εἰς τὴν ἐανάστασιν. Δυστυχῶς

(1) Ἰδε Συλλογ. Π. Ι. Φαρουτάκη σελ. 70στγ. 70-73

δέν παρῆλθον 15..... ἡμέραι καὶ ὁ δυστυχὴς Ἑρακλῆς ἐφονεύθη ὑπὸ τὰς τραγικωτέρας περιστάσεις.

Θὰ ἦτο ἡ 2 μ. μ. ὥρα τῆς 2ας Μαρτίου τοῦ 1867 ὅτε ὁ Ἑρακλῆς καταβάς πρὸς τὰ μέρη τῆς τοποθεσίας τοῦ Ἀλμυροῦ ἐξώθεν καὶ πρὸς Δ. τοῦ Ἑρακλείου μετὰ τοῦ Μ. Καλημεράκη, Μονοφασισιώτη καὶ ἄλλων ἐνώχλησε τοὺς ἀνὰ τὴν πεδιάδα τοῦ Γάζου ἐσκορπισμένους Τούρκους. Ὀλίγον κατ' ὀλίγον συνήθη σφοδρὰ μάχη καθ' ἣν οἱ μὲν ἡμέτεροι δέν υπερέβησαν κατὰ τὴν ἀκμὴν τῆς τοῦς 200 ἐν ᾧ οἱ Τούρκοι ἦσαν 10πλάσιοι. Θὰ ἦτο ἡδὴ ἡ 4 ὥρα ὅτε οἱ Τούρκοι ἤρχισαν νὰ ὑποχωροῦν. Πάραυτα ὁ Ἑρακλῆς ἀκράτητος μαστίζει τὸν ἵππον του καὶ προχωρεῖ πρὸς τὰ κάτω. Πρὸς τὰ πλάγια του ὅμως εἶχον προβῆ περὶ τοὺς 40 Κιρκασίους οἵτινες ἰδόντες διερχόμενον ἐκείνον ὅστις ἦτο τό φόβητρον τῶν ἐξεκένωσαν τὰ ὄπλα τῶν κατ' αὐτοῦ.

Σφαῖρα τις ἐξ ἐκείνων ἐμπληγεῖσα ἐπὶ τοῦ ὀφθαλμοῦ εἶχε διέλθει τοὺς ὀφθαλμοὺς σπονδύλους τοῦ ἀνδρός θραύσασα τούτους κατὰ τὴν δίοδόν τῆς. Ὁ δυστυχὴς ἦρως προσπαθεῖ νὰ κρατηθῆ ἐπὶ τοῦ ἐπιπίου του ἀλλὰ μάτην. Ἐν τῷ μεταξὺ βοηθεῖται καὶ ὑπὸ τῶν ἐκεῖ παρευρισκομένων Καλημεράκη καὶ ἄλλων ἀλλ' οἱ Τούρκοι ἀντιληφθέντες τό γεγονός ὁρμαῖοι διευθύνονται κατὰ τοῦ πληγωθέντος ὅστις μὲ τό ἡρωϊκώτερον ἦθος προτρέπει τοὺς περιστοιχοῦντας αὐτόν νὰ σωθῶσι φεύγοντες. Δέν γνωρίζομεν τώρα τί συνέβη ἐν τῷ μεταξὺ καὶ ὁ Ἑρακλῆς πίπτει εἰς χεῖρας τῶν προσδραμόντων μετ' ἀλαλαγμῶν Κιρκασίων οἵτινες ὄχι μόνον τὴν κεφαλὴν ἐκείνου ἔκο-

ψαν ζῶντος ἔτι ἀλλά καὶ ὅλας τὰς σάρκας τοῦ ἀφή-
ρεσαν, δοκιμάσαντες μάλιστα νὰ κατακαύσωσι καὶ
αὐτόν τόν σκελετόν. Ὅτε δὲ κατέπαυσεν ἡ μάχη ἐ-
πορεύθησαν νύκτωρ οἱ ἡμέτεροι ἐκεῖ καὶ παρέλαβον
τόν σκελετόν μόλις 3—4 ὀκάδας ζυγίζοντα ὃν ἐνε-
ταφίασεν ἡ οἰκογένειά του εἰς τὴν παρὰ τόν Ἅγιον
Παντελεήμονα μονὴν τῶν Σαββατιανῶν. Οἱ δὲ Τοῦρ-
κοὶ λαβόντες τὴν κεφαλὴν τὴν ἐκόμισαν θριαμβευτι-
κῶς εἰς Ἡράκλειον ἐφ' ἧς, ἀφ' οὔ ἐπραξαν μυ-
ρία ὅσα, τὴν ἔρριψαν εἰς τι φρέαρ ἐξ οὔ ἐξωρυχθεῖσα
βραδύτερον ὑπὸ τοῦ ζῶντος ἔτι ἀδελφοῦ του Μανω-
λάκι ἐκομίσθη εἰς Σαββατιανὰ ὅπου ἐτάφη μετὰ τοῦ
λοιποῦ σώματος καὶ ὅπου εὐρίσκεται μέχρι σήμερον
ὀπισθεν τοῦ ἱεροῦ τοῦ ναοῦ.

Αὐτό ἦτο τὸ τέλος τοῦ Καπετὰν Ἡρακλῆ μόλις 25
ἐτῶν νέου τότε . . . Αἰωνία ἡ μνήμη του.

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑ

ΣΤΟΝ ΚΑΠΕΤΑΝ ΡΟΪΒΑ

Ὁ Ψειλορείτης σείστηκε
Καὶ μ' ἓνα τράνταγμά του
Πετάχτηκε ἔστα Οὐράνια
Καὶ ἔστο κατέβασμά του
Ποῦ ἔπεσε μὲ πάταγο
Τὸ δάσος ξεφουτρώνει
Στὴ ράχην του σπληνώνει
Τὸ ξακουστὸ βουνό

Ἀπὸ τὸ θεῖο σπήλιό του
Π' ὁ Δίας μέσα μένει
Περνᾷ ὁ Ἄρης ἄγρια
Καὶ μὲς ἔστο δάσος μπαίνει
Σὰν εἶδε τοὺς Κουρήταις του
Καὶ μὲς στὸ πέρασμά του
Ἀφίνει ἓν αἶσθημα του
Στὸ δάσος τὸ πυκνό

Τόσοι αἰῶνες πέρασαν
Καὶ τὸ αἶσθημα τοῦ Ἄρη
Μένει καὶ τὸ αἰσθάνεσαι
Σὺ τίμιο παλληκάρι
Καὶ τὸ γλυκύ του ὄνομα
Ἀπὸ τὸ δάσος παίρνεις
Καὶ πέρα ἐκεῖ τὸ φέρνεις
Στὴ σκλαβωμένη γῆ.

Ναὶ τὸ γλυκὺ τοῦ ὄνομα
Ρούβα μου ἀνδρειωμένε
Τὸ δάσος τὸ ἀθάνατο
Ρούβα κί' αὐτὸ τὸ λένε·
Τώρα τοῦ θείου Πλάτωνα
Τὰ λόγια ἀνασταίνεις
Κί' ἀπ' τὴν πατρίδα παίρνεις
Μιά δίκη τῆς εὐχῆ.

Ὁ Καπετάν Ρούβας εἶναι ἐν τῶν γενναιοτέρων
τέκνων τῆς Κρήτης ἅτινα ἠγωνίσθησαν εἰς τὴν
Μακεδονίαν.

Εἶναι υἱὸς γνωστοῦ Κρητὸς ὀπλαρχηγοῦ ἀποθα-
νόντος πρό τινος.

ΣΤΟΝ Π. ΜΕΛΛΑ

Ἡ Δόξα καὶ ἡ Ἐλευθερία σ' ἔδωκαν τὸ τουφέκι
Καὶ τοῦ πολέμου τὴ φωτιά καὶ τὸ ἀστροπελέκι
Τώρα κι' ἡ δυὸ μαζύ, μαζύ πηγαίνουν χέρι, χέρι
Ἐκεῖ σὲ ἔρμαις λαγκαθιαῖς, ἐκεῖ στὰ ξένα μέρη.
Κρατοῦν στεφάνια ὀλόχρυσα καὶ δαφνοστολισμένα
Μὲ δάκρυα ραντισμένα
Κι' ἐπάνω ἐκεῖ στὸ μνήμα σου σιγά, σιγά γηροῦνε
Καὶ τὰ τραγούδια ποῦθελος τοῦ Ρίγα τραγουδοῦνε

ΘΟΥΡΙΟΣ

Παιδιά, παιδιά ἢ σημαῖα μας νά κυματᾶ ἐκεῖ πέρα
'Απ' τοῦ Μελά τό στεναγμό 'ς τὴν ὑστερνὴ του μέρα
'Απ' τοῦ Γαρέφῃ τὴν ὄρμη κι' ἀπ' τὴν ἀντρειά του

[Ροῦβα

Κι' ἀπὸ τὴν ὑστερνὴ πνοὴ τοῦ Καπετάν 'Αρκούδα.
Κι' ἀπὸ τοῦ Νικολοῦδῃ μας τό θάρρος, τὴ λαχτάρα
Κι' ἀπ' τοῦ Παπᾶ τῆς Κορυτσᾶς τὴ φοβερὴ Κατάρρα
Καὶ πάρετε τό ρᾶσο του κι' ἐπάνω 'ς τὰ κοντάρια
γιά πένθος τό κρεμάσετε κι' ἐκεῖ σὰν παλληκάρια
Κάμετε ὄρκο φοβερὸ κι' ἡ σφαῖρα ἄς τὸν κρίνῃ
«Στὴ χώρα τ' 'Αλεξάνδρου μας Βούλγαρος νά μὴ
[μείνῃ».

ΑΡΙΣΤ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΑΡΑΚΙΣ

ΣΤΟΥΣ ΑΓΑΠΗΤΟΥΣ ΜΟΥ Η- ΖΟΥΔΙΑΝΟ και Α- ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΚΗ

Ἄκόμη δὲν ἔχουν ἐπουλωθῆ αἱ πληγαὶ τῆς Κρή-
της ἐκ τῆς τυραννίας, καὶ ἤδη αἰσθανομένη ἑαυτὴν
κατὰ τι ἐλευθέραν, στρέφει τὰς στιβάρὰς αὐτῆς χει-
ρας ὑπὲρ ἄλλης ἀγαπητῆς ἀδελφῆς τῆς τῆς Μακε-
δονίας, στέλλουσα καθ' ἡμέραν πλεῖστα ὅσα τέκνα
τῆς διὰ νὰ ὑπερασπίσουν ἐκείνην ἀπὸ τὰς βαρβά-
ρους ὀρδὰς τῶν Βουλγάρων.

Ἐν ἐκ τῶν τέκνων τῆς ἦτο καὶ ὁ Ἄριστ. Κωνσταν-
ταράκης ὁ ἀκολουθήσας τὸν Ἰωάννην Νταφώτην.

Ὁ Κωνστανταράκης ἐγεννήθη κατὰ τὸ 1884 καὶ
κατήγετο ἀπὸ καλλίστην οἰκογένειαν ἐγγονοῦ ὧν
τοῦ Κόρακα.

Δυστυχῶς κατὰ τινὰ μάχην συναφθεῖσαν κατὰ τὴν
23 Ἀπριλίου τοῦ ἔτους 1905 εἰς Στιφαναῖα τῆς
Χαλκιδικῆς μεταξὺ τοῦ Τουρκικοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ
σώματος τοῦ Νταφώτη ἐφονεύθη ὁ Ἄριστοτέλης ἡ-
ρωϊκώτατα μαχόμενος καθὼς καὶ τινες ἄλλοι νέοι
μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦτο καὶ ὁ Γ. Λαμπιάκης ἐξ Ἀρ-
χανῶν καλλίστης οἰκογενείας βλαστός, χωρὶς κατὰ
δυστυχίαν νὰ συναντήσουν Βουλγάρους διὰ νὰ ἐκί-
χυσωσι διὰ θανατηφόρου μολύβδου τὸ μῖσος αὐτῶν.

Αὐταὶ καὶ ἄλλαι θυσίαι δὲν πρέπει νὰ ἀποδώσιν
μάταιαι.

Γιὰ δὲς ποιά εἶν' αὐτὴ ἐκεῖ ποῦ εἶναι ξεπλεγμένη ;

Δὲς τὰ ξανθὰ τῆς τὰ μαλλιά πῶς εἶναι ματωμένα.

Γιὰ δὲς, γιὰ δὲς τὰ μάτια τῆς πῶς εἶναι βοιωκωμένα!

ΑΡΙΣΤΟΤ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΑΡΑΚΗΣ

Φοιτητής ἐν Μακεδονίᾳ

Εἶναι μιά κόρη ἄτυχη στὰ ξένα πλανημένη.

Νά! κλαίει καὶ στάζουνε τὰ δάκρυα της τὸ χῶμα
Κι' μὲς εἰς τῆς δάφνης ποῦ φορεῖ στὸ μέτωπο ἀκόμα
Κλαίει τῆς νειόταις ποῦ χαλᾷ γιὰ τὴν ἐλευθερίᾳ της
Κλαίει πῶς εἶν' ἡ δάφνης της λίγαις νὰ πλέξῃ κι' ἄλλα
[στεφάνια γιὰ τοὺς μάρτυρας, στὰ τόσα τὰ παιδιὰ της
Κι' γιὰ νὰ κόψῃ τρέχει ἐκεῖ εἰς τὰ δάση τὰ μεγάλα
Μὰ μὲς 'στὸ κάθε βῆμά της, σὲ κάθε μιά ματιὰ της
Ὅλο καὶ μνῆματα νωπὰ βλέπει 'στὰ χῶματά της.

Τώρα π' ἀστράφτει κύτταξε ἐκεῖ σὲ κάποιο μνῆμα
'Ἡ κόρη τώρα σταματᾷ τρεμουλιαστὰ τὸ βῆμα.
Στεφάνι πλέκει δάφνινο ἐν' ᾧ θρηνεῖ καὶ κλαίει
Κι' μοιρολόγια ὀλόπικρα 'στὸ μνῆμα ἐπάνω λέει
Τρίζουνε γύρω τὰ δένδρα, τὸν ἦχο τῆς κρατοῦνε
Κι' φύλλα ὀλοκίτρινα 'στὰ πόδια της σκορποῦνε.
Κλαῖν τὸν Ἀριστοτέλη μας, κλαῖνε τὸ παλληκάρι
Κλαῖνε τὴ Νειότη π' ἔδωκε τὴ Δόξα γιὰ νὰ παρῇ.

ΤΟ ΔΑΚΡΥ ΤΗΣ ΘΑΛΑΣΣΗΣ

Κῦμα γιατί μέ τὸ θυμῶ τώρα ξεσπᾶς ἔς τὴν ἄκρη;
Γιὰ πές μου, μήπως εἶσαι σὺ τῆς θάλασσης τό
[δάκρυ,
Ὅπου αὐτὴ θά ἔχουσε γιὰ τὴν συγκίνησί της
Γιατὶ μπορεῖ Μάνα γλυκεῖά νά πάρῃ τὸ παι-
[δί της;
Θέλεις λοιπόν νά μᾶς τὸ πῆς μέ τ' ἄγριο βογγητό σου
Καὶ μέ τὰ ψιθυρίσματα ποῦ κάνει ὁ ἀήρὸς σου
Πῶς ἡ αἱματοκύλιστη Κρήτη εἶν' ἐλευθέρᾳ
Κι' πλησιάζει νά Ἐνωθῇ μέ τὴ γλυκεῖά μητέρα ;
Θάλασσα πές μας μήπως κλαῖς γιὰ τὴ Μακεδονία
Πῶς τὴ θωρεῖς νά βρῖσκεται πάλι ἔς τὴν τυραννία;
Ἄ! γιὰ τοὺς ἀπογόνους κλαῖς τοῦ Κροῦμου τοῦ
[ἀνάνδρου
Πῶς κλέπτουν καθημενῶς τὴν χώραν τ' Ἀλεξάνδρου
Βέβαια . . . κλαῖς μόνο γι' αὐτὰ, καὶ γι' ἄλλα σὺ
[θα κλάψης
Ἄν δὲν προφθάσης τοὺς κακοὺς εἰς τὰ στήθη σου νά
[θάψης

Δεκέμβριος 1903

ἙΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ

Ἐλευθεριά! πόσαις φοραῖς χαμόγελο μου φέρνεις
Σὰν σκέπτομαι πῶς βρίσκομαι μέσ' εἰς τὴ γλυκειά

[σ' ἀγκάλῃ

Κι' ὕστερα σιγά, σιγά κι' ἡμέρα μου τὰ παίρνεις

Κι' ἡ σκέψι μου ἡ πρωτεινὴ μὲ βασανίζει πάλι.

Σκέπτομαι πάλι μὲ καὶ μὸ γιατί πάντα εἰς τὴ ζάλῃ

Νὰ βρίσκωνται τ' ἀδέρφια μου καὶ εἰς τοῦ ζυγοῦ τὸ

[βάρος

Γιατί, γιατί ἔλευθεριά μέσ τὴ χρυσῇ σ' ἀγκάλῃ

Δὲν μᾶς τὰ βάνεις μὲ χαρὰ καὶ νὰ τοὺς δώσης θάρ-

[ρος;

Ἐλα νὰ δῆς τ' ἀδέρφια μου πόσά' ναι σκοτωμένα

Νὰ δῆς τ' οὓς κάμπους, τὰ βουνά, τοὺς ποταμοὺς,

[τὰ δάση

Μὲ κόκκαλα ὀλομάτωτα καὶ σλαθοσακισμένα

Κι' μ' ὄλ' αὐτὰ ἡ γνώμητους γιὰ σένα δὲν ἀλάσσει

Νὰ παραπέρα κύτταξε δύθισε τὴ ματιὰ σου

Πρὸς τὴν Μακεδονία μας τὴ χώρα τ' Ἀλεξάνδρου.

Ἐλευθεριά λυπήσου μας καὶ σύρε τὸ σπαθί σου

Ἀνάβα πάλι ἐκεῖ ψηλά εἰς τὸν πρῶτον οὐρανό σου

τοῦ εἰκοσιένα μιά ματιὰ ρίξε καὶ ἐκδικήσου

Τὸν ἄνανδρον ἐχθρόσου

ΤΑ ΣΥΝΑΠΑΝΤΗΜΑΤΑ

Σέ λαγκαδιὰ ὅπου βαθεῖα τὴν σχίζει θυμωμένο
"Ἐνα ποτάμι μ' ἀπονιά ἀπ' τὸ βουνό ἐρχομένο
Εἶν' ἓνα σπῆτι ὀλόμαυρο στὴ βορεινὴ τῆς ράχης
Θαρρεῖς εἰς τὰ θεμέλια του τὰ προσκυνοῦν οἱ βράχοι.
Τὸ σπῆτι εἶναι ἔρημο καὶ μεσοχαλασμένο,
Μὲ μιά πορτίτσα στρογγυλὴ σὰν νᾶναι τρυπημένο.

Λὲς καὶ νὰ τὸ λυπήθηκε
Κληματαριὰ ζωσμένῃ
Μὲ βάτους καὶ κισσόφυλλα
Κι' τῶσφ' ἔ' ἡ καυμένῃ
Μὲ τὰ μακριὰ τῆς κλήματα
Στὴν ἀδόλη ἀγκαλιάτης
Καὶ σὰν περνᾷ διαβάτης,
Μὲ στέγῃ τὸ θωρεῖ.

'Στὸ σπῆτι αὐτὸ τὸ ἔρημο
Λένε πῶς κάθε βράδῃ
Τ' "Αἰ-Γιαννιοῦ ἀνήμερα
Μὲς τὸ βαθὺ σκοτάδῃ
'Ακούγονται λαλήματα
Λύρες, βιολιά, νταβούλια
Κι' ἔμμορφα τραγούδια
Ποῦ ἡ λαγκαδιὰ ἀντηχεῖ.

Σὲ μιά στιγμὴ ὅλα παίουνε
Πιάνει φωτιά 'στὸ σπῆτι
"Αγριεὶς φωναῖς ἀκούγονται
Κι' μίσματα καὶ χτύποι.
Στὴ φωτολάμπῃ ἀνάμεσα
Λάμπουν χίλια μαχαίρια
Σὲ μιστωμένα χέρια
Πλησαίνει τὸ κακό.

Μέσα σ' αὐτὸ τὸ θόρυβο
Κι' εἰς τὴν ἀνεμοζάλη
'Ακούετ' ἕνας πάταγος
Κι' ἡ λαγκαδιὰ καὶ πάλι
'Αρχίζει τ' ἀντιλάλημα
Τριγύρω 'εἰς τὸν ἀγέρα
Ποῦ τὸ βουνὸ πειρὸ πέρα
'Αντιλαλεῖ κι' αὐτό.

Τὸ σπῆτι ἦταν ποῦ χάλασε
θαρρεῖς τὸ χάλασμά του
'Επλάκωσε τὸ θόρυβο
Κι' μόνο κάπου, κάπου
Γροικᾶται τὸ κελάρωσμα
Τοῦ ποταμοῦ ἐκεῖ κάτω
Στὰ κρύα τὰ νερά του
Καὶ τὰ ὄρμητικά.

Ὅποιος τὰ δῆ χαρᾶς τονε
Οἱ γέροι, γέροι, λένε,
Εἶνε συναπαντήματα
Τὸ λέν' αὐτὸ καὶ κλαῖνε.
Στὸ σπῆτι αὐτὸ ξεχώρησαν
Οἱ Τοῦρκοι μὲ μαχαῖρι
'Αγαπημένο ταῖρι
Στοῦ γάμου τῆ βραδειά.

ΤΑ ΠΕΡΑΣΜΕΝΑ ΜΟΥ

Πολλάις φοραῖς σὴν κάθομαι μονάχος ἓνα, ἓνα
Θυμοῦμ' ὄλα τοῦ βίου μου τὰ λίγα περασμένα
Μοῦ κάνουν τόση ἐντύπωσι ποῦ ἂν ἔχω κ' ἐργασία
Εὐκολά τωνε λησιμονῶ γιὰ μιὰν ἀνοησία
Τὸ κάθε περιστατικὸ προσεκτικὰ ἐξετάζω
Κι' μὲ τὸ μικροσκόπειο τοῦ νοῦ μου τὸ κυττάζω
Κι' ὅσο πλειὰ βαθύτερο 'ςτὸ νόημά του μπαίνω
Τόσο μὲ πλειὰ ἐντύπωσι μέσα 'πὸ κείνο βγαίνω
Μαζὺ μὲ τὴν ἐντύπωσι εἶναι καὶ κάτι ἄλλο.
Μοῦ σπαρταρίζει μέσα μου κάποιο αἶσθημα μεγάλο
Κι' ὅμως ὁ νοῦς μου δὲν μπορεῖ καλὰ γιὰ τὸ ψάξει
Καὶ ναῦρη λέξεις μπιστικαῖς γιὰ τὸ περιγράψῃ.
.....
Μ' ἀπ' ὄλα πλειὰ ἐντύπωσι κι' αἶσθημα πλειὸ με-
[γάλο
Μοῦ κάνει ὁ βίος τοῦ Σχολειοῦ 'ς τὸν νοῦ μου σὴν
[τό βάλλω
Θυμοῦμαι τὰ κοντύλια μου. τῆς πλάκας τὰ βιβλία
Κι' ὄλα μοῦ ψιθυρίζουνε μιὰ ἐμμορφῆ ιστορία

Αὐγούστος 1903

ΣΤΟ ΜΑΗ τοῦ 1905

Κάλως μᾶς ἦρθες μ' ὄρεξι
Πάλι γλυκέ μας Μάν
Μάν γλυκοτραγοῦδιστε
Ὅπου μ' ἐσὲ περνάει
Μιά μας στιγμή ὀλοπότιστη
Μὲ ρόδα μυρωμένα
Κι' τρυφεροθευμένα
Μὲ μιὰ σ' ἀγνὴ ὄροσιά !

Ἐς τό διάβα σου τό ἄτακτο
Κάμπους βουνά καὶ δάση
Μὲ χρώματα ὀλόχρυσα
Τρέχει γιὰ νὰ σκειάση.
Τρέξετε χαιροτίσετε
Κι' τάνθη καὶ τό Μάν
Γιατὶ κι' αὐτός περνάει
Σὰν ἡ ζωὴ ἡ γλυκειά.

ΑΓΑΠΩ

Ἄγαπῶ τό μαῦρο πάτο
Τοῦ γιαλοῦ ν' ἀνακατεύω
Κι' ἀπ' τό κῦμα τό δροσᾶτο
Τὰ ψαράκια νά ἀγναντεύω.

Ἄγαπῶ νᾶμαι ἔστην ἄκρη
Τοῦ γιαλοῦ γῆ χιονισμένη
Μέ τό κάθε τ' ἄσπρο δάκρυ
Ποῦ μ' ἔν ἄχ ! ἐκεῖ πεθαίνει.

Πάω καί ψαρεύω μόνος
Κι' γλυκά μέ νανουρίζει
Τῶν κυμάτων της ὁ στόνος
Κι' ὁ ἀγέρας ποῦ σφυρίζει.

Μές ἔστών ἐνθουσιασμό μου
Μέ γλυκοῦς σκοποῦς ἀρχίζω
Τό παντοτεινό ὄνειρό μου
Συγανά νά μουρμουρίζω

Σάν πεθάνω, ἡ ψυχὴ μου
Θέλει ἐκεῖ νᾶναι τό μνήμα
Ποῦ θά βάλουν τό κορμί μου
Νά τό λούη κάθε κῦμα.

ΤΡΑΓΟΥΔΑΚΙΑ

I. Στ' ἀδερφάκι μου

Ω' ! . . . δὲν λησιμονῶ ποτέ μου
Ἐκείνη τὴ βραδείά, θεέ μου
Κι' τ' ἀδερφικά φιλιὰ
Ποῦ μοῦ ἔδιδες μὲ πείνα
Πῶς σὰς ἔλειπα ἓνα μῆνα
Ἐνα μῆνα στὴν ξενιά.

Μὲς ἔτὸ κάθε φίλημά σου
Ποῦ ὄγαινε ἀπ' τὰ σωθικά σου
Ἦκουσα ὄλο μου τὸ κορμί
Νὰ φρικιᾷ κι' ἓνα μου δάκρυ
Στοῦ προσώπου τὴ μιὰν ἄκρη
Νὰ κυλιέται μὲ ὀρμή.

II ΕΙΣ ΤΟΠΕΙΟΝ

Θαρρεῖς καὶ νὰ λησιμόνησε ὁ Θεὸς μὲς εἰς τὸ θυμό του
Ὅταν τὴν Εὔα ἔβγαλε ἀπ' τὴν παράδεισό του
Κι' ἀφῆκε ἐδῶ ἔστον κόσμον μας μερὰ σὰν τέτοια μέρη
Ποῦ νὰ τὰ γράψη δὲν μπορεῖ ποτὲ ἀνθρώπου χέρι.

ΕΚΔΙΚΗΣΙΣ

Τῷ ΦΙΛΤΑΤῷ Γ. Δ. ΜΟΥΡΕΛΛῷ

Δὲν πιστεύω φίλτατε, νὰ ὑπάρχη ὠραιότερον ἀπὸ τοῦ νὰ τύχη τις εἰς συναναστροφὴν γερόντων διηγουμένων διάφορα ἱστορικὰ γεγονότα ἅτινα εἶδον ἰδίως ὀφθαλμοῖς ἤκουσαν ἢ ὑπῆρξαν ἥρωες τούτων.

Κι' διηγοῦνται ταῦτα μετὰ τόσῃς ἀφέλειας ὥστε πολλάκις φαίνονται μυθῶδη. Ἡ ἀφέλεια δὲ ἐκείνη, ἢ πλαστικότης καθὼς καὶ τὸ μετ' αὐτῶν ἀναμειγμένον πατριωτικὸν πῦρ καθιστῶσι τὴν διήγησιν τερπνοτάτην μεταφέρουσαν συνάμα τὸν ἀκροατὴν εἰς κόσμους πλήρης δραματικωτάτων καὶ θηριωδεστάτων σκηνῶν.

Ἐτυχα λοιπὸν καὶ ἐγὼ πολλάκις εἰς τοιαύτας συναναστροφὰς εἰς τὰς ὁποίας ἤκουσα πολλά, ἐξ ὧν μεγαλυτέραν ἐντύπωσιν μοῦ ἔκαμε τὸ γεγονὸς τῆς «ἐκδικήσεως» τὸ ὁποῖον καὶ ἀπεφάσισα νὰ στιχοργήσω ἐνθυμούμενος ἄλλως τε καὶ τὸ τοῦ Ἀριστοτέλους Βαλαωρίτου ἐνὸς τῶν μεγαλυτέρων ἐθνικῶν μας ποιητῶν δεδαίως: «Θεμέλιον τῆς νέας Ἑλλήνων, ποιήσεως πρέπει νὰ ἦναι ἡ πιστὴ ἐξιστόρησις τῶν παθημάτων καὶ τῶν μαρτυριῶν τοῦ ἔθνους, ἢ διηγετικῆς τοῦ Ἑλληνισμοῦ πρὸς τὸν ξενισμὸν πάλην»

Ἡ ἱστορία ἄλλως τε τῆς Νεωτέρας Ἑλλάδος γεμει ποιητικῶν γεγονότων εἰς τὰ ὁποῖα, Κύριοι Νεωτερισταὶ ποιταὶ ἄς προσδλέψετε, ἄς προσδλέψετε εἰς τὸν λαὸν καὶ εἰς τὰ ἀληθῆ ποιητικὰ ἦθη καὶ ἔθιμα αὐτοῦ.

Α΄.

« Ἄχ! σὺ τῆς νύχτας συντροφιά παρήγορο φεγγάρι

» Ἡ θλίβερὴ ἢ λάμπη σου θαρῶ πῶς μούχει πάρει

» Τὴν κούφια τὴν καρδούλα μου, ἄχ! κάτι τι μοῦ
[λείπει

» Μητέρα σὰν νὰ πλάκωσε τὸ σπῆνι κάποια λύπη.

» Ἐλένη μου, . . . δὲν μὲ γροικᾶς; . . . μὰ ποῦνε
[ἢ Ἐλένη;

» Μητέρα μου εἰς τὴ γειτονιά μὴν εἶναι πορισμένη; . . . »

« — Ὅχι παιδί μου, δὲν μπορῶ. . . μὲ πικραμένα
[χεῖλι

» Σοῦ λέγω πῶς τὴν ἐκλεψαν ἀπόψε κάποιοι σκύλοι

» Παιδί μ' ἕνας γενίτσαρος αὐτὸς ὁ Χουσεῖνης

» Ἄμε παιδί μου νὰ τὸν ὀρῆς, χωρὶς τιμὴ μὴ μείνης

» Ἄμε παιδί μου εἰς τὸ καλὸ ἄμε μὲ τὴν εὐχὴ μου ».

« — Εὐλόγησε μητέρα μου, καὶ τὸ γλυκὸ σπαθὶ μου »

Στὰ πόδια τῆς μητέρας του ἐκείνος γονατίζει

Κ' ξεγυμνώνει τὸ σπαθὶ ἐν ᾧ γλυκὰ δακρύζει.

Στὴ λάμπη τοῦ ἱεροῦ σπαθιοῦ ὁ νηὸς ἀναγαλλιάζει.

Ἐν ᾧ θερμὸ ἕνα δάκρυ του εἰς τὸ σπαθὶ του στάζει.

Θαρρεῖς κ' ἦταν τὸ δάκρυ του ἀκόνι εἰς τὸ σπαθὶ του

Καὶ τῆς μητέρας του ἢ εὐχαιε φτερούγες ἔτο
[κόρμι του.

Μὲ μίαν ἀνασπικώγεται καὶ τρέχει γιὰ νὰ φέρη

Ὅπισω τὴν Ἐλένην του μὲ τὸ σπαθὶ εἰς τὸ χέρι.

Τρέχει ὁ ἴδρωσ ποταμὸς εἰς τ' ἄδοκον προσώπῳ του.

Ἐν ᾧ μιά μυστικὴ ὀρμὴ πληθύνει τὸ θυμότου.

Καὶ τρέχει, τρέχει ἄγριος μὲ μάτια θολωμένα

Μὲ χεῖλι ὀλογάλανα μ' ἀρθούνια ἀνοιγμένα

Τρέχει νά φθάση γρήγαρα ἐκεῖ ὅπου τὸν σέρνει
Κάποιο παράξενο αἶσθημα ὅπου σιγά τοῦ φέρνει
Γλυκόπικρο χαμόγελο 'στ' ἄγριο πρόσωπό του
'Εν' ᾧ στραβά τό μεσακὸ κυττάζει δάκτυλό του
Εἶδε τό δακτυλίδι του, κι' αὐτὸ μόνο τοῦ μένει
Τοῦ πήρανε τὰ μάτια του, τοῦ πήραν τὴν 'Ελένη.

Β'.

Ποιὰ εἶν, αὐτὴ ποῦ στέκεται μέ χέρια σταυρομένα
Σ' αὐτὴ τή στενωπὴ αὐλὴν μὲ τὰ μαλλιά λυμένα;
Φύσ' ἀγεράκι σίκωσε τὸ μαῦρο γεμενί της
Νὰ τή μαυρομαλλοῦσα μας, ἄ! γεμενί τὶ κρύπτεις!..
Τὶ κάλλη κι' ὠραιότητα τὶ μάτια καὶ τὶ στόμα!
Τὶ φρύδια ποῦναι σὰν σπαθιά καὶ τὶ ροδένιο χρῶμα!
Εἶν' ἡ 'Ελένη τοῦ Κωστῆ καὶ ποιὸς δὲν τὴν γνωρίζει;
Κῶστα καὶ νὰ τὴν ἔβλεπεσ ὅταν γιασὲ δακρύζει.
Δὲν εἶναι κρῖμ' ἂν σκοτωθῆς ἐσὺ καὶ δέκα ἄλλοι
Γιὰ τέτοι' ἀγγελοκάμωια καὶ παινεμένα κάλλη.
Πόσο γλυκά τὰ μάτια της τὸν οὐρανὸ κυττάζουν
Μὲ τὶ πικριά τὰ δάκρυα ς τὸ πρόσωπό της σιάζουν.

Εἶν' ὀλοδρόσερη νυχτιά, εἶναι νυχτιά τοῦ Μάν
Κοιμᾶται ἡ φύσις κι' ὁ οὐρανὸς ὀλόχαρος γελάει
Τώρα γεννᾶται ἔξαφνα ὀλόφαιδρη ἡ Πούλια
'Εν' ᾧ τὴν χαιρετίζουνε δειλὰ τὰ νυχτοπούλια
Κι' μὲς 'στὸ μεγαλεῖο αὐτὸ τὸ σῶμα της λιγύζει
'Η δόλια ἡ 'Ελένη μας καὶ χάμαι γονατίζει
Σηκώνει τὰ χεράκια της, τὰ κάτασπρά της χέρια
Κι' τὰ κλαυμένα μάτια της σιγά, σιγά 'στ' ἀστέρια
Κι' μὲ πολλὴ συγκίνησι καὶ πόθο τῶρ' ἀρχίζει
Δειλὰ νὰ ψιθυρίζη :

Θεὲ μεγαλοδύναμε
Τὴν τόση ὀργή σου πᾶψε
Στὴν τόση εὐσπλαχνία σου
Τὰ κρίματά μας θάψε.
Φτάνουνε πλειὰ τὰ βάσανα
Φτάνουνε πλειὰ οἱ πόνοι
Πέρασαν τόσοι χρόνοι
Ποῦμαστε ἔτῃ σλαδιά.

Βλέπεις ἰθαφτιστήκαμε
Ἐπὶ τόσα αἵματά μας
Κι' ἐκεῖ ἐξεπληθύκανε
Τὰ τόσα κρίματά μας.
Θεὲ σᾶν εἶσαι δίκαιος
Πᾶψε τὴν τόση ὀργή σου
Λίγο κι' ἐμᾶς θυμήσου
Δός μας ἐλευθεριά.

Δὲν εἶν' ἄλλο γλυκύτερο
Στὸν κόσμον αὐτὸ τὸν ψεύτη
Στὸν κόσμον αὐτὸ τὸν μάταιον
Τὸν ἄτιμον κοὶ ψεύστη
Ἄπ' τὴν τιμὴν κι' ἐλευθεριά.
Λοιπὸν, θεέ μου σῶσε
Τὸ ἔθνος σου καὶ δῶσε
Ἐλεύθερον ζῶν.

Θεέ μου πόσα στόματα
Τὰ δυὸ αὐτὰ ζητοῦνε
Κι' ἔτὸ κρυφὸ τους ἀκουσμα
Πόσαις καρδιαῖς χτυποῦνε !
Ἄ ! . . Σὺ ὅπου τὴν τύχη μας
Τὴν ἄστατη γνωρίζεις
Ὡ ! Σὺ ποῦ τὴν ὀρίζεις
Σῶσε μου τὴν τιμή.

Δὲν πέρασ' οὔτε μιά στιγμήν... ὁ Κώστας εἶχε φθάσει
Στὸ σπῆτι γιατί τῶξευρε καὶ τώρα γιὰ νὰ σπάσῃ
Τὴν πόρτα ἄγρια προσπεθεῖ, Στοὺς κτύπους ἡ Ἑλένη
Ἐννοίωσε μέσα ἔστην καρδιά τὴν πολυπαθιασμένη
Κάλιο γλυκὸ προαἶσθημα καὶ τρέχει γιὰ ν' ἀνοίξῃ
Μ' ἂν ἦτανε ὁ γενίτσαρος ν' ἀράξῃ νὰ τὸν πνίξῃ.
Στῆς πόρτας τὸ μεσάνοιμα ὅς εἶδε τὸν Κωστῆ της
Λυποθυμεῖ ἐπὶ πόδια του ἀπ' τὴ συγκίνησί της
Μὰ ὁ Κώστας οὔτε δάκρυο δὲν ἔβγαλε ἢ τὸ μάτι
Τὴν ἔβαλε ἔτσι ἀγκάλαις του κι' ἀπὸ 'να μονοπάτι
Ὅπου κανεὶς δὲν τῶξευρε ἔστὸ σπῆτι τῶν πηγαίνει
....Σ' ὄλο τὸ δρόμο οὔτε μιὰ δὲν ἔβγαλε ἡ Ἑλένη
Ἄνομα ἦταν λυπόθυμη, γὰρ ἐστὶ λυποθυμιά της
Ἄκομη μεγαλύτερη ἦτανε ἡ ὀμορφιά της.
Εἶδετε ἀκομη ἔμμορφο ποῦλλι καταβρεμμένο
Πῶς εἶναι εὐμορφότερο ἔστὸν ἤλιο ξαπλωμένο ;
Ἐτσι ἦταν κι' ἡ Ἑλένη μας ἐκεῖ ποῦταν θεσμένη...
Μιά της γλυκόπικρη χαρὰ ἦταν ζωγραφισμένη.
Μι' ἓνα πικρὸ χαμόγελο ἔς τ' ὠραῖο πρόσωπό της
Ἦ ἄτακτα τὸ τριγύριζε τὸ μαῦρο στέφανό της.

.....
Ἔστερ' ἀπὸ μερκαῖς στιγμαῖς δειλά, δειλά ἀνοίγει
Τ' ἀγγελικὰ ματάκια της καὶ γύρω της ξανοίγει.
«—Κώστα μου, λέγει σιγαλά, ἔλα ξεμπερδέσέ με,
»Γρήγορα ἀπ' τὸ γενίτσαρο τρέξε καὶ γλύτωσέ με.
»ὦ ! μὴ φοβάσ' ἀγάπη μου σ' ἔσωσα μὴ φοβάσαι
»Σήκωσε τὰ ματάκια σου καὶ μὴν πολυκοιμᾶσαι
»Σηκώσου πλειά, Ἑλένη μου, ἂν μ' ἀγαπᾷς ἀκόμη
»Ἀπὸ τὸ ἔρμιο καὶ σκληρὸ τοῦ κρεββατιοῦ σου στρώμα
»Ἑλένη μου, γοργά, γοργά, τοιμάσου γιὰ θὰ κάμω
»Μὲ σένανε αὐτὴ τὴ βραδεῖά τὸν ἰδικό μου γάμο.

»Ήτανε ὄνειρο πικρὸ κι' ἐπέρασε καὶ πάει
»Τώρα ἡ τύχη σου ξανά πάλι θὰ σοῦ γελάη».

Γ'.

Δὲν ἤσανε ἀληθινὰ τοῦ Κώστα αὐτὰ τὰ λόγια
Θεὲ μ' ἀνεγυριστικὴ ἤσανε μοιρολόγια.

Μέσα 'στὸ γάμο ἀγνώριστος τὴν πόρτα ἐχτυποῦσε
Κάποιος κι' ἀπὸ τὸν Πρόκριτο τὸν Κώστα ἐζητοῦσε
Σηκῶνεται ἀξέννοιστος ὁ Κώστας καὶ πιγαίνει
Μ' ἀπὸ τὴν πόρτα ὁ ἄμοιρος νὰ φύγῃ δὲν προφταίνει
Κ' ἓνα μαχαίρι εἰς τὴν καρδιά τὸν εἶχε θανατώσει
Κι' ἓνα χέρι ἄνανδρο τρέχει νὰ ξεριζώσῃ
'Απ' τὰ σχισμένα στήθια του τὴν τρυφερὴν καρδιά του
'Εχτύπ' ἀκόμη μὲ ζωὴ στὰ χέρια τοῦ φονιά του

Μέσα 'στὴ διασκέδασι τὴ φέρουνε ψημμένη
'Εφάγαν ὄλοι, ἐφαγε κι' ὁ δόλια ἡ 'Ελένη.

Ο ΝΑΥΤΗΣ

Μάνα μου ναύτης θὰ γενῶ
ναυτόπουλο θὰ γίνω
Στὴ θάλασσα νὰ τριγυρνῶ
Κι' μοναχὴ σ' ἀφίνω.

Πηγαίνω μάνα μου γλυκειά
κι' ἀνέ χτυπᾷ ἡ καρδιά μου
Γιὰ τὴν πατρίδα μου χτυπᾷ
Κι' ἀπ' τὴν πολλὴν χαρὰ μου.

Θὰ βάλλω ρούχα ναυτικά
Μὲ θαλασσένιο χρῶμα
Σὰν τὴ σημαῖα γαλανά,
σὰν τοῦρανοῦ τὸ δῶμα.

Θὰ εἶμαι μὲ τὸ ναυτικά
μάνα, σὰν ἀγγελουῶδι
Κι' θὰ ξυπνῶ κάθε ταχειά
στοῦ Ρήγα τὸ τραγοῦδι.

Γιὰ μάνα μου τὴ γαλανὴ
σημαῖα μας θὰ ἔχω
Κι' ὅταν γιὰ σὲ ἡ καρδιά πονῇ
Μέ δάκρυα θὰ τὴν βρέχω.

Φίλους μου θᾶχω τὰ στοιχειά,
τὴν ξενυτεῖα, τὰ ψάρια,
Κι' ἀδέρφια μου τ' ἄλλα στοιχειά
τά τόσα παλληκάρια.

Γιά μουσική μ' ἁρμονική
τό σφύριγμα ἔστο κύμα
Τὴν πειθαρχία γιά στρομνὴ
Τὴ θάλασσα γιά μνήμα.

Ὅταν τὴ νύχτα ἴδῳ φωτιά
Θά ψάλλω τοῦ Κανάρη
Ἐκείνη τὴν ἀποκοτιά
σᾶν νειός, σᾶν πακλῆκᾶρι

Μάνα μου ἄλλη μὲ ζητᾶ
μάνα γιά νά μὲ πάρῃ
Τό ναυτικό μας λαχταρᾶ
ἀκόμῃ ἓνα Κανάρη

Πάω νὰ κηρύξω ἐλευθεριά
ἴστα ἔθνη πέρα ὡς πέρα,
Πηγαίνω μάναυ ἔχε γειὰ
Κι' ἔφταξ' ἐκείνη ἡ μέρα.

Τὸ κύμ' ἀκόμῃ λαχταρᾶ
ἓνα δαυλί νὰ σούση
Ἵσᾶν στὴ Χίο μιὰ φορὰ
Γλυκιά νὰ τό φιλήση

Ευπνᾶτε στὴ θαλασσινὴ
Δόξα τοῦ Κουντουριώτη
Κι' μὲς στὴν πρώτη σας φωνὴ
σᾶς βοηθᾶ ἡ Νειότη!

.....

ΤΟ ΠΑΞΧΑ

Μ' ἀρέσουν τὰ Χριστούγεννα, μ' ἀρέσουν καὶ τὰ

[Φῶτα

Κι' ἡ χρυσοῦ Πρωτοχρονιά, μ' ἀπ' ὅλα πρῶτα, πρῶτα

Μ' ἀρέσῃ ἡ γλυκιὰ Λαμπρὰ μὲ τῆς φωτοχυσίης

Μὲ τὸ **Χριστὸς Ἀνέστη τῆς ἑστῆς** κωδοнокρου-

[σίαις.

Ἡ ψαλμουδιαῖς τῆς ἡ γλυκαῖς καθένα Χριστιανό

Μὲ ἓνα θεῖο ὄνειρο φέρνουν εἰς τὸν οὐρανὸ

Εἶναι γλυκὴ νανούρισμα σὲ κάθε ἀγνὴ ψυχὴ

Κι' ἐκεῖ ψηλά εἰς τὸν Πλάστῃ μας γνῶσιᾳ προσευχῇ!

Κι' τὸ αὐγὸ τὸ κόκκινο μού ἐνθυμίζει λόγια.

Τ' ἀκάνθινο τὸ στέφανο, τὰ φτύσματα, τὸ αἶμα,

Καὶ μιᾶς μπτέρας πάναγνης τὰ θεῖα μοιρολόγια

Ἔππου μὲ τέτοια ἐπλάσαμε τοῦ ἔθνους μας τὸ

[στέμμα

Μου ἐνθυμίζουν ὅλ' αὐτὰ τοῦ ἔθνους μου τὰ πάθη

Καὶ τὴν τρανὴ τ' ἀνάστασι ὅπου μ' αὐτὴ ἐμαράνθη

Τὸ κράτος φοβεροῦ ἐχθροῦ καὶ δὲν μᾶς φοβερίζει

Ἡ κόκκινη σημαῖα τοῦ π' ὁ χρόνος πλεῖα τὴν σχίζει.

ΣΤΟ ΛΕΥΚΩΜΑ ΤΟΥ ΦΙΛΟΥ***

Δὲν εἶμαι ἀηδόνη, φίλε μου, δὲν εἶμαι καναρίνι,
Εἶμαι τῆς νύχτας γέννημα, τῆς σκοτινιᾶς τὸ θρέμμα
Μ' ἔκαμ' ἡ τύχη ἢ σκληρὰ νὰ γίνω κουκουβάγια
Καὶ σὰν αὐτὴ νὰ τραγουδῶ τὸν κόσμον αὐτὸ τὸν
[ψεύτην.

Μὲ βλέπεις Μιχαλάκι μου πῶς συχναστενάζω
'Ο κάθε μ' ἀναστεναγμὸς εἶν' τοῦ πελάγου κύμα,
Π' ἐκάματε τὰ ὄνειρα ποῦ μ' ἔχουν τριγυρίσει.

Εἶναι γλυκὰ τὰ ὄνειρα ὅταν δὲν τὰ πειράζει
'Ἡ τόση ἀνεμοταραχὴ τῆς ἀστατῆς μας τύχης
Κι' ὅμως ἐγὼ εἶμ' ἄτυχος, πάντα παραπονοῦμαι
Γιατ' ἔχει ἀνεμοταραχὴ καὶ πάντα τρικυμία
Τὸ πέλαγος ποῦ βρισκομαὶ τῶν τόσων μου ὀνείρων.

ΣΤΟ ΛΕΥΚΩΜΑ ΤΟΥ ΦΙΛΟΥ ***

Πρὸς τί μου δίδεις φίλε μου τώραῖο λεύκωμά σου ;
Τὴν ξέρω ἐγὼ τὴν ἄδολην καὶ μπιστικὴν φιλίαν σου.
Καὶ τὶ νῦν γράψω φίλε μου; λέγε μου τὶ νὰ γράψω;
Θέλεις μέ τὰ τραγούδια μου τὴν Κρήτην μας νὰ
[κλάψω

Ἄλλὰ ἡ Κρήτη φίλε μου ἀνάγκη πειὰ δὲν ἔχει
Ἄπο δικάμας δάκρυα ἄλλα γοργὰ ξετρέχει
Στῆς μάνας της τὴν ἀγκαλιά, σιμώνει ἡ ἡμέρα
Ὅπου γλυνκά θὰ σμιξοῦνε μάνα καὶ θυγατέρα.

ΤΩ: ΦΙΛΩ: Ν. Δ. (ἐπιστολή)

Θολή 'ναι Νίκο, ἡ θάλασσα κι' ἄγρια τὰ βογγητὰ της
Αὐτῆς ποῦ πλέω σήμερα κι' ἄγρια τὰ βογγητὰ της.
Δὲν εἶναι σὰν πρωτύτερα μ' ἐπῆρε τὸ τιμόνι
'Ἡ ἀτυχη ἢ τύχη μου καὶ κάτι τί θαμπώνει
Τὰ ἀτυχα τὰ μάτια μου καὶ κάτι τί μοῦ δένει
Τὰ χέρια μου κι' ἡ θάλασσα ἐδῶ κι' ἐκεῖ μὲ φέρνει.
Πρωτύτερα τὰ βογγητὰ ἦσαν γλυκὰ τραγούδια
Ποῦ ἐπαρηγοροῦσαν τὰ μαῦρα ὄνειρά μου
Κι' οἱ ἀφροὶ τῆς θάλασσας μ' ἐφαίνοντο λουλούδια
Π' ἐφραίνανε κάθε στιγμή τὴν κούφια τὴν καρδιά
[μου
Μὰ τώρα πλειά . . . ἀλλάξανε δὲν ἔχω πλειὰ ἐλπίδες
Δὲν ἔχω πλειὰ 'ς τὸ δρόμο μου παρηγοριᾶς ἀχτίδες.
Τὰ βογγητὰ μοῦ φαίνονται γιὰ νεκρικὰ τραγούδια.

Θωρῶ ποῦ κάθε κύμα της τρέχει ταχὺ σὰν δάκρυ
Κι' μ' ἓνα του παράπονο λυώνει ἄγρια 'ς τὴν ἄκρη
Κι' ὅταν ἐκεῖ μὲ ψίθυρο τσ' ἀφροὺς πικρὰ σκορπίζει
Τὰ ὄνειρα τοῦ καθενός ἀνθρώπου μ' ἐνθυμίζει.

— 805 —

ΣΤΟΝ ΤΑΦΟ ΤΟΥ ΑΡΙΣΤΟΜ. ΠΑΤΕΡΑΚΙ

Ἀφίσετέ με φίλοι μου, γιὰ μιὰ στιγμοῦλα μόνο
Στ' ἀνθόσπαρτο τὸ μνήμα του δακρυοσπαρμένο
[κλῶνο

κυπαρισσιοῦ νὰ ρίξω

Ἀφίσετε κι' ἐμένανε μὲ τ'ἀνθη τὰ δικά σας
καὶ μὲ τὰ δάκρυά σας
τὸν κλῶνον μου νὰ σμίξω.

Ἄνταν γλυκὰ ἔς τὸν οὐρανὸ σαλεύει τὸ φεγγάρι
Κι' ρίχει τὸ χλωμάτικο φῶς του μὲ τόση χάρι
Ἄν τύχη τότε καὶ κρυφτῆ σὲ νέφη μέσα μαῦρα
Ἄ!.. πές μου τὴν καρδοῦλα σου πόση τὴ βόσκει
[λαῦρα ;

Ἄν ὅταν ἀπὸ ροδαριὰ τὸ χέρισον ἀπλώνεις
Νὰ κόλης ἓνα ρόδο της κι' αὐτὸ μαδεῖ ἔς τὸ κόμμα
Ἄχ! πές μου, πές μου δὲν φρικιᾶς, ἔς τὸν πόνο δὲν
[παγώνει

Ἄπου παραπονιάρικο σκορπιέται ἐκεῖ ἔς τὸ χῶμα ;

Ἦταν φεγγάρι ὀλόφωτο καὶ ρόδο μυρισμένο
Μᾶς ἔφυγε δὲν μᾶς γροικᾶ πετᾶ, πετᾶ ἀκόμα.
Λησμόνησε τοὺς φίλους του πάει σὲ κόσμο ξένο
Πάει νὰ βρῆ τὴ μάνα του ἔς τοῦ οὐρανοῦ τὸ δῶμα.

ΕΙΣ ΤΑΦΟΝ ΝΕΑΡΑΣ ΜΗΤΡΟΣ Κ

Ἄν νύχτα μ' ἀστραπόβροντα διαβάτη μου περάσης
Ἄπὸ αὐτὸ τὸ ἔρημο κι' ἀραχνιασμένο μνήμα.

Στο' ἀναλαμπαῖς τῶν ἀστραπῶν στάσου γιὰ νὰ δια-
[βάσης

Δυὸ λόγια πρὶν τὰ καταπιῇ μαῦρο τοῦ χρόνου κύμα.

Μὴ φοβηθῆς γιὰτ' ἤμουνα κι' ἐγὼ ὡσὰν κι' σένα

Κι' ἔλεγα γιὰ τὸ θάνατο μὲ χεῖλη φοβισμένα.

Κι' ἂν κουκουβίγιας κλάυματα ἀκούσης μὴ δηλιάσης

Γιὰτὶ μ' ἐκείνη συμφωνῶ σὲ ὅσα ἐδῶ διαβάσης,

Ἄν δύο παιδιὰ ε' τὸ δρόμο σου τύχη καὶ συναντήσης

Νὰ περπατοῦν μαζύ, μαζύ δειλὰ σὰν ἀγγελάκια

Σκύψε καλὲ διαβάτη μου, γλυκὰ νὰ τὰ φιλήσης

Στὸ στόμα σὰν μητέρα τῶν καὶ 'ς τὰ ξανθὰ μαλλάκια

Κι' πές πῶς εἶναι ψέμματα, πές τους πῶς ζῶ ἀκόμα

Μὴ σοῦ ξεφύγη γιὰ νὰ πῆς πῶς κοίτωμαι 'στὸ χῶμα;

Τὰ ψέμματα ποῦ θὰ τοὺς πῆς δὲν εἶναι πλεῖο μεγάλα

Ἄπὸ τὸν κόσμο ὅπου ζοῦν μὲ ξένης μάνας γάλα.

ΣΤΟΝ ΤΑΦΟ ΤΟΥ Φ. Μ. (1)

Όταν περνάτε φίλοι μου ἀπ' τὸ δικό μου μνήμα
Ἐδῶ ποῦ μὲ ἐξέβρασε τῆς τύχης μαῦρο κύμα
Μὲ δάκρυα μὴν ταράξετε τὴν τόση μοναξιά μου
Ὅχι μὴ μὲ ξυπνήσετε μὴ χάσω τὰ ὄνειρά μου.
Σκύψετε μόνο μ' ἀφοβιά κι' ἀκούστε τὶ νὰ λένε
Τὰ χόρτα ποῦ στὸν τάφο μου εἶναι ξεφυτρωμένα.
Θαρρῶ τὴ ματαιότητα τοῦ κόσμου πῶς θὰ κλαῖνε
Γιατὶ ἀπὸ τῆς κορδούλας μου τὸ αἷμα 'ναι θρεμμένα.

(1) *Ἴδε Παράρτημα.

ΣΤΟ ΦΙΛΟ Ι. Γ. Μ. (1)

Μιά νύκτα π' έκοιμώσουνα
Κάποιοι σ' έπῆραν τὸ βιολί σου
Κι' τ' έβαλαν ἄλλαις χορδαῖς
Τῆς Μουσικῆς τοῦ παραδείσου.

Ὁ Σοῦπερ τ' έβαλε τὴ μιὰ
Κι' ὁ Ταρτίνης τ' έβαλε τῆς ἄλλαις
Κι' ὁ Βέρδης ταῖς έράντισε
Μὲ μέλι καὶ μὲ παραδείσιες ζάλαις

Ὁ Βάγνερ σοῦ έχάρισε
Τ' ἄρμονικό σου τὸ δοξάρι
Κι' ὁ Ὁρφεὺς σοῦ έδωκε
Στὰ δάκτυλα τὴν τόση χάρι.

Ὁ Μότσαρτ σοῦ έφύσισε
Μὲς 'ς τὴν εὐαίσθητη καρδιά σου
Τὴν τελευταία του πνοὴ
Ποῦ ὀδηγεῖ τὰ δάκτυλά σου.

(1) Τὸ αὐτὸ ἀπευθύνεται καὶ εἰς τὸν Ε. Ν. Καραγιάννη

Η Δ Ο Ξ Α

ΤΩ ΦΙΛΑΤΩ Ε. Ν. ΚΑΣΤΡΙΝΑΚΗ

Μιά μέρα π' ἐκυνήγουνα 'ς τὰ δάση
Τῶν πόθων τῶν ὀνείρων τοῦ ἰδανικοῦ
"Ἴσκιο σὰν νάδα ἀνθρώπου νά περάση
Μ' ἓνα γοργό φτερούγισμα πουλιού.

*Ἦταν γυναῖκα κόκκινα ντυμένη
Γλυκειά 'ς τὴν ὄψι μέ ξανθὰ μαλλιά
Μὲ μιὰ ματιά σὰν νάτανε παρμένη
'Απ' τὴ σημαία γας 'ς τὴν εὐτυχία.

Κι' τὴν ἐζύγωσα πέρα πειρὸ πέρα
Μὰ ὕστερα ἐπλανήθηκα 'ς τὰ σκοτεινά
Μὰ ἐκεῖ ἐθνικὴ σὰν νάκουσα φλογέρα
Τοῦ Ρήγα τὰ τραγούδια νά σκορπᾶ
Μέσ' 'ς τὰ ὀλόγλυκα αὐτὰ τραγούδια
Ἐναλαμπή ἀστραπῆς ξάφνου θωρῶ
Τὴν πορφυροντυμένη μ' ἀγγελούδια
Νά ἔχη στέσει γύρω ἐκεῖ χορό.

*Ἐτρεξα πίσω της νά τινε πιάσω
Μὰ ἐκείνη μὲ φτερούγισμα γοργῶ
'Υψώθηκε χωρὶς νά τὴν προφθάσω
Κι' ἐχάθηκε ψηλὰ στὸν οὐρανό.

*Ἐπαψε ἀμέσως ἡ γλυκειά φλογέρα
Κι' γύρω ἐχύθηκε μιὰ μυρωδιὰ
Τριγύρω ἐκεῖ 'ς τὰ δάση 'ς τὸν ἀγέρα
Καμμιὰ δὲν ἀγροικιέται πλειά λαλιά.

Πηγαίνω μιά φορά, πηγαίνω δέκα
'Στά δάση εκείνα πάλι γιά νά δῶ
Τήν πορφυροντυμένη αὐτή γυναῖκα
Μά τίποτε 'ς τά δάση δέν θωρῶ.

"Ἐννοίωσα ποιά 'τανε ἀπ' τῆ ματιά της
Κι' ἡ καρδιά μου ἡ κούφια ὅταν χτυπᾷ
Τοῦ Σολομοῦ τῆ δόξα 'στὰ γησιά της
Μοῦ ἐνθυμίζει ποῦ τιμῆ σκορπᾷ

ΤΟ ΟΡΦΑΝΟ

Μόλις δύο μῆνες πέρασαν καὶ τώρα τρίτος μπῆκε
"Ὅπου ὁ χάρος ὁ σκληρὸς πεντάρθανο ἀφῆκε
"Ἐνα παιδί ἐπτά χρονῶ, τὸ Χρῆστο τὸ καυμένο
Ποῦ ἦταν σὰν τὸν ἄγγελο καὶ καλαναθρεμμένο.
'Απέθαν' ὁ πατέρας του καὶ ἡ μητέρα ἀκόμα
Τοῦ λένε πὼς κοιμήθηκαν 'ς τὸ μαυρισμένο χῶμα
Κι' οἱ δύο μαζύ πεθάνανε καὶ τώρα πάντα κλαίει
Κι' τὴν καρδιά του ἡ ὀρφανειὰ τὴν τρυφερή του καίει.

Θυμᾶται ὅταν ἦτανε στὸ σπῆτι των μαζύ του,
Ποῦ τὸ πρῶι τοὺς ἐδίδε ἓνα γλυκὸ φιλίτου,
Φιλί ποῦ χίλια ἀξίζε καὶ ἄλλα τὸς ἀκόμα
Τὰ μάτια του ποῦ ἔχουνε τοῦ οὐρανοῦ τὸ χρῶμα
Πάντα τους δάκρυα χύνουνε 'ς τὰ μάγουλά του
[τᾶσπρα

'Ἐν ᾧ ψηλά κυττάζουνε τοῦ Οὐρανοῦ τὰ ἄστρα.
«Ἄστρα, τοὺς λέγει, ἴδετε τὴν ἀκριθὴ μητέρα;
»Γιὰ πέστε μου δὲν θὰ τὴν δῶ κι' ἐγὼ καμμιάν ἡμέρα;
»Ἄστρα λαμπρά, παρακαλῶ, τὸ φῶς σας νὰ χαρῆτε
»Ἐδῶ νὰ τὴν γυρίσετε ἂν τύχη καὶ τὴν δῆτε.
»Κι' τοῦ καλοῦ πατέρα μου ἂν ἀπὸ σᾶς περάση
»Πέστε του γιὰ νὰ καταβῆ τῷ Χρῆστο του νὰ πιάση.
»Πάντα 'ς' αὐτὸ προσεύχομαι καὶ σεῖς προσευχηθῆτε
»Σ' αὐτὸ ποῦ φῶς σᾶς ἔδωκε 'ς τὸν οὐρανὸ νὰ ζῆτε.
»Κι' ἐσύ χλωμὸ φεγγάρι μου σκληρὰ πὼς με κυττάξεις;
»Ὡ κρύψου πλειὰ 'ς τὰ σύνεφα καὶ 'ς τὴν καρδιά
[μὲ σφάζεις.

»Θυμᾶσαι ὅταν χαρωπὸ πάνω 'ς τὰ γόνατά της
»Καθόμουνα καὶ μοῦδινε τόσα γλυκὰ φιλιὰ της ;
»Θυμᾶσαι, φεγγαράκι μου, τὰ χάρδια καὶ τὰ λόγια ;
»Ἄχ! καὶ δικά της ἦτανε, Θεέ μου μοιρολόγια».
Ἔμα τὰ πῆ ὅλα αὐτὰ κάτω 'ς τὴ γῆ κυττάζει
Κι' ὕστερα μὲ κλάμματα ἀρχίζει νὰ φωνάζει :
»Μητέρα μου, πῶς μ' ἔφυγες χωρὶς νὰ τὸ κατέχω ;
»Γιὰ σένανε μητέρα μου 'ς τοὺς δρόμους ἔτσι τρέχω.
»Μητέρα μου μονάκριβη πεῦσαι νὰ σὲ φιλήσω ;
»Νὰ σ' ἔδλεπα καὶ ὕστερα μόνο μιὰ ὥρ' ἄς ζήσω.
»Μὲ τὰ καλὰ τὰ ροῦχα μου ποῦσαι γιὰ νὰ μὲ ντύσης
»Κι' ὕστερα τὰ μάτια μου γλυκὰ νὰ τὰ φιλήσης ;
.....
»Καὶ σὺ γλυκὲ πατέρα μου πῶς μ' ἔφυγες καὶ μόνο
»Μ' ἀφήκες γιὰ νὰ καίωμαι 'ς τῆς ὀρφανείας τὸν πόνο ;
»Χωρὶς γονεῖς καὶ συγγενεῖς 'ς τοὺς δρόμους ἔτσι
[τρέχω
»Ροῦχα Θεέ μου καὶ ψωμὶ τὸ δύστυχο δὲν ἔχω.
»Θεέ μου μὴ μ' ἀφίσης πλειὰ 'ς τῆς ὀρφανείας τὴ ζάλη
« Ἡ γῆ καλλιὰ νὰ μὲ χαρῆ 'ς τὴ μαύρη της ἀγκάλη».
Ἔολα αὐτὰ σιγά, σιγά λέει μὲ τέτοιο πόνο.
Ποῦ ἡ πονεμένας ἡ καρδιαῖς καταλαβαίνουν μόνο
ἜΩ Σεῖς ὅπου τὸν πλοῦτο σας ἄσκοπα σπαταλάτε
Τοὺς τέτοιους ἐλεήσετε τὰ ὄρφαν' ἀγαπάτε.

Δεκέμβριος 1902

ΑΠΟ ΤΑ ΑΘΥΡΜΑΤΑ (1)

Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΚΑΙ Η ΑΜΑΡΤΙΑ

«—Τι ώραῖα λουλούδια ἐκεῖ πέρα

«Τι ώραῖα χορτάρια πυκνά

«Δὲν μ' ἀφίνεις νά πάω μπτέρα

«Νά τὰ δῶ πλεῖο καλά ἀπὸ σιμά ;

«Ὅχι, Γιῶργο μὴν πᾶς γιατί εἶναι

«Στά λουλούδια 'πὸ κατῶ νερά

«Θά βουλιάζης μὴν πᾶς ἐδῶ μείνε»,

'Η μπτέρα τοῦ λέει τρυφερά

Μὰ ὁ Γιῶργος αὐτιά πειὰ δὲν ἔχει

Κι' ὅς τὰ πόδια του βάνει φτερά

Στὰ πυκνὰ τὰ χορταράκια ξετρέχει

Μὰ ὡς τὰ σίμωσ' ἀμέσως βουλαῖ.

«Ἄχ ! μπτέρα, βοήθεια, πεθαίνω»

«Ὁ Γιωργάκης προφταίνει νά πῆ

Ἄχ!., τὸν εὔρε ἡ μπτέρα πνιγμένο

Μὲς στὴ λίμνη ποῦ πῆγε νά δῆ.

Τέτοια εἶναι ἡ κάθε ἀμαρτία

Κι' ἂν τὴν κάθε καλὴ συμβουλὴ

Δὲν ἀκοῦμε κι' ἔμεις θὰ πνιγοῦμε

Στὴ λίμνη τῆς μέσα τὴν ἀπατηλή.

(1) Τὰ «Ἀθύρματα» εἶναι συλλογὴ ἀπὸ παιδικὰ τραγοῦδια καὶ διηγήματα προσεχῶς ἐκδοθησόμενα.

ΟΙ ΔΥΟ ΣΥΝΟΔΟΙΠΟΡΟΙ

(Παράφρασις ἐκ τοῦ Γαλλ. Les deux voyageurs. Florian)

Ὁ Στρατῆς καὶ ὁ Κωστάκης
Πήγαιναν μαζί
Εἰς τὸ πεδὸ κοντὰ μετόχι
Κι' οἱ δυὸ πεζοί.

Εἰς τὸ δρόμο ποῦ πηγαίνουν
Τοῦ Στρατῆ ἡ ματιὰ
Βρῦσκει ἓνα πουγγὶ γεμάτο
Ἐκ χρυσῆ φλωριά.

«—ὦ ! .. γιὰ μᾶς τί βρεσιμάκι»
«Τὰ χρυσῆ φλωριά».
Ὁ Κωστάκης λέει τότε
Μ' εὐθιγὴ καρδιά

«—Τὸ «γιά μᾶς» νὰ τὸ ἀφίσης,
Λέγει ὁ Στρατῆς
Τὸ «γιά μὲνα» διαφέρει
Κι' αὐτό νὰ πῆς

Δύο βήματα δὲν κάνουν
Κι' ἀποσταῖς ἐκεῖ
Φτάνουν, εἶναι τοῦ Στρατῆ μας
Μοῖρα του κακῆ.

Μεσοπεθαμμένος τώρα
Λέγει συγαλά
« Ἐχαθήκαμε, Κωστάκη,
»Πᾶνε τὰ καλά».

» — «'Εχαθήκαμε» μὴ λέγῃς»

Λέει ὁ Κωστῆς

»Τό «ἐχάθης» διαφέρει

»Κι' αὐτὸ νὰ πῆς.»

Ἔστερ' ἀπὸ λίγη ὥρα

Ποῦφυγε ὁ Κωστῆς

Τὰ χρυσὰ φλωριά τὰ πῆρε

Ὁ ἀρχηλοστής.

Ὅποιος εἰς τὴν εὐτυχία καὶ γιὰ ἄλλους δὲν φρον-
[τίζει
Εἰς τὴν δυστυχία κοντὰ του κανεῖς φίλος δὲν κα-
[θίζει.

Η ΚΑΚΗ ΣΥΝΑΝΑΣΤΡΟΦΗ

(Ἐκ τοῦ La comédie enfantine—Ratisbonne)

» —Γιατὶ μητέρα μου καλὴ

» Δὲν μάθηκες νὰ παίξω

» Μὲ τὸ Μαυρίκω πολὺ

» Προχθὲς ἐκεῖ κάτω ς' τὴν αὐλή

» Κι' ἐδῶ κι' ἐκεῖ νὰ τρέξω.»

« —Παῦλε μ' αὐτό μὴν παίξης πλειά

» Γιατὶ διεφθαρμένη εἶναι ἡ δική ἢ τουκαρδιά

» Μόνο μὲ ἄλλα πλειά παιδιά

» Ὁ Παῦλος μου νὰ μένη.»

» —Γιατὶ μητέρα; τί μ' αὐτά;

» Δὲν τὰ καταλαβαίνω

» Νὰ πάντα μ' ἔχω τὰ γραφτά

» Τό μάθημά μου πεταχτά

» Τό ξέρο τό καῦμένο.»

Κι' ἡ μητέρα μέ χαρὰ

Στόν κῆπον τους τὸν φέρνει

Τοῦ δείχνει μιὰ κληματαριά

Π' ὄλο στά φύλλα τρυφερά

Ἦτανε φορτωμένη.

« —Μητέρα μ' ὄλα 'ναι καλὰ

» Κι' ὄλα ὀρμασμένα»

Εἶπεν ὁ Παῦλος μέ χαρὰ

Ἐν' ᾧ σταφύλια τρυφερά

Ἔβλεπε κρεμασμένα.

«Α!.. βλέπω τώρα πλειὸ καλὰ

»Νά! βλέπεις ἐκεῖ πέρα;

»Σάπιο σταφύλι ποῦ χαλᾷ

»Τό ἄλλο ποῦ μ' αὐτό κολλᾷ;

»Βλέπεις κι' ἐσύ μπτέρα;

«—Ναί! Βλέπω τί καταστροφὴ

»Παθαίνει αὐτός ποῦ ἔχει

»Μέ τέτοια συνναστροφὴ

»Ὡστε λοιπὸν ἀποστροφὴ

»Ἐννόησες τί τρέχει;».

Η ΑΝΟΙΞΙΣ

Λιώνουνε πάλι ψηλά τα χιόνια
Γελοῦν τὰ δένδρα, γελᾶ ἡ γῆ
Ἔρχονται πάλι τὰ χελιδόνια
Στῆς γλυκειᾶς ἀνοιξίς τὴ χαραυγί.

Λιώνουνε πάλι ψηλὰ οἱ πάγοι
Τρέχουν τὰ ρυάκια μ' ἓνα τρυγμό
Ποιό συνορίζονται νὰ πρωτοπάγη
Νὰ πῆ τῆς ἀνοιξίς τὸν ἔρχομό.

Ἡ θάλασα εἰς τὸ ἀκουσμα ἡμερεύει
Φιλεῖ τὸ κύμα τὴν ἀμμουδιὰ
Λές καὶ συγχώρεσι νὰ τῆς γυρεύη
Στὴ χειμωνιάτικη ἀδικιὰ

Οἱ ναῦταις εἰς τὸ γαλάζιο τῆς τὸ χρῶμα
Πλάσσουνε ὄνειρα χρυσαφωτὰ
Ὅπου τοὺς φέρνουν μιὰ φορὰ ἀκόμη
Μὲς εἰς τὰ δερφάκια τους τὰ ποθητὰ.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΗΜΙΕΛΕΥΘΕΡΙΑΝ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ

Δούλοι Ἕλληνες κι' ἐλεύθεροι ἔλθετε μὴν ἄς γείτε
Τὴν Κρήτην τὴν πολύμοχθον ὅλοι γὰ σαγχαρῆτε
Τὴν Κρήτην τὴν πολύμοχθον καὶ τὴν τυραννισμένην
Τὴν ἐκ τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ σήμερον λυτρουμένην.
Τὴν Κρήτην τὴν νομοθετῶν καὶ δικαστῶν πατρίδα ἃ
Τὴν Θείων καὶ πολιτισμοῦ καὶ ποιητῶν κοιτίδα,
Καθὼς ἡ Κρήτη ἄλλοτε ἦτο κοιτίς τῶν Θείων
Οὕτω καὶ πάλιν γίνεται ἡ μήτηρ τῶν ἀνδρείων
Ἵν τὰ σεπτὰ ὀνόματα πάντες εὐγνωμονοῦντες
Χρυσοῖς γράψωμεν γράμμασιν μνῆμην αὐτοῖς ποι-
[οῦντες.

Εἶθε λοιπόν ὅπως αὐτοὶ ἐμάχοντο ἀνδρείως
Ὅπως ἀτίτει ὁ χρόνος τῶν κι' ὁ ἰδικὸς τῶν βίος
Οὕτω κι' ἡμεῖς ἀλόγενοι ἀξιοὶ ἄς φανῶμεν
Τῶν εὐκλεῶν προγόνων μας τὰς σκέψεις ἄς φρονῶμεν.

Τὸ στιχοῦργημα τοῦτο τὸ ἔθεσα διότι εἶναι τὸ
πρῶτον μου κατὰ χρονικὴν σειρὰν συνθέσας τοῦτο
κατὰ τὸν Ἰούνιον τοῦ 1900 καὶ τὸ μετεδιώρθωσα
μετὰ 2 ἔτη μόνον ὡς πρὸς τὴν γλῶσσαν ἥτις ὀλί-
γιστα διέφερε τῆς τωρινῆς.

Τὸ ἐν Σελ. 106 στιχοῦργημά μου τὸ ἔκαμα κατ'^α
τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1905 διὰ νὰ τὸ θέσω εἰς τὸν τά-
φον φίλου μου νέου φονευθέντος κατὰ τὴν 25 Μαρ-
τίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους.

Δέν παρῆλθον ὅμως 2 μῆνες καί εἶδον κάποιου ποιή-
ματι δημοσιευόμενον ὁμοιάζον εἰς τινὰ σημεῖα
πέρα πολὺ μέ τό στιχοῦργημά μου,

Τό ποίημα ἐκεῖνο εἶναι μετάφρασις ἐκ τῆς Ἰταλι-
κῆς εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ὑπό τινος ἀγνώστου καὶ ἀ-
νύκνεις τὸν Ἰτολὸν ποιητὴν Στεκέττην. Τὸ δέ πε-
ριεργότερον ὄλων εἶναι ὅτι ἔχουν ἀμφότερα ἀνά 8
στίχους.

Ἴδού τό τοῦ Στεκέττη:

Ὅταν τὰ φύλλα κίτρινα θά πέφτουν ἕνα ἕνα
Κι' ἐσύ θαρθῆς εἰς τό μνήμα μου ζητῶντας τὸν σταυ-
ρὸ μου
Ἐκεῖ εἰς τὸ κρῦο χῶμα μοῦ θέ ναύρης φυτρωμένα
Κι' λίγα γύρω λούλουδα, στολίδι ὑστερνὸ μου
Τὰ λίγα ἐκεῖνα λούλουδα κόψτα γιὰ τὰ μαλλιά σου
Γιατ' εἶν' ἀπὸ τὸ στῆθος μου μέ πόνου φυτρωμένα
Εἶν' τὰ τραγοῦδια ποῦθελα νά πῶ εἰς τὴν ἀγκαλιά σου
Εἶν' ὅσα εἶχα νά σοῦ πῶ καί δὲν τάχω πομένα.

ΣΗΦΑΚΑ

ΤΩ: x. ΣΤ. ΠΑΠΑΔΑΚΗ:

Δὲν πέθανε ὁ Σήφακας ἀκόμην ἀντιλαλιέται
Μὲς ἔστ' ἀφαράγκια τὰ βαθεῖα καὶ τὰ γροῖα ἡ φωνὴ του
'Ακόμην στο' ἀγροῖες νυχτιαῖς λένε πῶς ἀγροικιέται.
'Ὁ τρομερὸς ὁ πάταγος π' ἔκανε τὸ σπαθὶ του.

Μὲς εἰς τὴς νυχτιαῖς τοῦ Δεκεμβριοῦ ποῦ βρέχει καὶ
[χιονίζει

Καὶ ἔστ' σκοτίγια τὴν πολλὴ καὶ μὲς εἰς τὴν κασιφάρα
φαίνεται ὁ ἴσκιος του ὁ μακρὺς καὶ μυρωδιαῖς σκορ-
[πίζει

Καὶ μὲς ἔστ' οὐδὲ τοῦ σκορπῆ ἔλεθεριαῖς λαχτᾶρα

Εἶναι μακρὺς σὰν Ἡρακλῆς σὰν λιάπης ξακουσιμένος
Σὰν θεριεμένος Σφακιανὸς περίσσια ἀνδρειωμένος.

'Ὁ σφηνριγμὸς ποῦ κόνουνε τὰ δάση ἀπ' τὸν ἀγέρα
Μοιάζει μὲ τὸ σαλδᾶρι του σὰν ἔδειωχνε τοὺς Τούρκ.

Κι' ἡ ἄστραπαῖς μ' ἀναλαμπὴ π' ἔκαναν ἔστ' φεγγάρι
'Ἡ ἀσημομιστόλαις του καὶ τὸ γδυμνὸ σπαθὶ του.

'Ὅταν ὁ οὐρανὸς βροντᾷ κι' ὁ ἄνεμος μουγκρίζει
Στῆς ράχαις τῶν κορφοβουνιῶν, ἔστ' ἡ λαγκαδιαῖς
[εἰς τὰ δάση

Λὲν πῶς φωνάζει ὁ Σήφακας π' ἀκόμα φοβερίζει
Αὐτὸ ποῦ τὴν ἔλευθεριά τῆς Κρήτης θὰ χαλάσει.

Ἡρώτησα ἡμέραν τινὰ φίλον μου διατί δέν θέτουν εἰς τινας ἐκδόσεις ἢ μᾶλλον εἰς τὰς περισσοτέρας σημειώσεις διευκρινιστικάς.

— Οὔτε ἐγὼ δέν γνωρίζω, μοῦ ἀπίντησεν, ἀλλά δυνατόν νά στηρίζονται εἰς τὸ ἀξίωμα (δέν γνωρίζω καὶ πῶς νά τὸ ὀνομάσω) ὅτι ἡ τελειοποίησις εἶναι τὸ ἀπλοῦν.

Καί πράγματι ὠραῖα ἰδέα αὐτή, ἀλλὰ δέν σᾶς φαίνεται ὅτι ἡ μονοτονία κατανατᾶ πολλάκις ἀφόρητος; Οἱ στίχοι δέν ἀναγινώσκονται τόσον ὅσον ὁ πεζὸς λόγος· ὅταν λοιπὸν ὁ ἀναγνώστης εἶναι βυθισμένος εἰς τὸν Ὀκεανὸν τῶν στίχων καὶ κατοπιν ἴδη σημειώσεις τινὰς τότε θά τοῦ φανῶσι ὡς νῆσοι εἰς τὰς ὁποίας θά προσαράξῃ ἐκεῖ καὶ θά ἀναπαυθῇ εὐχαρίστως καὶ μετ' ἐπιθυμίας.

Ἄφ' ἐτέρου τὰ ποιήματα δέν ἀναγινώσκονται μόνον ὑπ' ἀνθρώπων πεπαιδευμένων καὶ ὡς εἰκὸς ἐννοούντων φράσεις τινὰς ἢ λέξεις δυσνοήτους· ἄλλως τε δὲ καὶ δι' αὐτοὺς ἀκόμη πρέπει νά ὑπάρχουν σημειώσεις διὰ νά μή κοπιάζουν διότι ὅπως καὶ ἂν προσπαθήσῃ τις ὅταν στιχουργῇ δέν εἶναι δυνατόν παρὰ νά κάμῃ εἰς χωριὰ δυσνόητα καὶ κοπιαστικά δι' ὅλους.

·Ο Καπετάν Ρούβας (Σελ. 78-79)

ἘΟ Ρούβας, τὸ δάσος, τὸ ὁποῖον ἀναφέρεται ἐκεῖ κείται πρὸς τὰ Ν. Α. τοῦ Ψηλορείτη ἐπὶ τῶν προπόδων του.

«Ἀπὸ τὸ θεῖο σπύλιο του. . . .» δηλ. ἀπὸ τὸ Ἰδαῖον Ἄντρον. Ἄδῶ περὶ ὁ Ἄρης καθ' ἣν ἐποχὴν

ὁ Ζεὺς ἦτο νήπιον ἐν τῷ Ἰδαίῳ ἄνθρωπῳ εἰς ὃν ἐνε-
φύτευσεν τὴν ιδεάν τῆς τιτανομαχίας.

Τότε βεβαίως ἡ προσωποποιήσις τοῦ Ἄρεως δὲν
ὑπῆρχεν, ἀλλὰ λέγων Ἄρην ὑπεννίτομαι τὰ πολε-
μικὰ αἰσθήματα.

«Τοῦ θείου Πλάτωνα τὸ λόγια.,» Μητρὸς τε καὶ
πατρὸς καὶ τῶν ἄλλων προγόνων κτλ.

Νικόλαος Μαλικούτης Σελ. 72.

«Θυμύσου αὐτό ποῦ πνιξανε μιὰ νύχτα ἐδῶ πειδ
[πέρα]

κι' ἀλλοῦ, ἔρχεται κι' ἐς τὰ ὑστερνά τῆς Κρήτης
τὸ Λειοντάρι». Σελ. 66

Εἰς ἀμφότερα τὰ χωρία ταῦτα ὑπεννίττεται ὁ Λέ-
ων Καλλέργης ὁ πρῶτος μάρτυς τῆς Ἑλληνικῆς
ἐλευθερίας.

Ὁ Λέων ἦτο υἱὸς μὲν ἑνὸς Μάρκου Καλλέργου.
ἀνεψιὸς δὲ τοῦ νεωτέρου Ἀλεξίου τοῦ **καταραμέ-
νου** κατὰ τοὺς Κρητας.

Ὁ Λέων ἐπανάστατησε κατὰ τὸ 1341, ἀρμοστεύον-
τος τοῦ Δουκὸς Ἀνδρέου Κορνηλίου [ΣΓ'.] ἀλλὰ
καταβληθεὶς ἐλλείπει συντροφῶν, παρεδόθη τέλος
καὶ ἔνεκα τῶν θερμῶν καθικετεύσεων τῶν γονέων
του. Ἐλθὼν εἰς Ἡράκλειον ἔλαβε μέρος εἰς λαμπρὸν
γεῦμα ἢν τοῖς ἀνακτόροις τοῦ δουκὸς τὸ ὁποῖον
πρὸς χάριν του εἶχε γίνεῖ, ἀλλὰ ἐν τῷ μεταξὺ 10
σωματοφύλακες εἰσηδῆσαντες ἐν τῷ μέσῳ τῶν συ-
μποσιαζόντων ξιφῆρεις συνέλαβον τὸν [Λέοντα ὃν
ἀφ' οὗ ἐβασάνισαν, ἐπνιξαν τὴν ἐπομένην ἑσπέραν εἰς
τὴν παραλίαν ἣτις εὐρίσκεται πρὸς δυσμὰς τοῦ πύρ-
γου τοῦ λιμένος. Ὁ παφλασμός τῶν κυμάτων εἰς τὰ

πλευρά τοῦ Πύργου ὑπενθυμίζει τὸν Βενετὸν χρονογράφον: «inter nocturnas tenebras innmare deidemergitur».

«Θυμῆσον καὶ τὸν Ἀστρινὸς τὸ γέρω Ξωπατέρα
»Θυμῆσον τοὺς Κουρμούλνδες

»Θυμῆσον καὶ τὸ Χάλη (Σελ. 63)
»Τὸν Λέκκα τὸν Παλληκκαῶ καὶ τὸ Χατζῆ Μιχαλῆ.

Ὁ Ἀστρινὸς Χατζιδάκης ἐφανεύθη εἰς τὸν πύργον τοῦ χωρίου Πανασσῶ κατὰ τὸ 1826 ἐφορήσας ἐφιππος ὅπως εἰσέλθῃ ἐντὸς αὐτοῦ. Ὁ Ἀστρινὸς ἦτο ἄριστος ἵππευς καὶ εἰς τὸ ἐπακρον τολμηρὸς.

— Ὁ Ξωπατέρας περιζωσθεὶς τὴν σπάθην ἅμα τῇ ἐνάρξει τῆς ἐπαναστάσεως ἀφ' αὐτῆς ἐγκατέλειψε τὸν μοναχικὸν βίον, κατέστη περιδόντος διὰ τὴν τόλμην του, πολεμήσας μετὰ τοῦ Μαλικούτη, Κουρμούλη καὶ Ἀστρινῶ καὶ ἄλλων καὶ εἰς Κρήτην καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Κατὰ τὸν Μάρτιον ὅμως τοῦ ἔτους 1828 περικυκλωθεὶς εἰς τὸν πύργον τοῦ μοναστηρίου τῆς ὀδηγητρίας (ἐν Πυργιωτίσῃ) ὅπου πρότερον ἐμόναζεν, ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ συγκλεισθεὶς μετὰ τῆς ἀδελφῆς του, ἐπολέμει μετ' ἀπαρμιλλῶν θάρρους καὶ καρτερίας μετ' αὐτῆς ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας μέχρις ὅτου ἐτελείωσαν τὰ πολεμοφόδιά του ὅτε ἐφορήσας ξιφῆρεις εἰς τὸ μέσον τῶν ἐχθρῶν ἐφανεύθη, ἡ δὲ κεφαλὴ του ἀποκοπεῖσα ἐδόθη εἰς τὴν δυστυχῆ ἀδελφὴν του κομίσασαν αὐτὴν διὰ τῆς βίας εἰς τὸ ἐν Τυμπακίῳ στρατοπέδου τῶν Τούρκων.

— Οἱ Κουρμούλνδες ἦσαν δύο ἀδελφοὶ Τούρκοι μὲν ἐν τῷ φανερωῷ, Χριστιανοὶ δὲ ἐν τῷ κρυπτῷ οἵτινες ἔλαβον ἐνεργὸν μέρος ἅμα τῇ ἐνάρξει τῆς ἐπαναστάσεως,

φονεύσαντος πλείστους Τούρκους. Ἀπέθανον ἀμφότεροι μὲ φυσικὸν θάνατον ἀλλ' οἱ υἱοὶ τοῦ τοῦ μὲν Μιχαὴλ ὁ Δημήτριος ἐφονεύθη ἐν Φαλήρῳ κατὰ τὴν 23 Ἀπριλίου 1827, τοῦ δὲ Γεωργίου ὁ Μανώλης ἐφονεύθη ἐν Μοσχῶ. Ὅλοι οὗτοι ἦσαν ἀχώριστοι σύντροφοὶ τοῦ Μαλικούτη.

— Ὁ Ἰωάννης Χάλης (καὶ ὄχι ὁ Βασίλειος) ἀπέθανεν εἰς Ἰμβρον ἐκ χαρᾶς διὰ τὰς κατὰ τοῦ Μουσταφᾶ νίκας τῶν Ἑλλήνων μετὰ τὴν ἐν Φραγγοκαστέλλῳ μάχην.

Ὁ Χ' Μιχάλης ἄριστος ἵπομάχος, χρησιμεύσας καὶ ἀρχηγός εἰς τὸ ἐν Πελοποννήσῳ ἵππικὸν τὸ συσταθὲν ὑπὸ τοῦ αἰοδίου Γενναδίου, ἐφονεύθη μετὰ 338 ἄλλων Ἑλλήνων εἰς τὴν ἐν Φραγγοκαστέλλῳ μάχην. Ἐπολέμησεν ἐπιτυχῶς ἐν Πελοποννήσῳ, Στερεᾷ Ἑλλάδι καὶ κατὰ τοῦ Ἰβραήμ καὶ Κιουταχῆ καὶ ἡ Κρητικὴ Μοῦσα τὸν ἔχει ἐξυμνήσει πολλάκις.

«Θυμίσου αὐτὸ ποῦ ζωντανὸ

ξεγδάρανε ἐδῶ πέρα» Σελ. 63.

καὶ ἀλλοῦ «Τὼρᾶρχεται κι' ὁ Δάσκαλος κλπ.» Σελ. 66

Ὁ Δασκαλογιάννης εἶναι ὁ πρῶτος ἐξεγερθεὶς κατὰ τῆς Τουρκικῆς τυραννίας ἐν Κρήτῃ (1770). Καταβληθεὶς δυστυχῶς ὑπὸ πολυαρίθμων πολεμίων καὶ ἐγκαταληφθεὶς, παρεδόθη εἰς τοὺς ἐχθροὺς οἵτινες τὸν ἔφεραν εἰς Ηράκλειον ὅπου τοῦ ἀφήρεσαν τὸ δέρμα του ἐν ᾧ ἔζη θέσαντες κάτοπτρον ἐπὶ τῶν γονάτων του καθὼς ᾄδεται. Πρὶν τὸν φονεύσουν

τὸν εἶχον μὲ ἄλλους φυλακίσει εἰς τὸν γνωστὸν Πύργον.

Τὸ «Δέσποτα καὶ Πρωτοπαπᾶ κλπ. Σελ. 66 εἶναι τὸ μόνον δίστιχον τὸ ὁποῖον μᾶς διέσωσεν ὁ Ζαμπέλιος ἀπὸ τῆς Δημῶδες ποίημα τοῦ Λέοντος Καλλέργη.

ΤΕΛΟΣ

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

	Σελ.	
Αντί προλόγου	»	7
Νειότη!	»	11
Κρητ. Χριστούγεννα	»	15—19
Γραϊκὰ διηγουμένη	»	20—27
Πρόσογος	»	31—33
Νικολ. Μιλικούτης	»	37—66
Σήφακας	»	67—70
Ἡρακλῆς Κοκκινίδης	»	71—77
Στὸν Καπετὰν Ροῦθα	»	78—79
Στὸν Π. Μελᾶ	»	80.
Θούριος	»	81
Ἄριστοτ. Κωνστανταράκης	»	82—83
Τὸ δάκρυ τῆς Θαλάσσης	»	84
Στὴν Ἐλευθεριά	»	85
Τὸ συναπαντήματα	»	86—87
Τὰ περασμένα μου	»	88
Στὸ Μάη τοῦ 1905	»	89
Ἀγαπῶ	»	90
Τραγουδάκια	»	91
Ἐκδίκησις	»	92—97
Ὁ ναύτης	»	98—99
Τὸ πάσχα	»	100
Στὸ Λεύκωμα τοῦ φίλου	»	101
Στὸ Λεύκωμα τοῦ φίλου	»	102
Τῷ φίλῳ Ν. Α.	»	103
Στὸν τάφον τοῦ Α. Πατερᾶκη	»	104
Εἰς τάφον νεαρᾶς μητρὸς	»	105
Στὸν Τάφον τοῦ Φ. Μ.	»	106
Στὸ φίλο Ι. Γ. Μ.	»	107
Ἡ δόξα	»	108—109
Τὸ ὄφρανό	»	110—111
Ὁ ἄνθρωπος καὶ ἡ ἁμαρτία	»	112

Κυριώτερα ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ

'Εν	Σελ.	9	θές βουτημένη	ἀντί	βαυτημένη.
»	»	23	θές ποιός	»	ποιός
»	»	26	» Ἀξεντιανάκη	»	Ἀλεξανδράκι
»	»	26	» ἔδιαγουμίσανε	»	ἔδιαρουμήσανε
»	»	35	» Ἀφιερούτσι	»	Ἀφιερώνται
»	»	39	» Κιολεμενίδας	»	Κιολιμενίδας
»	»	44	» Καλέργης	»	Κουρμούλης
			τὸ ἐν τῇ ὑποσημειώσει		
»	»	53	» ἡμετέρων (στίχ. 1)	»	ὑμετέρων
»	»	59	» προκαταβολικῶς (στίχ. τελευταῖος)	»	προκαταβολικῶν
»	»	73	» Ντεντιδάκης	ἀντί	Ντετιδάκης
»	»	73	» Μαστραχᾶ	»	Μαστραχᾶ
»	»	74	» Μανωλάκη (στίχ. 14)	ἀντί	Μανώλη
»	»	83	» θυμὸ (στίχ. 1)	ἀντί	θυμῶ
»	»	86	» θαρρεῖς κατὰ θεμέλιχ του	ἀντί	εἰς τὰ θεμέλιατου
»	»	95	» Εἰς τὸ τρίτον ἐπτάστιχον	θές τὸν ἄντιμο	καὶ κλέφτη ἀντί τὸν ἄντιμο καὶ ψεύτη
'Εν	σελ.	103	θές θολή'ναι Νῆκο ἢ θάλασσα	κι' ἄγρια	τὰ κύματα της ἐπίσης κάτωθι ἀμέσως σκληρὰ τὰ βογγιτά της ἀντί κι' ἄγρια τ.β.τ. ἐπίσης ἐν τῇ αὐτῇ σελίδι θές πρωτότερα ἀντι πρωτῆτερα
'Εν	σελ.	104	στίχ. 8	θές χλωμιάρικα	ἀντι χλωμάρικο.

ΔΗΛΩΣΙΣ

'Ελπίζομεν ὅτι αἱ οἰκογένειαι τῶν κατὰ τὰς διαφόρους Κρητικὰς ἐπαναστάσεις διαπρεψάντων θὰ μᾶς ἀποστείλωσι βιογραφικὰς σημειώσεις τούτων πρὸς ἐξ ακολούθησιν τοῦ ἔργου, ὅπερ ἀνελάβομεν,

'Ἡ διεύθυνσίς μου εἶναι κ. Κ. Α. Χαριτάκη

'Ἡράκλειον Κρήτης

ΠΡΟΣΕΧΩΣ ΕΚΔΟΘΗΣΟΝΤΑΙ ΤΑ ΕΞΗΣ ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

- 1). Συνέχεια τῶν «ΑΝΕΜΩΝΩΝ», ὑπὸ ἄλλο ὄνομα (κατ' ἔτος θὰ ἐκδίδεται εἰς τόμος) μὲ τὰς εἰκόνας τῶν ἀρχηγῶν.
- 2). «Τραγουδάκια».
- 3). Οἱ μικροὶ ἐπαναστάται.
- 4). Τὰ «ΑΘΥΡΜΑΤΑ», παιδικὰ ποιήματα.
- 5). Εὐγενῆς ἐκδίκησις δράμα κοινωνικὸν εἰς πράξεις 5.
- 6). Σοφία Λα Μολὶν Δράμα ἐπὶ «Ενετῶν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν Κρητ. Γάμων τοῦ Ζαυπελίου.